

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

**ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ & ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

Η ΔΑΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΟΛΓΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ**

**ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ
ΑΡΦΑΡΑΣ**

ΒΟΛΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2011

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής δεν μπορεί να κερδηθεί χωρίς τα δάση του κόσμου. Η διαχείριση της μετάβασης προς τις βιώσιμες, αποτελεσματικής αξιοποίησης των πόρων και χαμηλών εκπομπών άνθρακα οικονομίες, θα εξαρτηθεί από τους δασικούς πόρους. Η ποιότητα ζωής τόσο των αστών όσο και των αγροτών εξαρτάται από την ικανότητά τους να απολαύσουν το φαγητό, καθαρό πόσιμο νερό και την αναψυχή. Στις περισσότερες χώρες τα δάση μπορούν να συμβάλουν δυναμικά σε όλα αυτά. Είναι καθήκον των υπευθύνων χάραξης πολιτικής, η αναγνώριση της αξίας και της σημασίας των δασών για την κοινωνία και η θέσπιση κατάλληλων πολιτικών για την εξασφάλιση της προστασίας, της διατήρησης και της ανάπτυξης αυτής της αξίας. Η ανάπτυξη αποτελεσματικών πολιτικών είναι δύσκολο. Απαιτεί την αποδοχή πολλών διαφορετικών και συχνά αντικρουόμενων συμφερόντων των διαφόρων ενδιαφερομένων φορέων, και την επίτευξη μακροπρόθεσμων συμφωνιών τις οποίες οι εν λόγω φορείς θα τηρούν. Όταν αυτή η διαδικασία πετύχει, εντοπίζοντας τις αναδυόμενες τάσεις και τις ευκαιρίες και συνδέοντας τις στενά με τις αναπτυξιακές φιλοδοξίες της χώρας, μπορεί να καθιερωθεί μια νέα πορεία για τη διαχείριση των δασικών πόρων.

Λέξεις Κλειδιά: Δασική Πολιτική, Διαχείριση Δασών, Ελλάδα, Φιλανδία.

ABSTRACT

The battle against climate change cannot be won without the world's forests. Managing the transition to sustainable, resource-efficient and low-carbon economies will depend on forest resources. The quality of life of both urban and rural people depends on their ability to enjoy food, clean drinking-water and recreation. In most countries forests can strongly contribute to all of these. It is the duty of policy makers to recognize the value and importance of forests to society and to adopt appropriate policies to ensure the protection, conservation and development of this value. The development of effective policies is difficult. . It requires the acceptance of many different and often conflicting interests of different stakeholders and the achievement of long-term agreements to which the stakeholders will comply. When this process succeeds, identifying emerging trends and opportunities and linking closely with the development ambitions of the country, a new path for the management of forest resources can be established.

Keywords: Forest Policy, Forest Management, Greece, Finland.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	8
1. ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	9
1.1. Το Δάσος ως Οικοσύστημα.....	9
1.1.1. Η Έννοια του Δάσους.....	9
1.1.2. Βασικές Συνιστώσες του Δασικού Οικοσυστήματος.....	10
1.1.2.1. Βασικά Χαρακτηριστικά του Δασικού Οικοσυστήματος.....	10
1.1.2.2. Η Πολυκεντρικότητα του Δασικού Οικοσυστήματος.....	10
1.1.2.3. Παράγοντες Διαταραχής του Δασικού Οικοσυστήματος.....	12
1.2. Το Δάσος ως Κοινωνικό Αγαθό.....	12
1.2.1. Αγαθά, Υπηρεσίες και Ωφέλειες του Δάσους.....	13
1.3. Η Νομική Έννοια του Δάσους.....	14
1.4. Κατηγορίες Δασών.....	15
1.4.1. Κατά Ζώνη Δασικής Βλάστησης.....	15
1.4.2. Κατά Δασικό Τύπο.....	16
1.4.3. Ανάλογα με την ωφελιμότητα και τις λειτουργίες τους.....	16
1.4.4. Ανάλογα με τη παραγωγική τους ικανότητα για ξύλο.....	17
1.4.5. Ανάλογα με τη διαχειριστική μορφή.....	17
1.4.6. Δασοπονικές ή Λειτουργικές Μορφές.....	17
1.4.7. Ανάλογα με το Καθεστώς Ιδιοκτησίας.....	18
1.4.8. Ανάλογα με το βαθμό επίδρασης του ανθρώπου.....	18
2. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	19
2.1. Σχηματισμός και Διαμόρφωση της Δασικής Πολιτικής.....	19
2.2. Οι Φορείς Δράσης και οι Διαμάχες στην Δασική Πολιτική.....	20
2.2.1. Οι Φορείς Δράσης στην Δασική Πολιτική.....	20
2.2.2. Οι Διαμάχες στη Δασική Πολιτική.....	23
2.3. Τα Βασικά Στοιχεία του Συστήματος της Δασικής Πολιτικής.....	23
2.3.1. Στόχοι – Αντικειμενικοί Σκοποί.....	24

2.3.1.1. Ο Κεντρικός Ρόλος των Στόχων στη Δασική Πολιτική.....	24
2.3.1.2. Η Επιλογή των Στόχων.....	24
2.3.2. Νομοθεσία.....	26
2.3.2.1. Η Νομοθεσία και τα Νομικά Μέσα.....	26
2.3.2.2. Προϋποθέσεις μιας Αποτελεσματικής Δασικής Νομοθεσίας.....	27
2.3.3. Δομή, Διοίκηση και Ρόλος του Κρατικού Δασικού Οργανισμού.....	27
2.3.3.1. Ο Ρόλος του Κρατικού Δασικού Οργανισμού.....	27
2.3.3.2. Η Οργάνωση του Κρατικού Δασικού Οργανισμού.....	28
2.3.3.3. Η Διαχειριστική Διαδικασία στη Δασική Πολιτική.....	29
2.4. Το Περιβάλλον της Δασικής Πολιτικής.....	30
2.4.1. Τεχνικοί Παράγοντες.....	30
2.4.1.1. Οικολογικοί.....	31
2.4.1.2. Οικονομικοί.....	31
2.4.1.3. Επίπεδο Γνώσεων.....	31
2.4.1.4. Λειτουργική ή Διοικητική Εφαρμοσιμότητα (practicability).....	31
2.4.2. Πολιτικοί Παράγοντες.....	31
2.4.2.1. Πολιτικές Συναφών Τομέων.....	32
2.4.2.2. Νομοθεσία.....	32
2.4.2.3. Κυβερνητικές Προτεραιότητες και Δεσμεύσεις.....	32
2.4.2.4. Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιδράσεις.....	33
2.4.2.5. Πολιτικές Λοιπών Φορέων δράσης.....	33
3. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	34
3.1. Ο Ελληνικός Οικότοπος.....	34
3.2. Το Κρίσιμο Ζήτημα της Καταγραφής των Δασών στην Ελλάδα.....	34
3.3. Η Ταυτότητα των Δασών στην Ελλάδα.....	36
3.4. Οικονομικές Πτυχές.....	37
3.4.1. Ο Ρόλος των Δασών στην Εθνική Οικονομία.....	37
3.4.2. Δάση και Εισόδημα.....	39
3.5. Αίτια Υποβάθμισης των Δασών.....	40
3.5.1. Απομίλωση – Εκχερσώσεις.....	40
3.5.2. Πυρκαγιές.....	41

3.5.3. Υπερβόσκηση.....	43
4. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	45
4.1. Νομικό Πλαίσιο για τα Δάση – Νομοθετική Εξουσία.....	45
4.1.1. Το Ιδιοκτησιακό Ζήτημα.....	46
4.1.2. Η Διαχείριση των Δασών.....	49
4.1.2.1. Η Ξυλοπονική Διαχείριση.....	49
4.1.2.2. Λοιπές Μορφές Διαχείρισης.....	50
4.1.2.3. Η Σχέση Ιδιοκτησίας – Διαχείρισης.....	51
4.2. Διοίκηση και Δασική Πολιτική – Εκτελεστική Εξουσία.....	52
4.2.1. Η Προηγούμενη Διοικητική Δομή.....	52
4.2.2. Η Νέα Διοικητική Δομή.....	54
4.2.3. Γενικές Δυσκολίες κατά την Άσκηση Δασικής Πολιτικής.....	55
4.3. Έλεγχος Διοίκησης – Δικαστική Εξουσία.....	56
4.4. Η Διαχείριση των Δασών – Φορείς Διαχείρισης.....	56
4.5. Ο Σχεδιασμός και Προγραμματισμός της Δασικής Πολιτικής.....	59
4.5.1. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Δασικής Ανάπτυξης.....	59
4.5.1.1. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Δασοπονίας.....	60
4.5.1.2. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Ξυλοπονίας.....	61
4.5.2. Βασικές Παρατηρήσεις για το Μακροπρόθεσμο Σχεδιασμό.....	62
4.6. Η Περιφερειακή Συνιστώσα της Δασικής Πολιτικής στην Ελλάδα.....	63
4.7. Βόσκηση.....	64
4.8. Δασική αναφυχή και Δασοτουρισμός.....	65
5. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	66
5.1. Κοινωνικο-πολιτικές Πλευρές.....	66
5.1.1. Άμεσα και Υποκείμενα Αίτια της Υποβάθμισης των Δασών.....	66
5.1.1.1. Το Διαγνωστικό Πλαίσιο.....	66
5.1.1.2. Η Αξιοποίηση του Διαγνωστικού Πλαισίου.....	67
5.1.2. Ευρύτερο Νομοθετικό και Διοικητικό Πλαίσιο.....	68
5.1.2.1. Η Περιφερειακή Διοικητική Οργάνωση.....	68
5.1.2.2. Κυβερνητικές Προτεραιότητες και Δεσμεύσεις.....	70
5.2. Τεχνο – Οικονομικοί Παράγοντες.....	71

6. Η ΔΑΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΦΙΛΑΝΔΙΑ.....	73
6.1. Η διασφάλιση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος λειτουργίας για τη δασική βιομηχανία και διαχείριση των δασών.....	74
6.1.1. Αύξηση της προστιθέμενης αξίας και την παροχή νέων προϊόντων και υπηρεσιών.....	74
6.1.2. Η Αξιοποίηση του Δυναμικού Συγκομιδής.....	75
6.1.3. Αειφορία της Παραγωγής Στρογγυλής Ξυλείας.....	77
6.1.4. Αποδοτικότητα και Μέγεθος της Ιδιοκτησίας σε Ιδιωτικά Δάση.....	78
6.1.5. Κατάσταση των Δικτύων Μεταφορών.....	80
6.1.6. Επάρκεια Εργατικού Δυναμικού και Επιχειρηματικότητας.....	82
6.2. Ενίσχυση των Κλιματικών και Ενεργειακών Οφελών των Δασών.....	83
6.2.1. Ενέργεια από Ξύλο.....	83
6.2.2. Προϊόντα Ξυλείας.....	84
6.2.3. Η Κλιματική Αλλαγή και η Δασοπονία.....	85
6.3. Προστασία της Βιοποικιλότητας και των Περιβαλλοντικών Οφελών των Δασών.....	87
6.3.1. Η Βιοποικιλότητα των Δασών.....	87
6.3.2. Νερό και Έδαφος.....	88
6.4. Προώθηση της Χρήσης των Δασών ως Πηγής Αναψυχής και Πολιτισμού.....	90
6.4.1. Ο Οικοτουρισμός και η Βιομηχανία Φυσικών Προϊόντων.....	90
6.4.2. Η Χρήση Αναψυχής των Δασών και το Δικαίωμα Δημόσιας Πρόσβασης.....	91
6.4.3. Πολιτισμός Βασισμένος σε Δάση και Ξυλεία.....	92
6.5. Η Ενίσχυση Δεξιοτήτων, Εξειδίκευσης και Αποδοχής στο Δασικό Τομέα.....	93
6.5.1. Εργασίες Διερεύνησης Προοπτικής στο Δασικό Τομέα.....	93
6.5.2. Έρευνα και Ανάπτυξη για τη Στήριξη Επιχειρήσεων και της Επιχειρηματικότητας.....	94
6.5.3. Επαγγελματική Κατάρτιση στο Δασικό Τομέα.....	95
6.5.4. Κοινωνική Αποδοχή του Δασικού Τομέα.....	96
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	98
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ.....	103

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1: Αξίες, Αγαθά και Υπηρεσίες που παρέχουν τα Δάση.....	12-13
Πίνακας 1.2: Δασικές Αξίες Αγοράς και Εκτός Αγοράς.....	13
Πίνακας 1.3: Κατηγορίες Δασών κατά Ζώνη Δασικής Βλάστησης.....	15-16
Πίνακας 3.1: Ιδιοκτησιακή Κατάσταση Ελληνικών Δασών.....	36
Πίνακας 3.2: Μορφές Εδαφοπονίας.....	36
Πίνακας 3.3: Έκταση των Δασών κατά Δασοπονικό Είδος.....	36
Πίνακας 3.4: Διαχειριστικές Μορφές Δασών.....	37
Πίνακας 3.5: Δασικοί Βοσκότοποι.....	37
Πίνακας 3.6: Παραγωγή Ξύλου κατά τα Έτη 2000-2008.....	37-38
Πίνακας 3.7: Παραγωγή Δασικών Προϊόντων Δημοσίων και Ιδιωτικών Δασών σε m ³ (2008)..	38
Πίνακας 3.8: Αξία Εισαγωγών και Εξαγωγών Δασικών Προϊόντων.....	38
Πίνακας 3.9: Δαπάνες Δασοπονίας από Όλες τις Πηγές Χρηματοδότησης (2008).....	39
Πίνακας 3.10: Δασικές Πυρκαγιές Περιόδου 1980-2008.....	42
Πίνακας 4.1: Διαχειριζόμενα Δημόσια Δάση στην Ελλάδα.....	58-59
Πίνακας 4.2: Διαχειριζόμενα Μη Δημόσια Δάση στην Ελλάδα.....	59
Πίνακας 4.3: Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ξυλοπονίας 1986-2010.....	61
Πίνακας 5.1: Το Διαγνωστικό Πλαίσιο της Αποδάσωσης.....	66-67

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1.1: Το Οικοσύστημα και οι Εσωτερικές του Σχέσεις.....	9
Διάγραμμα 1.2: Η Πολυκεντρικότητα του Δασικού Οικοσυστήματος.....	11
Διάγραμμα 2.1: Το Σύστημα της Διαχειριστικής Διαδικασίας στα Πλαίσια της Δασικής Πολιτικής.....	30
Διάγραμμα 3.1: Πρώτη Εθνική Απογραφή Ελληνικών Δασών.....	35
Διάγραμμα 4.1: Δομή Δασικών Υπηρεσιών – Κεντρική – Περιφερειακή.....	53
Διάγραμμα 4.2: Νέα Δομή Δασικών Υπηρεσιών – Κεντρική – Περιφερειακή.....	54

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα ελληνικά δάση σήμερα αντιμετωπίζουν πολλά προβλήματα, τα οποία υποβαθμίζουν συνεχώς με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο τη ποιότητα αλλά και την έκτασή τους, δηλαδή την διαίونيση των ελληνικών δασικών οικοσυστημάτων. Στόχος της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η συνολική παρουσίαση του πλαισίου της ελληνικής δασικής πολιτικής και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει.

Στην αρχή θα παρουσιαστούν τα χαρακτηριστικά του δάσους ως μέλους του ευρύτερου φυσικού περιβάλλοντος αλλά και της ανθρώπινης κοινωνίας. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί το διεθνές πρότυπο δομής και λειτουργίας πάνω στο οποίο πρέπει να βασίζεται θεωρητικά κάθε εθνικό σύστημα δασικής πολιτικής. Σειρά έχει η παρουσίαση των χαρακτηριστικών των δασών στον ελληνικό χώρο, η μορφή, ο τρόπος άσκησης αλλά και το περιβάλλον της δασικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Συνειδητοποιούμε ότι τα προβλήματα είναι αρκετά και ποικίλα και γι' αυτό το λόγο θεωρούμε απαραίτητο τον εκσυγχρονισμό και αναβάθμιση του δασικού τομέα. Έτσι με κριτήριο την αποτελεσματικότητα και την εφαρμοσιμότητα της δασικής πολιτικής επιλέγουμε για εισαγωγή τεχνογνωσίας και μεθοδολογίας τη δασική πολιτική της Φιλανδίας. Τέλος, με τη βοήθεια από τη φιλανδική εμπειρία, διαμορφώνουμε συμπεράσματα και προτάσεις για τη βελτίωση της δασικής πολιτικής στην Ελλάδα και του δασικού τομέα εν γένει.

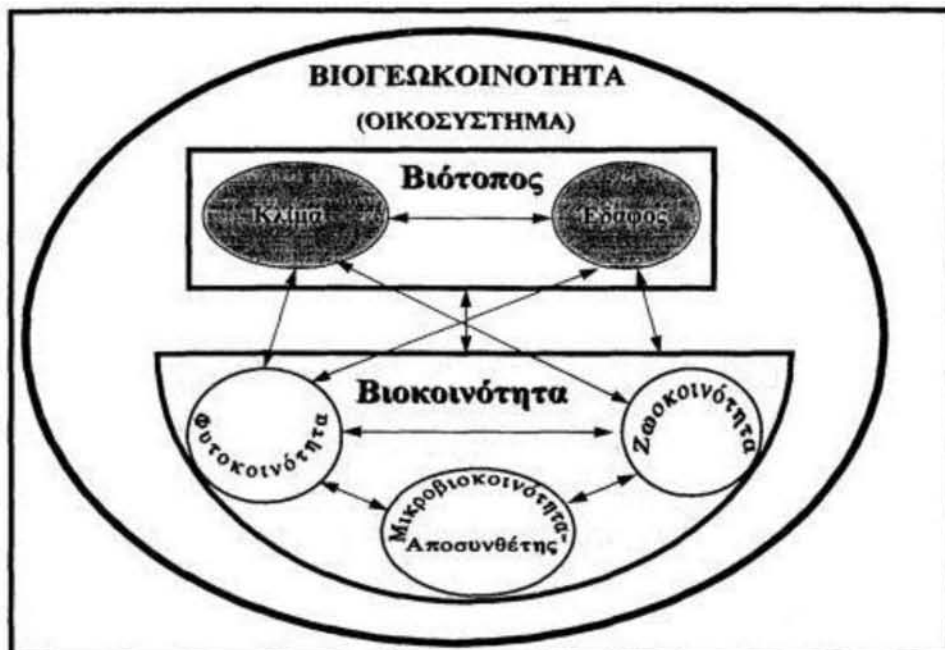
1. ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΩΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1.1. Το Δάσος ως Οικοσύστημα

1.1.1. Η Έννοια του Δάσους

Ως δάσος εννοείται το φυσικό σύστημα στο οποίο «... τα δέντρα και οι θάμνοι συζούν σε μια μεγάλη επιφάνεια σε στενή κοινωνική σχέση μεταξύ τους και σε τόση απόσταση, ώστε με τη συγκόμισή τους να δημιουργούν ένα ξεχωριστό περιβάλλον – το δασογενές περιβάλλον – και όταν μαζί με τα άλλα είδη από το φυτικό και ζωικό βασίλειο δημιουργούν μια ξεχωριστή βιοκοινότητα την οποία ονομάζουμε **δασοβιοκοινότητα**...». Το δάσος αναπτύσσεται πάνω στο έδαφος και υπό το κλίμα μιας περιοχής, στοιχεία που αποτελούν το **βιότοπο** ή **οικότοπο** ή τη **γεωκοινότητα**. Τα συγκεκριμένα κατώτερα και ανώτερα είδη φυτών συνθέτουν τη **φυτοκοινότητα** της περιοχής, ενώ τα κατώτερα και ανώτερα ζώα τη **ζωοκοινότητα**. Η φυτοκοινότητα και η ζωοκοινότητα βρίσκονται σε στενή σχέση μεταξύ τους και αποτελούν τη **βιοκοινότητα**, που μαζί με το βιότοπο, συνθέτουν τη **βιογεωκοινότητα** ή **οικοσύστημα** της περιοχής. Στην περίπτωση του δάσους, η δασοβιοκοινότητα μαζί με τον βιότοπο απαρτίζουν τη **δασική βιοκοινότητα** ή **δασικό οικοσύστημα** (Ντάφης, 1986, Κωτούλας κ.ά., 1989).

Διάγραμμα 1.1: Το Οικοσύστημα και οι Εσωτερικές του Σχέσεις

Πηγή: Ντάφης, 1986

1.1.2. Βασικές Συνιστώσες του Δασικού Οικοσυστήματος

1.1.2.1. Βασικά Χαρακτηριστικά του Δασικού Οικοσυστήματος

Η αποτύπωση της γενικής μορφής της συνθετότητας του δασικού οικοσυστήματος μπορεί να γίνει συνοπτικά με τη παράθεση των εξής χαρακτηριστικών:

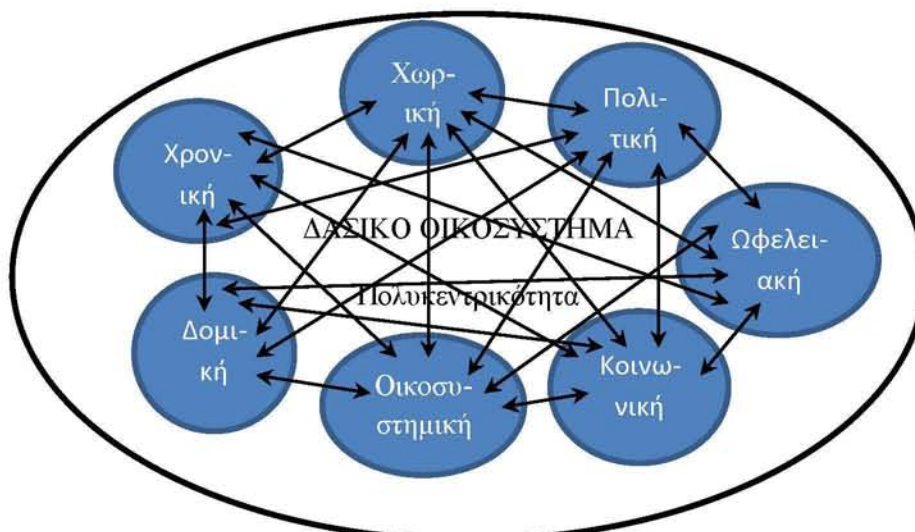
1. Το δάσος δεν είναι μια ενιαία βιοκοινότητα, αλλά αποτελείται από περισσότερα οικοσυστήματα.
2. Ο χώρος στον οποίο αναπτύσσεται το δάσος δεν είναι ομοιόμορφος, αλλά συντίθεται από πολλούς επί μέρους χώρους.
3. Οι παράγοντες του περιβάλλοντος και η σύνθεση των επί μέρους στοιχείων του δασικού οικοσυστήματος (πληθυσμοί, βιοκοινότητες, οικοσυστήματα, κλπ.), δεν είναι σταθερά μεγέθη αλλά υπόκεινται σε συνεχείς μεταβολές και αλληλεπιδράσεις (Ντάφης, 1986).
4. Σε κάθε μονάδα δάσους, με την έννοια της ελάχιστης έκτασης στην οποία μπορεί να αναγνωριστεί ένα δασικό οικοσύστημα, υπάρχει μια σύνθετη οργάνωση και διάταξη της χλωρίδας και πανίδας σε υπέργειους και υπόγειους (κατώτερο και ανώτερο στρώμα του εδάφους) ορόφους, που καθένας έχει τα δικά του χαρακτηριστικά και παίζει συγκεκριμένο ρόλο στη σύνθεση, λειτουργία και διατήρηση της φυσιογνωμίας του δασικού οικοσυστήματος.
5. Η συστηματική οργάνωση των βιοτικών και αβιοτικών παραγόντων ως προς την χρήση της ενέργειας και η διάκριση των πρώτων σε παραγωγούς, καταναλωτές (1^ο βαθμού: Φυτοφάγα, 2^ο βαθμού: Σαρκοβόρα I, 3^ο βαθμού: Σαρκοβόρα II) και αποσυνθέτες, εξασφαλίζουν την κυκλική ροή της ύλης και την διατήρηση του οικοσυστήματος (Ντάφης, 1986).

1.1.2.2. Η Πολυκεντρικότητα του Δασικού Οικοσυστήματος

Τα παραπάνω βασικά χαρακτηριστικά του δασικού οικοσυστήματος συνθέτουν ένα γενικότερο χαρακτηριστικό του, την **πολυκεντρικότητα**. Ως πολυκεντρικότητα νοείται η παράλληλη ύπαρξη πολλών σημείων πυρήνων που δεν επιτρέπουν την γενικευμένη και τυποποιημένη εφαρμογή μέτρων πολιτικής, χωρίς τον συγκεκριμένο προσανατολισμό τους στα συγκεκριμένα σημεία. Η πολυκεντρικότητα εμφανίζεται ως:

- **Χωρική**, καθώς το δασικό οικοσύστημα συγκροτείται και αναπτύσσεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε συγκριμένη περιοχή.
- **Χρονική**, γιατί το δασικό οικοσύστημα εξελίσσεται διαρκώς στο χρόνο με ρυθμούς διαφορετικούς από εκείνους που συνήθως λαμβάνονται υπ' όψιν στο σχεδιασμό και το προγραμματισμό.
- **Δομική**, γιατί η διάρθρωση σε υπόγεια και υπέργεια τμήματα, καθώς και η επιφανειακή διάταξη σε ορόφους καθορίζει πολυσύνθετες σχέσεις.
- **Οικοσυστημική**, καθώς το κάθε βιολογικό είδος παίζει συγκεκριμένο ρόλο για την σταθερότητα του δασικού οικοσυστήματος και η διαχείριση, η οποία διαμορφώνεται από την πολιτική, πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλα τα είδη, και όχι μόνο τα δέντρα.
- **Κοινωνική**, γιατί η σχέση των κοινωνικών ομάδων με το δασικό οικοσύστημα ποικίλει ανάλογα με της δική τους θέση και τα χαρακτηριστικά τους.
- **Ωφελειακή**, γιατί το πλέγμα των παρεχόμενων ωφελειών περιλαμβάνει και συγκρουόμενες ή/και αλληλοαποκλειόμενες χρήσεις.
- **Πολιτική**, γιατί το μεγάλο εύρος ζητημάτων που αφορούν, είτε στη προέλευση των παραγόντων διαταραχής στο είδος και την κλίμακα των παρεχόμενων ωφελειών, είτε στις διαχειριστικές πολιτικές, διακλαδώνονται σε όλα τα επίπεδα πολιτικής λειτουργίας, από το τοπικό και το εθνικό, έως το περιφερειακό και το διεθνές. (Parrotta and Arce, 2003)

Διάγραμμα 1.2: Η Πολυκεντρικότητα του Δασικού Οικοσυστήματος

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

1.1.2.3. Παράγοντες Διαταραχής του Δασικού Οικοσυστήματος

Το δασικό οικοσύστημα υφίσταται την επίδραση διαφόρων παραγόντων που ασκούν εξωγενή πίεση, προκαλώντας πολλών ειδών και επιπέδων διαταραχές. Τέτοιοι παράγοντες μπορεί να είναι είτε αμιγώς φυσικοί (θύελλες, εκρήξεις ηφαιστείων, κλπ.), είτε ανθρωπογενείς, δηλαδή σχετιζόμενοι άμεσα με την ανθρώπινη δραστηριότητα (ατμοσφαιρικοί ρύποι, ρύποι εδάφους κλπ.), είτε υβριδικοί, οι οποίοι ενώ εμφανίζονται με φυσική μορφή, είναι στην ουσία αποτέλεσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας (λ.χ. το φαινόμενο του θερμοκηπίου).

Οι φυσικοί παράγοντες είναι εύκολα αναγνωρίσιμοι, ως προς την εκδήλωση και τις συνέπειες, και μη ελεγχόμενοι, ως προς την προέλευση και την εκδήλωση τους. Οι ανθρωπογενείς παράγοντες, και ακόμα περισσότερο οι υβριδικοί, με την εξαίρεση των άμεσα καταστροφικών παρεμβάσεων (εκχέρσωση, κλπ.), είναι δυσδιάκριτοι και ως προς την προέλευση και ως προς την εκδήλωση τους (π.χ. χωρική και χρονική απόσταση πηγών ρύπων και σημείων εκδήλωσης), αλλά και ως προς τις συνέπειες τους, καθώς αυτές χαρακτηρίζονται συνήθως από συσσωρευτικές επιδράσεις, που μετατρέπουν αρχικά ήπιους παράγοντες διαταραχής σε καταστροφικούς.

Η συστηματική καταγραφή, παρακολούθηση και αντιμετώπιση των παραγόντων διαταραχής του δασικού οικοσυστήματος και ο περιορισμός των ανθρωπογενών παραγόντων έχουν καθοριστική σημασία για την διαιώνιση των σημαντικότερων χερσαίων οικοσυστημάτων του πλανήτη, που είναι τα δάση. (Joyce, 2003)

1.2. Το Δάσος ως Κοινωνικό Αγαθό

Το δασικό οικοσύστημα, εξεταζόμενο από την σκοπιά των ανθρώπινων κοινωνιών, παρουσιάζεται ως κοινωνικό αγαθό, με διττή έννοια:

- Ως παρέχον αξίες, αγαθά και υπηρεσίες προς τις ανθρώπινες κοινωνίες και τα μέλη τους
- Ως αγαθό κοινόχρηστο, καθώς παρέχει πολλά από τα παραπάνω δίχως να παίζουν ρόλο οι ιδιοκτησίες και τα τοπικά όρια.

Πίνακας 1.1: Αξίες, Αγαθά και Υπηρεσίες που παρέχουν τα Δάση

Αξίες Χρήσης		Αξίες Μη Χρήσης	Εφεδρικές Αξίες
Άμεσες	Έμμεσες	Αξίες Ύπαρξης	
Αποληπτικές			
Ευλεία	Κύκλος Θρεπτικών	Απειλούμενοι	Μελλοντικές Αξίες

	Ουσιών	Βιότοποι	Όλων των Αξιών Χρήσης και Μη Χρήσης
Γενετικοί Πόροι	Μικρο-Κλίμα	Απειλούμενα Είδη	
Φαρμακευτικά Φυτά	Καταβόθρα για εκπομπές αέριων ρύπων	Χαρισματικά Είδη	
Μη-ξύλωση Προϊόντα	Προστασία Λεκανών		
Μη Αποληπτικές			
Ανθρώπινη Εγκατάσταση	Δεξαμενή Άνθρακα		
Οικοτουρισμός			
Αναψυχή			
Εκπαίδευση			
Επιστημονική Έρευνα			

Πηγή: IPF, 1996 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 1.2: Δασικές Αξίες Αγοράς και Εκτός Αγοράς

Αξίες	Εντός Αγοράς	Εκτός Αγοράς
Τοπικές	Τοπικά Πωλούμενα Δασικά Προϊόντα	Μη Εμπορευόμενα Δασικά Προϊόντα
Εθνικές	Έσοδα από Τουρισμό	Ωφέλειες Τουρισμού Προστασία Λεκανών
Διεθνείς - Παγκόσμιες	Γενετικοί Πόροι που χρησιμοποιούνται	Δέσμευση Άνθρακα Μελλοντική Χρήση Γενετικών Πόρων Ωφέλειες Τουρισμού

Πηγή: IPF, 1996 και Ιδία Επεξεργασία

1.2.1. Αγαθά, Υπηρεσίες και Ωφέλειες του Δάσους

Η παράθεση των παρακάτω χαρακτηριστικών αποδίδει ένα εύρος των αγαθών υπηρεσιών και ωφελειών που προσφέρει το δάσος, ικανή να συμβάλει στην κατανόηση της σπουδαιότητας των δασών, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό πόσο σημαντική είναι η διαμόρφωση αποτελεσματικής πολιτικής και προγραμματισμού για τα δάση.

- Καταβόθρα Διοξειδίου του Άνθρακα (CO₂) και πηγή Οξυγόνου (O₂): Η δημιουργία ενός τόνου ξύλου κατά την ανάπτυξη ενός δέντρου, απορροφά 1,5 τόνο CO₂ αποδεσμεύει 1 τόνο O₂. Εκφρασμένο σε ετήσια βάση, ένα στρέμμα δάσους μέσης παραγωγικότητας προσλαμβάνει 400 κιλά CO₂ και παράγει ίση ποσότητα O₂. Αν αφαιρεθεί η ιδιοκατανάλωση του οικοσυστήματος (150 κιλά), ένα στρέμμα δάσους αποδίδει κατά έτος 250 κιλά O₂, όση ποσότητα

υπολογίζεται ότι καταναλώνει ένας άνθρωπος (Ντάφης, 1986 και Hammond, 1991).

- Αντιρρυπαντική Λειτουργία: Το δάσος μπορεί να συγκρατήσει μεγάλες ποσότητες αιωρούμενων σωματιδίων. Το δάσος απορροπαίνει μέσω του μεταβολισμού των δέντρων και λοιπών φυτών. Έτσι ένα στρέμμα δάσους ερυθρελάτης μπορεί να απορροφήσει ετησίως μέχρι 25 κιλά διοξειδίου του θείου (SO₂) και άλλων οξειδίων, ένα στρέμμα δάσους λεύκης 19,3 κιλά κ.ο.κ. (Ντάφης, 1986).
- Ρύθμιση του υδατικού κύκλου: Σε ένα στρέμμα δάσους προσροφώνται και διαπνέονται 230 τόνοι νερού ετησίως, ενώ ένα μεγάλο δέντρο να αντλήσει προς την ατμόσφαιρα περί τα 380 λίτρα νερού το 24ωρο (Ντάφης, 1986 και Hammond, 1991).

1.3. Η Νομική Έννοια του Δάσους

Η νομική έννοια του δάσους προσδιορίζει το περιεχόμενο του όρου ως πεδίου εφαρμογής των μέτρων, διατάξεων και λοιπών νομοθετικών και κανονιστικών πράξεων που αναφέρονται σε αυτό. Με την προϋπόθεση της επάρκειάς του, αποκρυσταλλώνει το πνεύμα της νομοθετικής εξουσίας, προσδιορίζει τα όρια της εκτελεστικής και αποτελεί σημείο αναφοράς για την δικαστική. Στην περίπτωση της χώρας μας, που το άρθρο του Συντάγματος 24, εδ.1, προβλέπει ότι «νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και γενικά των δασικών εκτάσεων», ο νομικός ορισμός λειτουργεί και ως συμπληρωματικός του Συντάγματος.

Ο Νόμος 998/1979 ορίζει διακεκριμένα τα δάση και τις δασικές εκτάσεις ως εξής:

- Ως **Δάσος** «νοείται πάσα έκτασις της επιφάνειας του εδάφους, η οποία καλύπτεται εν όλω ή σποραδικώς υπό αγρίων δενδρωδών φυτών οιασδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, αποτελούντων ως εκ της μεταξύ των αποστάσεως και αλληλεπιδράσεως οργανικήν ενότητα και η οποία δύναται να προσφέρει προϊόντα εκ των ως άνω φυτών εξαγόμενα ή να συμβάλη εις την διατήρησιν της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήση την διαβίωσιν του ανθρώπου εντός του φυσικού περιβάλλοντος» (Νόμος 998, ΦΕΚ 289, Τεύχος Α', 29/01/1979: Άρθρο 3).
- Ως **Δασική Έκταση** «νοείται πάσα έκτασις της επιφάνειας του εδάφους, καλυπτόμενη υπό αραιάς ή πενιχράς βλαστήσεως οιασδήποτε διαπλάσεως και

δυναμμένη να εξυπηρετήσει μίαν ή και περισσότερας των εν τη προηγουμένη παραγράφω λειτουργιών» (Νόμος 998, ΦΕΚ 289, Τεύχος Α', 29/01/1979: Άρθρο 3).

Ο Νόμος 3208/2003 ορίζει διακεκριμένα τα δάση και τις δασικές εκτάσεις ως εξής:

- Ως Δάσος ή δασικό οικοσύστημα «νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα αχλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές)» (Νόμος 3208, ΦΕΚ 303, Τεύχος Α', 24/12/2003: Άρθρο 1).
- Δασική έκταση «υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά» (Νόμος 3208, ΦΕΚ 303, Τεύχος Α', 24/12/2003: Άρθρο 1).

1.4. Κατηγορίες Δασών

Η κατάταξη των δασών σε κατηγορίες μπορεί να γίνει με διάφορα κριτήρια ανάλογα με το σκοπό που θέλει να εξυπηρετήσει η διάκριση. Τα σημαντικότερα κριτήρια της διάκρισης των δασών είναι:

1.4.1. Κατά Ζώνη Δασικής Βλάστησης

Πίνακας 1.3: Κατηγορίες Δασών κατά Ζώνη Δασικής Βλάστησης

	Ζώνη Βλάστησης	Περιοχές Βλάστησης	Δασικές Υποζώνες-Είδη
1.	Ευμεσογειακή	Παραλιακές Λοφώδεις Υπορεινές	<u>Υποζώνη Ελιάς και Χαρουπιάς:</u> Χαλέπια Πεύκη και Κουκουναριά <u>Υποζώνη Αριάς:</u> Αριά, Χαλέπια και Τραχεία Πεύκη
2.	Παραμεσογειακή	Λοφώδεις και Ημιορεινές	<u>Υποζώνη Οστρυάς και Γαύρου:</u> Θαμνώδες Οστρυάς, Γαύρου, Πουρναριού, Χνοώδους Δρυός <u>Υποζώνη Πλατύφυλλης Δρυός ή</u> <u>Ξηρόφιλων Φυλλοβόλων Δένδρων:</u> Πλατύφυλλη, Ευθύφλοια και Απόδισκη Δρυς, Καστανιά, Φλαμουριά
3.	Οξυάς-Ελάτης	Ορεινές και Υποαλπικές (μέχρι 1.800- 1.900 μ.)	<u>Υποζώνη Κεφαλληνιακής Ελάτης:</u> Κεφαλληνιακή και Υβριδογενής Ελάτη <u>Υποζώνη Οξυάς:</u>

			Οξυά
4.	Ψυχρόβιων Κωνοφόρων	Ορεινές και Υποαλπικές	<u>Υποζώνη Λευκόδερμης Πεύκης:</u> Λευκόδερμη και Δασική Πεύκη <u>Υποζώνη Ερυθρελάτης:</u> Ερυθρελάτη
5.	Εξωδασική Ζώνη Υψηλών Όρεων	Υψηλά Όρη, πάνω από τα όρια του δάσους	(Ποώδη και Θαινώδη) <u>Υποζώνη Αστραγάλου και Δάφνης:</u> Αστράγαλος, Τραγακάνθα, Ακανθολειμόνας, Ανδρόσακος, Βερβερίς, Κρητική, Δάφνη Ελαιοειδής, Στύπα Πτεροειδής, κλπ. <u>Υποζώνη Αρκεύθου και Δάφνης:</u> Άρκευθος Νανώδης, Δάφνη Ελαιοειδής, Είδη Φεστούκας, κλπ.
6.	Μαύρης Πεύκης	Οξυάς, Ελάτης, Χνοόδους Δρυός	(Δεν εντάσσονται σε συγκεκριμένη ζώνη – εξαρτώνται από εδαφικές και γεωλογικές συνθήκες)

Πηγή: Κοτούλας κ.ά., 1989 και Ίδια Επεξεργασία

1.4.2. Κατά Δασικό Τύπο

Ανάλογα με τη σύνθεση της γλωρίδας, την δομή τους και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στον τόπο εγκατάστασης τους, τα δασικά οικοσυστήματα διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες, ονομαζόμενες από το είδος που συμμετέχει με ποσοστό ίσο ή μεγαλύτερο από το 50% στη συστάδα. Έτσι, αναφέρονται δασικοί τύποι ελάτης, χαλέπιας πεύκης, μαύρης Πεύκης, δασικής Πεύκης, οξυάς, καστανιάς, κ.ο.κ.

1.4.3. Ανάλογα με την ωφελιμότητα και τις λειτουργίες τους:

- Παραγωγικά Δάση: σημαντικά για την παραγωγή δασικών προϊόντων ή άλλων αγαθών πρωτογενούς παραγωγής
- Προστατευτικά Δάση:
  - ✓ Όσα ασκούν ιδιαίτερη προστατευτική επίδραση στα εδάφη και στα υπόγεια ύδατα
  - ✓ Όσα προστατεύουν υποκείμενους οικιστικούς χώρους
  - ✓ Όσα προστατεύουν πολιτιστικά μνημεία
  - ✓ Όσα προστατεύουν τεχνικά έργα και εγκαταστάσεις
- Δάση με ιδιαίτερο επιστημονικό, αισθητικό, οικολογικό ή γεωμορφολογικό ενδιαφέρον:
  - ✓ Εθνικοί δρυμοί
  - ✓ Αισθητικά Δάση
  - ✓ Υγροβιότοποι

✓ Διατηρητέα μνημεία της φύσης

- Δάση αναψυχής: όσα προσφέρονται για αναψυχή ή λειτουργούν ως παράγοντες διαβίωσης ή τουριστικής ανάπτυξης (Νόμος 998, ΦΕΚ 289, Τεύχος Α', 29/01/1979: Άρθρο 3).

1.4.4. Ανάλογα με τη παραγωγική τους ικανότητα για ξύλο:

- Βιομηχανικά Δάση: Τα δάση εκείνα που είναι ικανά «να παράγουν 1 m³ ξύλου ανά εκτάριο κατ' έτος, καθώς και δέντρα με καρμό ξυλείας κυτταρίνης τουλάχιστον 1,2 m».
- Μη Βιομηχανικά Δάση: Περιοχές με πολύκλαδα νανώδη δέντρα και θάμνους, που δεν παράγουν την δεδομένη στιγμή εμπορεύσιμα προϊόντα ξυλείας και προσφέρονται για βοσκή, καυσόξυλα και προστασία υδρολογικών λεκανών (Υπ. Γεωργίας, 1992).

1.4.5. Ανάλογα με τη διαχειριστική μορφή

Το είδος αναγέννησης του δάσους προσδιορίζει τρεις βασικές μορφές του:

- Τα σπερμοφυή, των οποίων η αναγέννηση, με φυσικό ή τεχνητό τρόπο, γίνεται με σπόρους ή φυτάρια προερχόμενα από σπόρους
- Τα πρεμνοφυή, όταν η αναγέννηση προέρχεται από παραβλαστήματα, για είδη που έχουν την ικανότητα να πολλαπλασιάζονται με αυτόν το τρόπο και είναι καθαρά ανθρωπογενής.
- Τα διφυή, που απαρτίζονται από έναν φωτόφιλο ανώροφο προερχόμενο από σπερμοβλαστήματα, και έναν ανθεκτικό στην σκιά ή σκιοφυτο υποόροφο προερχόμενο από πρεμνοβλαστήματα (Κωτούλας κ.ά., 1989).

1.4.6. Δασοπονικές ή Λειτουργικές Μορφές

Ανάλογα με το τρόπο αναγέννησης και τον γενικότερο δασοκομικό χειρισμό του δάσους, δημιουργούνται διάφορες δομές, όπως:

- Του ομήλικου δάσους, όταν η ηλικία των δέντρων είναι περίπου ίδια (διαφορά το πολύ 10-20 χρόνια).
- Του κηπευτού δάσους, όταν η διαφορά ηλικίας των δέντρων είναι ίση με τον περίτροπο χρόνο, και σε μικρή έκταση βρίσκονται δέντρα όλων των ηλικιών, υψών και διαμέτρων.

- Του υποκηπευτού δάσους, όταν η διαφορά ηλικίας των δέντρων είναι κλάσμα του περιόδου χρόνου (30-60 χρόνια) (Κωτούλας κ.ά., 1989).

1.4.7. Ανάλογα με το Καθεστώς Ιδιοκτησίας

Ανάλογα με το καθεστώς ιδιοκτησίας, διακρίνονται σε:

- Δημόσια
- Κοινοτικά
- Ιδιωτικά, με υποκατηγορίες Μοναστηριακά & Αγαθοεργών Ιδρυμ. Συνιδιόκτητα (Ολότητα κατ.), Συνιοδιόκτητα (>3 κάτοικοι), Ιδιόκτητα (Παπασταύρου και Μακρής, 1985)

1.4.8. Ανάλογα με το βαθμό επίδρασης του ανθρώπου

Ανάλογα με το βαθμό αλλοίωσης που έχουν υποστεί από τις ανθρώπινες παρεμβάσεις, τα δάση διακρίνονται σε:

- Παρθένα ή Φυσικά, όταν οι ανθρώπινες παρεμβάσεις δεν έχουν επηρεάσει τη φυσική εξέλιξη του δασικού οικοσυστήματος.
- Ημι-φυσικά, όταν οι ανθρώπινες παρεμβάσεις έχουν επηρεάσει τη φυσική εξέλιξη, χωρίς όμως να έχουν καταστήσει αδύνατη τη λειτουργία και τη φυσική εξέλιξη του.
- Τεχνητά ή Φυτείες, όταν το δάσος προκύπτει από ανθρώπινες διαχειριστικές ενέργειες που ελέγχουν τη διαδικασία γένεσης και εξέλιξης του.

2. ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ως πολιτική νοείται «ο τρόπος με τον οποίο μία κυβέρνηση χρησιμοποιεί τα θεσμικά και νομικά μέσα για να εφαρμόσει τα προγράμματα δραστηριοτήτων της που στοχεύουν στην επίτευξη των επιλεγμένων αντικειμενικών στόχων». Μια δασική πολιτική «καθορίζει ορισμένες αρχές όσον αφορά τη χρήση των δασικών πόρων μιας κοινωνίας, η οποία χρήση θεωρείται ότι θα συμβάλει στην επίτευξη μερικών από τους αντικειμενικούς σκοπούς (objectives) αυτής της κοινωνίας» (Husch, 1987).

Η δασική πολιτική, όπως και κάθε πολιτική, διατρέχει τις φάσεις του σχηματισμού και της διαμόρφωσης. Η φάση του σχηματισμού, ως έννοιας ευρύτερης της διαμόρφωσης περιλαμβάνει τις διαδικασίες που προηγούνται, δηλαδή της ανάλυσης των προβλημάτων, του προσδιορισμού στόχων και αντικειμενικών σκοπών και του καθορισμού των κατευθύνσεων δράσης. Η φάση της διαμόρφωσης συνίσταται στη διαδικασία συστηματικής καταγραφής, της διατύπωσης της πορείας δράσης σε νομοθετικά και διοικητικά σώματα (Merlo and Pavera, 1997 και Husch, 1987).

2.1. Σχηματισμός και Διαμόρφωση της Δασικής Πολιτικής

Η διαδικασία σχηματισμού και διαμόρφωσης της δασικής πολιτικής δεν είναι πεπερασμένη, μια διαδικασία με σαφή αρχή και τέλος. Όσον αφορά την αρχή, μπορούμε να την ανιχνεύσουμε κάθε φορά στο σημείο που διατυπώνεται η αρχική βούληση της νομοθετικής ή εκτελεστικής εξουσίας να παρέμβει, όσον αφορά το τέλος, δεν μπορεί να προσδιοριστεί αφού η διαδικασία σχηματισμού και διαμόρφωσης της δασικής πολιτικής είναι και πρέπει να αντιμετωπίζεται ως διαρκής.

Το χαρακτηριστικό αυτό είναι άμεσα συναρτημένο με την αντιμετώπιση της ως σύστημα, όπου οι γραμμικές σχέσεις δημιουργού-εντολέα και αποδέκτη-εκτελεστή εμπλουτίζονται από ποικίλες αναδράσεις και αλληλοσυσχετίσεις όλων των φορέων δράσης της δασικής πολιτικής μα και των φορέων δράσης των άλλων πολιτικών που σχετίζονται με αυτήν. Ο σχηματισμός και η διαμόρφωση της δασικής πολιτικής, αν και συχνά εκλαμβάνονται ως τεχνοκρατικές και επιστημονικές λειτουργίες, είναι στον πυρήνα τους πολιτικές διαδικασίες (Husch, 1987).

Άμεση συνέπεια των ανωτέρω είναι η ανάγκη για συχνή αξιολόγηση της δασικής πολιτικής που οδηγεί, στο βαθμό και στα σημεία που είναι αναποτελεσματική ή ανεφάρμοστη σε αναθεώρηση της. Η διαμόρφωση είναι συνήθως μια διαφορεική

διαδικασία, σχετιζόμενη με την αναμόρφωση υφιστάμενης πολιτικής. Ως εκ τούτου η δασική πολιτική πρέπει να είναι ευέλικτη (Husch, 1987).

2.2. Οι Φορείς Δράσης και οι Διαμάχες στην Δασική Πολιτική

Ο ευρύτερος ορισμός της πολιτικής, ως ο «τρόπος με τον οποίο οι φορείς δράσης διαμορφώνουν και χρησιμοποιούν τα μέσα που έχουν στην διάθεση τους για την επίτευξη των επιλεγμένων αντικειμενικών στόχων τους» εμπλέκει δύο κύριες έννοιες: άμεσα τους «φορείς δράσης» (agents) και έμμεσα τις «διαμάχες» (conflicts), που προκύπτουν από τα αντιτιθέμενα συμφέροντα / ενδιαφέροντα και αποκλίνοντες αντικειμενικούς σκοπούς και στόχους των διάφορων φορέων δράσης.

2.2.1. Οι Φορείς Δράσης στην Δασική Πολιτική

Οι Φορείς Δράσης στο σχηματισμό και διαμόρφωση της δασικής πολιτικής μπορούν να καταταγούν σε κατηγορίες σύμφωνα με διάφορα κριτήρια (επιδιωκόμενοι σκοποί, ιδεολογική αντίληψη κλπ.). Τρεις γενικές διακρίσεις που έχουν πρωτεύουσα σημασία είναι:

- Ως προς το δικαίωμα δράσης τους: 1) επίσημοι, κάθε εντεταλμένο όργανο της νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής εξουσίας, 2) θεσμοθετημένοι, με περιορισμένα δικαιώματα αντλούμενα από εξουσιοδότηση επίσημων φορέων και 3) ανεπίσημοι ή αυτόνομοι, άτομα ή ομάδες που δρουν αυτόβουλα εντός ή εκτός των ορίων των θεσμικών πλαισίων.
- Ως προς τη σύνθεση τους: 1) ατομικοί, μεμονωμένα άτομα ή νοικοκυριά, 2) ομαδικοί, σύνολα ατόμων με ή χωρίς οργανωτική συγκρότηση που εκφράζουν μια συγκεκριμένη πολιτική ή τρόπο δράσης και 3) συλλογικοί, σύνολα ατόμων με οργανωτική και λειτουργική συγκρότηση με σχετικά μεγάλη χρονική διάρκεια ύπαρξης και δραστηριοποίησης.
- Ως προς τον τρόπο άσκησης της δασικής πολιτικής: 1) άμεσοι, που ασκούν δασική πολιτική επιδιώκοντας στόχους που εντάσσονται σε αυτή και 2) έμμεσοι, που η εμπλοκή τους στη δασική πολιτική λαμβάνει χώρα για την εξυπηρέτηση άλλων σκοπών, η υλοποίηση των οποίων συνδέεται με κάποια λειτουργία των δασών ή της δασικής πολιτικής. (Rayner *et al.*, 2001 και Irimie and Essmann, 2009)

Οι βασικότεροι φορείς δράσης που εμπλέκονται στη δασική πολιτική είναι:

- Κυβερνητικές Αρχές ή Σώματα: Η οποιασδήποτε μορφής Δασική Υπηρεσία υπάρχει σε μια χώρα κατέχει σημαντική θέση στο προσκήνιο της δασικής πολιτικής. Όμως, δέχεται ουσιαστικές ή/και καθοριστικές επιδράσεις από μια πλειάδα επίσημων κυβερνητικών και άλλων σωμάτων και παραγόντων, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο. Η Βουλή η οποία με νομοθετικές εξουσίες διαμορφώνει τους δικούς της στόχους, υπουργεία με ευρύτερες αρμοδιότητες που άπτονται της δασικής πολιτικής (λ.χ. ΥΠΕΚΑ, Υπ. Γεωργίας, για την Ελλάδα) ή γενικότερες αρμοδιότητες για ζητήματα που συχνά προτάσσονται (λ.χ. Εθνικής Οικονομίας, Εθνικής Άμυνας), ασκούν συχνά καταλυτική επίδραση.
- Διεθνείς Φορείς: Οι διεθνείς συσσωματώσεις, η επικύρωση διεθνών συνθηκών, η συμμετοχή σε διμερείς και πολυμερείς διεθνείς οργανισμούς και οργανώσεις κλπ. διαμορφώνουν ένα πολύπλοκο διεθνές εξωτερικό πλέγμα για τη δασική πολιτική μιας χώρας. Το πλέγμα αυτό μπορεί να είναι, είτε υποχρεωτικού χαρακτήρα (όπως στις συσσωματώσεις λ.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση ή στις διεθνείς συμβάσεις), είτε ενδοτικού χαρακτήρα (διακηρύξεις, μη δεσμευτικά νομικά μέσα κλπ.) που μπορεί όμως να περιλαμβάνει ισχυρές ηθικές δεσμεύσεις. Στις συνθήκες της έντονης διεθνοποίησης των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών, οι διεθνείς φορείς δράσης αποκτούν ιδιαίτερη σημασία στον σχηματισμό και διαμόρφωση της δασικής πολιτικής. (Kissling-Näf and Bisang, 2001)
- Οικονομικοί Φορείς: Οι οικονομικοί φορείς περιλαμβάνουν μια πλειάδα φορέων δράσης, που δρουν σε ατομική, ομαδική ή συλλογική βάση και ασκούν συνολικά καθοριστική επίδραση στο σχηματισμό και τη διαμόρφωση της δασικής πολιτικής. Η παρέμβαση τους είναι ποικίλη σε περιεχόμενο, μορφή και συνέπειες και η εκδήλωση της ανάλογα με τον φορέα και τους επιδιωκόμενους σκοπούς, είναι είτε άμεση, οπότε και πιο διαφανής και υποκείμενη σε κοινωνική κριτική, είτε έμμεση, οπότε συνήθως χάνεται μέσα σε ένα πλέγμα σκοπών και στόχων. Η κυριαρχία της «οικονομοκεντρικής» και «ανθρωποκεντρικής» αντίληψης στις σύγχρονες κοινωνίες έχει θέσει τους οικονομικούς φορείς δράσης στο επίκεντρο της άμεσης και έμμεσης διαμόρφωσης της δασικής πολιτικής, είτε στο πολιτικό προσκήνιο, είτε στο πολιτικό παρασκήνιο. (Zhou *et al.*, 2008)

- Πολιτικά Κόμματα: Τα πολιτικά κόμματα με την επεξεργασία και προώθηση θέσεων για τη δασική αλλά και την γενικότερη πολιτική μπορούν να έχουν σημαντική επίδραση στον σχηματισμό και διαμόρφωση της. Η δράση τους, η οποία εκφράζεται μέσα από τα κομματικά στελέχη και μέλη και των εκλεγμένων εκπροσώπων τους σε όλα τα επίπεδα (βουλευτές, ευρωβουλευτές, τοπική αυτοδιοίκηση) μπορεί να αποτελεί σημαντικό «φορέα κυκλοφορίας πολιτικής» ανάμεσα στα διάφορα επίπεδα του πολιτικού συστήματος, ανάμεσα στη κυρίαρχη κορυφή και την κυριαρχούμενη βάση μέσα από διαδικασίες προερχόμενες «εκ των άνω» (top down approach), τις λεγόμενες και «διαδικασίες κορυφής» και «εκ των κάτω» (bottom up approach), τις λεγόμενες και «διαδικασίες βάσης».
- Ομάδες Πολιτών: Η ευρύτητα του όρου «ομάδες πολιτών» αντιστοιχεί στο βαθμό ποικιλότητας που μπορεί να πάρει η κοινή δράση των πολιτών σε μια κοινωνία με κατοχυρωμένα τα βασικά πολιτικά δικαιώματα. Η συσπείρωση τους μπορεί να είναι πρόσκαιρη ή διαρκής, μοναδικού ή πολλαπλού σκοπού, αμυντική (αποτροπή μιας ενέργειας που κρίνεται βλαπτική) ή επιθετική (προώθηση συγκεκριμένων στόχων) και τέλος τοπικού, περιφερειακού, εθνικού ή διεθνούς χαρακτήρα. Η ραγδαία ανάπτυξη των ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις) διεθνώς αλλά και στη χώρα μας αντανακλάται και στο τομέα της δασικής πολιτικής, καθώς συχνά αποτελούν ισχυρούς πόλους με έντονη επίδραση. (Van Gossum *et al.*, 2005)
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Τα ΜΜΕ είναι το κύριο μέσο μαζικής επικοινωνίας των φορέων δράσης για τα ζητήματα της δασικής πολιτικής, και έχουν ισχυρή επίδραση (ΜΜΕ: «Τέταρτη Εξουσία»). Η αναμφισβήτητη, ως προς την ύπαρξη, συζητήσιμη ως προς το μέγεθος δύναμη τους, τοποθετεί σε σχετικά πλεονεκτική θέση τους ιδιοκτήτες και διαχειριστές τους που μπορούν να προβάλλουν τις προσωπικές / εταιρικές απόψεις τους με σχετική ευχέρεια.
- Συμβουλευτικά Όργανα: Τα συμβουλευτικά όργανα που συγκροτούνται για την έκφραση εμπειριστατωμένης γνώμης προς την εκτελεστική εξουσία, μπορούν να συνδέονται σε διάφορο βαθμό με την κυβερνητική λειτουργία. Η σχέση των συμβούλων διαφόρων εκτελεστικών οργάνων (υπουργείων, Γεν. Γραμματειών, διοικήσεων κρατικών οργανισμών κλπ.) που λειτουργούν σε προσωπική βάση

με τους εντολείς τους, είναι άμεση, διαρκής και εξαρτημένη και τους καθιστά μάλλον προεκτάσεις της εκτελεστικής εξουσίας, παρά συμβούλους.

2.2.2. Οι Διαμάχες στη Δασική Πολιτική

Οι διαμάχες στη δασική πολιτική αναπτύσσονται από τις ενέργειες των φορέων δράσης κατά την επιδίωξη διαφορετικών, αντιτιθέμενων σκοπών, στόχων και συμφερόντων που σχετίζονται τις απαιτήσεις από τους φυσικούς πόρους σε μια πορεία συνεχώς μεταβαλλόμενων κοινωνικών, περιβαλλοντικών, οικονομικών, νομικών και πολιτικών συνθηκών. Οι διαμάχες διατρέχουν οριζόντια και κάθετα το χώρο και το χρόνο, εκτεινόμενες από το τοπικό μέχρι το οικουμενικό πεδίο και από πρόσκαιρες και βραχύβιες μέχρι διαρκείς.

Οι διαμάχες στη δασική πολιτική ως έκφραση των ενεργών αντιθέσεων έχουν ταυτόχρονα ανασταλτικό και προωθητικό χαρακτήρα. Ο ανασταλτικός χαρακτήρας συνδέεται με το γεγονός ότι απαιτείται η διάθεση πόρων (ανθρώπινων ή/ και υλικών) με κυριότερο το πόρο του χρόνου για τους εμπλεκόμενους στις διαμάχες, για την επίλυση τους. Ο προωθητικός τους ρόλος συνδέεται με το ότι επικεντρώνεται η προσοχή στη δασική πολιτική και της επιπτώσεις της για την ανίχνευση των αιτιών των διαμαχών, τα οποία μπορούν να γίνουν εναύσματα για την επαναξιολόγηση και αναθεώρηση της δασικής πολιτικής. (Nilsson, 2005)

2.3. Τα Βασικά Στοιχεία του Συστήματος της Δασικής Πολιτικής

Η ανάλυση των τεσσάρων βασικών συστατικών στοιχείων της δασικής πολιτικής είναι αναγκαία για την αποκάλυψη και παρουσίαση αφ' ενός της φυσιογνωμίας τους και αφ' ετέρου των βαθύτερων σχέσεων που τα διέπουν. Τα βασικά συστατικά στοιχεία της δασικής πολιτικής είναι:

- Οι Στόχοι – Αντικειμενικοί Σκοποί
- Η Νομοθεσία
- Η Δομή και Διοίκηση του Κρατικού Δασικού Οργανισμού και
- Ο Προγραμματισμός, προϋπολογισμός και εκτέλεση προγραμμάτων του Κρατικού Δασικού Οργανισμού (Husch, 1987).

2.3.1. Στόχοι – Αντικειμενικοί Σκοποί

2.3.1.1. Ο Κεντρικός Ρόλος των Στόχων στη Δασική Πολιτική

Ο Στόχος, είτε σε ατομικό επίπεδο είτε σε επίπεδο οργανισμού, αναφέρεται σε μια «κατάσταση που πρέπει να επιτευχθεί σε ένα συγκεκριμένο χρόνο ή να διατηρηθεί για μια ορισμένη περίοδο» (Husch, 1987). Στη δασική πολιτική, όπως και σε άλλους τομείς πολιτικής, οι στόχοι μπορεί να είναι γενικοί ή ειδικοί, ανάλογα με το βαθμό εξειδίκευσης, πρόσκαιροι ή διαρκείς, ανάλογα με τη διάρκεια της περιόδου για την οποία τίθενται. Σε κάθε περίπτωση, όμως, εντάσσονται ή συνδέονται με ένα γενικότερο και ευρύτερο σύστημα στόχων που αφορά τις γενικές κατευθύνσεις της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης μιας χώρας.

Οι Στόχοι, στη περίπτωση της δασικής πολιτικής όπως και σε άλλους τομείς πρέπει να διακρίνονται από δύο βασικά γνωρίσματα: 1) να είναι καθορισμένοι με σαφήνεια και 2) τα μέσα επίτευξης να είναι ευκρινώς διατυπωμένα (King 1972 στο Husch 1987). Ιδιαίτερης προσοχής χρήζει η ανάγκη ανίχνευσης των έμμεσων στόχων, πέραν των ρητών διατυπωμένων στη δασική πολιτική, που ενυπάρχουν και απορρέουν από το γενικότερο σώμα της νομοθεσίας και από προγράμματα άλλων τομέων που βρίσκονται σε εξέλιξη. Η αγνόησή τους ενέχει τον κίνδυνο ύπαρξης κενών στη δασική πολιτική, κενά που μπορούν να δυσχεράνουν την εφαρμογή της, να την αλλοιώσουν ή να τη καταστήσουν αδύνατη.

2.3.1.2. Η Επιλογή των Στόχων

Το πλέγμα σχέσεων και οι διαμάχες που αναπτύσσονται ανάμεσα στους φορείς δράσης, αποτελεί το ουσιαστικό υπόβαθρο της επιλογής των στόχων της δασικής πολιτικής. Μέσα στη συνεχή κίνηση των αντιθέσεων των φορέων δράσης, τα περιθώρια για τη διαμόρφωση ενός συνεκτικού, δομημένου ιεραρχημένου συστήματος στόχων, είναι στενά και συνήθως η επιλογή των στόχων στη πράξη είναι μια σωρευτική διαδικασία χωρίς δομή, με αφετηρία είτε αποφάσεις γενικότερου χαρακτήρα, επιπέδου εθνικής πολιτικής, που απαιτούν εξειδίκευση για τη δασική πολιτική, είτε διαμάχες που εντάσσονται στα πλαίσια της δασικής πολιτικής και απαιτούν αντιμετώπιση από τη κυβέρνηση.

1. Βασικοί Θεματικοί Τομείς

Κατά το σχηματισμό και τη διαμόρφωση της δασικής πολιτικής, αντιμετωπίζονται ζητήματα καθορισμού στόχων για διάφορους θεματικούς τομείς, όπως:

- Ο Ρόλος του Δασικού Τομέα στην οικονομία της χώρας και τη κοινωνική ευημερία.
- Σχέση Δημόσιας – Ιδιωτικής Δασοπονίας.
- Εγκατάσταση, μέγεθος και διατήρηση δημόσιων δασών και περιοχών άγριας φύσης.
- Διαχείριση / διατήρηση δημόσιων δασών και περιοχών άγριας φύσης.
- Δασικές βιομηχανίες και μάρκετινγκ.
- Εγκαθίδρυση, χρήση και διαχείριση εθνικών δρυμών, προστατευόμενων περιοχών, μνημείων της φύσης κ.ο.κ.
- Προστασία, διαχείριση και χρήση άγριας χλωρίδας και πανίδας.
- Εκπαίδευση και κατάρτιση.
- Έρευνα.
- Περιβαλλοντική προστασία (Husch, 1987).

2. ΗΠληροφόρηση για τη Διαμόρφωση των Στόχων

Η λήψη εμπειριστατωμένων αποφάσεων για τη διαμόρφωση ενός συστήματος στόχων απαιτεί συστηματική πληροφόρηση για το τρίπτυχο οικολογικές – οικονομικές – κοινωνικές πλευρές της δασικής πολιτικής. Σημαντικά τμήματα της απαιτούμενης και με δυνατότητα συλλογής πληροφόρησης, μπορεί να μην είναι διαθέσιμα, είτε για λόγους έλλειψης στοιχείων είτε λόγω προβληματικής επικοινωνίας ανάμεσα στους διάφορους φορείς συλλογής και επεξεργασίας αυτών των στοιχείων για λόγους οργανωτικούς ή/και σκόπιμης απόκρυψης στα πλαίσια διατομεακών ανταγωνισμών και συγκρούσεων.

Η εκάστοτε δυνατότητα απόκτησης πληροφόρησης συναρτάται με το γενικότερο επιστημονικό επίπεδο της χώρας, τη διαθεσιμότητα χρηματοοικονομικών και ανθρωπίνων πόρων για τη δημιουργία των πληροφοριών, τη δυνατότητα ταχείας διακίνησης της πληροφορίας οριζόντια και κάθετα, τη πολιτική βούληση για άντληση της πληροφορίας κ.ο.κ. (Parrotta and Arce, 2003)

3. Η Ιεραρχική Δομή των Στόχων

Η ιεραρχική δόμηση των στόχων είναι μια συστηματική και λογική διαδικασία ανάλυσης ή απόφασης για τους πιο συγκεκριμένους στόχους μιας δασικής πολιτικής, κατά την οποία οι στόχοι εξειδικεύονται μέχρι να καταστούν κατάλληλοι για νομοθετικές ρυθμίσεις, οργανωτικές αλλαγές και προγράμματα δράσης. Με τη διαδικασία αυτή, διαμορφώνεται ένα ιεραρχικό σύστημα τριών τουλάχιστον επιπέδων, με τα γνωστά στο προγραμματισμό στοιχεία:

- Σκοποί: Συνιστούν τους γενικότερους και κατά κανόνα μακροπρόθεσμους αντικειμενικούς σκοπούς της δασικής πολιτικής. Η επίτευξη τους απαιτεί συνήθως το συνδυασμό πολλών προγραμμάτων και δράσεων για μεγάλες χρονικές περιόδους και αναφέρονται συχνά ως «στρατηγικοί στόχοι» (strategic objectives).
- Άμεσοι Αντικειμενικοί Σκοποί: Εντάσσονται στα πλαίσια των σκοπών και εξυπηρετούν την επίτευξη τους (immediate objectives).
- Στόχοι: Εντάσσονται στα πλαίσια των αντικειμενικών σκοπών, εξειδικεύοντας τους μέχρι να συσχετίζονται με συγκεκριμένα αποτελέσματα που προωθούν την επίτευξη τους και κατ' επέκταση των γενικότερων σκοπών, γι' αυτό και αποκαλούνται «αντικειμενικοί σκοποί λειτουργικού επιπέδου» (working level or operational level objectives). (Arts, 2011)

2.3.2. Νομοθεσία

2.3.2.1. Η Νομοθεσία και τα Νομικά Μέσα

Η νομοθεσία αποτελεί μέρος του συστήματος της δασικής πολιτικής, με βασικό ρόλο την ενισχυτική ή αποτρεπτική λειτουργία του ως προς τις πράξεις των φορέων δράσης στη κατεύθυνση της επίτευξης των αντικειμενικών σκοπών της δασικής πολιτικής. Τα αποτρεπτικά νομικά μέσα για τη διαμόρφωση και υλοποίηση των στόχων της δασικής πολιτικής περιέχονται σε νόμους που προβλέπουν κυρώσεις για παραβάσεις που αφορούν σε απαγορεύσεις, περιορισμούς, απαιτήσεις συμμόρφωσης ή ρυθμίσεις σχετικές με την εκμετάλλευση, χρήση, μεταφορά και εμπορική αξιοποίηση προϊόντων και υπηρεσιών που παρέχει το δάσος. Τα ενισχυτικά νομικά μέσα προσδιορίζουν υλικά ή ηθικά κίνητρα για εθελοντική δραστηριοποίηση των φορέων στη κατεύθυνση της υλοποίησης των αντικειμενικών σκοπών. (Hickey *et al.*, 2006)

2.3.2.2. Προϋποθέσεις μιας Αποτελεσματικής Δασικής Νομοθεσίας

Η δασική νομοθεσία ως συστημικό στοιχείο της δασικής πολιτικής εξαρτάται και συνδέεται άμεσα με τους στόχους τους οποίους και επιδιώκει να προωθήσει με νομικά μέσα. Υπ' αυτή την έννοια τα δύο βασικά κριτήρια για την αποτελεσματικότητα της δασικής νομοθεσίας είναι: 1) η επάρκεια ως προς το περιεχόμενο, να μην αφήνει δηλαδή τομείς και ζητήματα που απαιτούν ρύθμιση ακάλυπτα και 2) ο βαθμός εφαρμοσιμότητας της. Άλλα κριτήρια για τη διαμόρφωση δασικής νομοθεσίας είναι η συνταγματικότητα, η απλότητα στην έκφραση και τη σαφήνεια, η συλλογικότητα στη διαμόρφωση με συμμετοχή των αρμόδιων και ενδιαφερόμενων φορέων δράσης.

2.3.3. Δομή, Διοίκηση και Ρόλος του Κρατικού Δασικού Οργανισμού

2.3.3.1. Ο Ρόλος του Κρατικού Δασικού Οργανισμού

Η διαμόρφωση των στόχων και η ενεργοποίηση της νομοθεσίας στη δασική πολιτική, σαν δύο βασικά στοιχεία της, συμπληρώνονται από τη δόμηση και λειτουργία ενός κρατικού δασικού οργανισμού, επιφορτισμένου με την υλοποίηση των στόχων βάσει του νομοθετικού πλαισίου που έχει τεθεί σε ισχύ.

Ο κρατικός δασικός φορέας, ως τμήμα της δημόσιας διοίκησης, υπόκειται στη δράση των παραγόντων που διαμορφώνουν τη συνολικότερη λειτουργία του κράτους. Έτσι είναι δυνατόν να εκδηλώνονται τάσεις σχετικής αυτονομίας μέσα στα πλαίσια της γραφειοκρατικής λειτουργίας, βασισμένη σε εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό (Ρούσης, 1984).

Οι δραστηριότητες του κρατικού δασικού οργανισμού, μπορούν να διακριθούν στις εξής βασικές κατηγορίες:

- Διαχείριση Γης: Αναφέρεται στις δραστηριότητες που αφορούν στην επιμέλεια κρατικής ή υπό κρατικής εξουσίας γης, όπως απογραφή, κατάρτιση σχεδίων διαχείρισης, δασοκομικές εργασίες, εκμετάλλευση, προστασία, αναδάσωση κλπ.
- Κανονιστικές Δραστηριότητες: Περιλαμβάνουν την ανάλυση, αναθεώρηση και διαμόρφωση των στόχων της δασικής πολιτικής και της νομοθεσίας, καθώς επίσης την επίβλεψη και εποπτεία της συμμόρφωσης όλων των φορέων, ιδιαίτερα του ιδιωτικού, με τις ισχύουσες διατάξεις.

- Υπηρεσίες: Σε αυτές συγκαταλέγονται δραστηριότητες, όπως η υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η έρευνα. (Husch, 1987)

Εκτός από τις παραπάνω δραστηριότητες, που κατά βάση είναι εξωτερικού προσανατολισμού, ο κρατικός δασικός οργανισμός ασχολείται με σειρά διοικητικών και οικονομικών δραστηριοτήτων εσωτερικού προσανατολισμού, όπως κατάρτιση προγραμμάτων και προϋπολογισμών, εποπτεία και έλεγχο της εκτέλεσης των προγραμμάτων, κατανομή κονδυλίων και είσπραξη εσόδων, επιμόρφωση προσωπικού κλπ.

2.3.3.2. Η Οργάνωση του Κρατικού Δασικού Οργανισμού

Η δομή του κρατικού δασικού οργανισμού ανάγεται σε τρία επίπεδα θεώρησης:

- Την ένταξη του μέσα στο γενικότερο κυβερνητικό και διοικητικό σχήμα
- Την εσωτερική του δομή
- Τη σχέση δομής με τους στόχους και τη νομοθεσία.

1. Ένταξη στο γενικότερο κυβερνητικό και διοικητικό σχήμα:

Το ζήτημα της ένταξης στο κυβερνητικό και γενικότερο σχήμα δημόσιας διοίκησης, λ.χ. σαν ανεξάρτητο υπουργείο, σαν δομικό κομμάτι υπουργείου (τμήμα, διεύθυνση, γενική διεύθυνση, γενική γραμματεία) ή σαν ανεξάρτητο νομικό πρόσωπο, αντανακλά καταρχήν την αντίληψη της κοινωνίας, όπως εκφράζεται από τη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, για τα δάση. (Arts, 2011)

Ανεξάρτητα από τη μορφή ένταξης του κρατικού δασικού οργανισμού στο σχήμα της δημόσιας διοίκησης, αυτός αναπτύσσει σχέσεις με εξωτερικούς φορείς, είτε ενδοκυβερνητικά ή ενδουπουργικά (Υπουργεία Οικονομικών, Εσωτερικών κλπ.), είτε με λοιπούς εξωτερικούς οργανισμούς, όπως εκπαιδευτικά και ερευνητικά κέντρα, ΜΚΟ (Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις), χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς κλπ.

Μέσα στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης αφ' ενός, και της σημαντικής διεθνούς δραστηριοποίησης για τα ζητήματα της δασικής πολιτικής από διεθνείς φορείς αφ' ετέρου, ιδιαίτερη σημασία αποκτούν οι διεθνείς σχέσεις, που μπορούν να αποτελέσουν κομβικό σημείο για εμπλουτισμό της πολιτικής, εξεύρεσης χρηματοδοτικών πόρων, επιστημονική αναβάθμιση και συμβολή στη διεθνή παρουσία μιας χώρας σε πολλούς τομείς. (Dekker *et al.*, 2007)

2. Η εσωτερική δομή

Η εσωτερική δομή του κρατικού δασικού οργανισμού αναφέρεται στην οργανωτική, λειτουργική και χωροταξική διάταξη των μονάδων, του προσωπικού και του υλικού εξοπλισμού του. Η διάταξη αυτή ποικίλει ανάλογα με τους σκοπούς και στόχους της δασικής πολιτικής, το νομοθετικό πλαίσιο, τη γενικότερη κυβερνητική διάταξη, τον αριθμό και την επάρκεια του προσωπικού κλπ., και δεν πρέπει να νοείται ως στατική, αλλά να είναι δυναμικά εξελισσόμενη ανάλογα με τις μεταβαλλόμενες συνθήκες.

Λόγω της στενής σχέσης των δασικών οικοσυστημάτων με τους βιοτόπους τους, που συνήθως εκτείνονται σε μεγάλες επιφάνειες, και της πολυπλοκότητάς τους, που απαιτεί μεγάλο αριθμό εξειδικευμένων λειτουργιών από τη πλευρά των στελεχών του κρατικού δασικού οργανισμού στα πλαίσια της διαχείρισής τους, δηλαδή απαιτείται ισχυρή επιτόπια παρουσία και αντίστοιχη δομή, που συνήθως είναι υποδεέστερη από την επιτελική, κεντρική δομή όπου συνωστίζεται μεγαλύτερος αριθμός ικανών στελεχών (Husch, 1987).

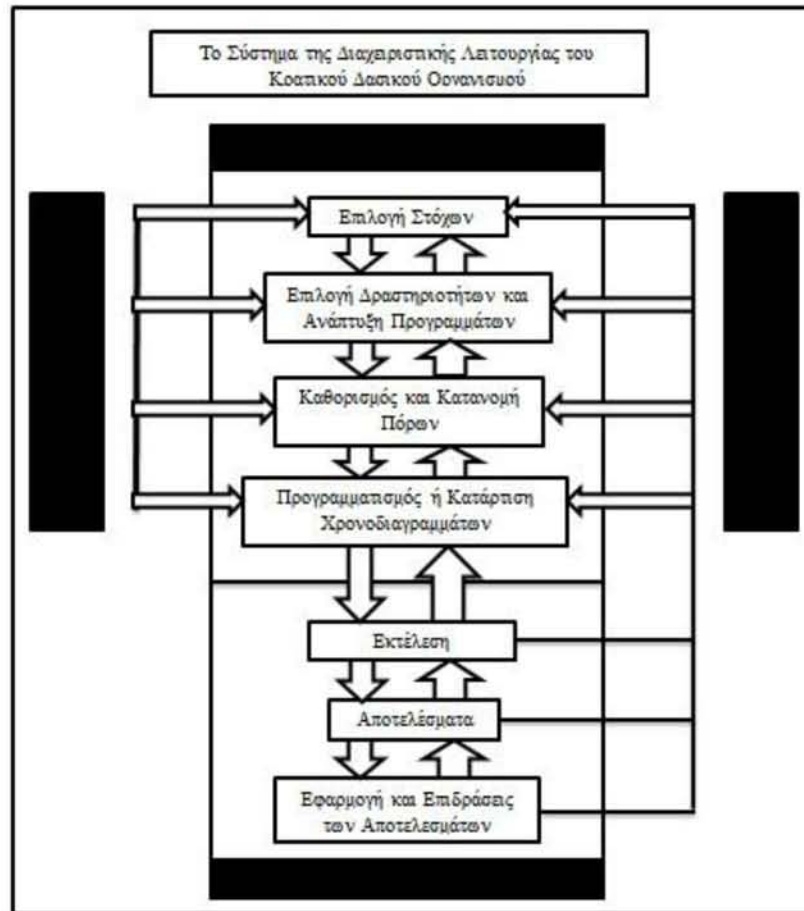
3. Η σχέση της δομής με τους στόχους και τη νομοθεσία

Η διαμόρφωση της δομής του κρατικού δασικού οργανισμού, μπορεί να γίνει βάσει σχετιζόμενων σκοπών ή συνάφειας θεμάτων, βάσει εξυπηρέτησης συγκεκριμένων αποδεκτών της πολιτικής και διαχείρισης ή βάσει γεωγραφικών ορίων, συνήθως όμως γίνεται βάσει του πρώτου και του τελευταίου κριτηρίου (Husch, 1987).

2.3.3.3. Η Διαχειριστική Διαδικασία στη Δασική Πολιτική

Ο προγραμματισμός και εκτέλεση αποτελεί κρίκο-κλειδί για την υλοποίηση μιας δασικής πολιτικής. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσονται μέσα στα πλαίσια του, μπορούν να αναλυθούν παραπέρα ως υποσύστημα. Διαγραμματικά το υποσύστημα αυτό που αποτελεί μια «διαχειριστική διαδικασία» μπορεί να παρασταθεί ως εξής:

Διάγραμμα 2.1: Το Σύστημα της Διαχειριστικής Διαδικασίας στα Πλαίσια της Δασικής Πολιτικής

Πηγή: Husch, 1987 και Ιδία Επεξεργασία

2.4. Το Περιβάλλον της Δασικής Πολιτικής

Η συστημική διασύνδεση των συστατικών στοιχείων της δασικής πολιτικής, που αποτελούν και τους ενδογενείς παράγοντες, επηρεάζεται από εξωγενείς παράγοντες που αποτελούν το περιβάλλον της. Οι εξωγενείς αυτοί παράγοντες μπορούν να ομαδοποιηθούν με κριτήριο το βαθμό κατά τον οποίο επιδέχονται ποσοτική ανάλυση, ή το κατά πόσο υφίστανται πληροφορίες και τεχνικές οικονομικών, βιολογικών και φυσικών επιστημών. Όταν ο βαθμός είναι μεγάλος, κατατάσσονται στους τεχνικούς παράγοντες, ενώ αντιθέτως στους πολιτικούς (Husch, 1987).

2.4.1. Τεχνικοί Παράγοντες

Οι παράγοντες αυτοί συνθέτουν τις υλικές και οργανωτικές προϋποθέσεις για την υλοποίηση μιας δασικής πολιτικής και είναι:

2.4.1.1. Οικολογικοί

Τα φυσικά και βιολογικά χαρακτηριστικά των οικοτόπων, σε διάφορα γεωγραφικά επίπεδα, διαμορφώνουν τις βασικές προϋποθέσεις και δυνατότητες για την ανάπτυξη των δασικών οικοσυστημάτων. Οι κλιματικοί, γεωλογικοί και λοιποί παράγοντες συνθέτουν ένα συστημικό πλαίσιο με πολυσύνθετες διασυνδέσεις με τη δασική πολιτική και καθορίζουν πλήθος στοιχείων της. (Lazdinis *et al.*, 2005)

2.4.1.2. Οικονομικοί

Οικονομικοί παράγοντες και συνθήκες, περισσότερο ή λιγότερο ευθέως συνδεδεμένοι με τη δασική πολιτική την επηρεάζουν συνήθως σε μεγάλο βαθμό. Η καταγραφόμενη οικονομική σημασία των δασών και του ευρύτερου δασογενούς τομέα (λ.χ. κλάδοι επεξεργασίας προϊόντων ξύλου) στην εθνική οικονομία ως προς τη συμβολή στο ΑΕΠ, την απασχόληση, την τοπική ανάπτυξη κλπ., προσδιορίζει σημαντικά τη θέση της μέσα στη γενικότερη κρατική πολιτική, αλλά και τη κατεύθυνση των στόχων της.

2.4.1.3. Επίπεδο Γνώσεων

Η δασική πολιτική για να είναι υλοποιήσιμη πρέπει να αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο επιστημονικό και τεχνολογικό επίπεδο γνώσεων. Στόχοι για τους οποίους δεν υπάρχουν οι παραπάνω προϋποθέσεις, είναι καταδικασμένοι σε αποτυχία.

2.4.1.4. Λειτουργική ή Διοικητική Εφαρμοσιμότητα (practicability)

Ένας σημαντικός παράγοντας που εκδηλώνεται ιδιαίτερα στις δραστηριότητες πεδίου (field operations) είναι η οργανωτική δυνατότητα της υλοποίησης των στόχων. Η έλλειψη του αναγκαίου ανθρώπινου ή υλικού δυναμικού μπορεί να αποβεί καθοριστική, στο βαθμό που δεν θα υπάρχουν εναλλακτικά σχέδια δράσης.

2.4.2. Πολιτικοί Παράγοντες

Οι πολιτικοί παράγοντες αποτελούν ένα υπερκείμενο σύστημα αλληλοσυσχετίσεων και αλληλεπιδράσεων που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το σχηματισμό και τη διαμόρφωση της δασικής πολιτικής. Χαρακτηριστικοί τομείς συσχέτισης με τη δασική πολιτική είναι:

2.4.2.1. Πολιτικές Συναφών Τομέων

Η αποσπασματική θεώρηση της δασικής πολιτικής είναι η συνηθισμένη κατάληξη στη πράξη, όταν σε στρατηγικό επίπεδο δεν εντάσσεται αυτή σε ευρύτερους σχεδιασμούς που να περιλαμβάνουν τους συναφείς τομείς. Η δασική πολιτική, άμεσα συνδεδεμένη με τα δασικά οικοσυστήματα, τέμνεται καταρχήν με τις ευρύτερες στρατηγικές και πολιτικές χρήσεων γης, καθώς και με τις ευρύτερες περιβαλλοντικές πολιτικές. Ακόμη τέμνεται με τις οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές που σχετίζονται με τους παραπάνω τομείς, καθιστάμενη συστατικό ή τουλάχιστον συνεξεταζόμενο στοιχείο πολιτικών όπως η αγροτική ανάπτυξη, η ανάπτυξη της υπαίθρου και ειδικών περιοχών της, περιβαλλοντική προστασία κ.ο.κ. (Zhou *et al.*, 2008)

2.4.2.2. Νομοθεσία

Είναι αυτονόητη η ανάγκη της εναρμονισμένης με το συνταγματικό και νομοθετικό πλαίσιο διαμόρφωσης της δασικής πολιτικής. Δεν είναι σπάνιες όμως οι περιπτώσεις που νέες διατάξεις της δασικής νομοθεσίας μπορεί να συγκρούονται με παλιότερες, ιδιαίτερα νόμων που έχουν πέσει σε αδράνεια. Η επίλυση της σύγκρουσης μπορεί να γίνει με νομοθετική τροποποίηση, που ανάλογα με τη σχετική θέση της δασικής πολιτικής γενικότερα, και των συγκεκριμένων διατάξεων ειδικότερα, θα οδηγήσει στην υπέρσχυση της δασικής πολιτικής ή της υπερκείμενης νομοθεσίας (Husch, 1987).

2.4.2.3. Κυβερνητικές Προτεραιότητες και Δεσμεύσεις

Η ύπαρξη προτεραιοτήτων στα πλαίσια μιας κυβερνητικής πολιτικής είναι εγγενής με τη λειτουργία της. Οι προτεραιότητες συνδέονται αντιστοίχως με κάποιου είδους δεσμεύσεις, ποικίλης φύσης και έντασης.

Οι δεσμεύσεις αυτές μπορεί να είναι εσωτερικού χαρακτήρα, να σχετίζονται και να αναφέρονται σε ζητήματα εσωτερικής πολιτικής της χώρας. Συνήθως έχουν τη μορφή των πολιτικών και οικονομικών δεσμεύσεων, και η δασική πολιτική προσκρούει σε αυτές στο βαθμό που κινείται σε διαφορετική κατεύθυνση και δεν μπορεί να επιβάλει την άρση τους.

Σημαντικές δεσμεύσεις δημιουργούνται και απορρέουν από τις διεθνείς σχέσεις της χώρας, είναι δηλαδή εξωτερικού χαρακτήρα. Η διαβάθμιση της έντασης τους ως προς τη τυπική υποχρέωση τήρησης τους, εκτείνεται από ηθικής φύσης (λ.χ.

συνυπογραφή διακηρύξεων) μέχρι δεσμεύσεις που απορρέουν από επικυρωμένες διεθνείς συμβάσεις και μπορεί να είναι πολιτικού, οικονομικού ή γενικότερου πολιτιστικού χαρακτήρα. Ειδική σημασία έχουν οι δεσμεύσεις από τη συμμετοχή σε διακρατικές ολοκληρώσεις / συσσωματώσεις, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η δράση των προτεραιοτήτων και δεσμεύσεων εξαρτάται από τη κατεύθυνση και τους φορείς προς τους οποίους απευθύνονται. Συνήθως, λόγω της κυριαρχίας άλλων τομέων πολιτικής, δρουν περιοριστικά στη δασική πολιτική. (Arts, 2011)

2.4.2.4. Κοινωνικές και Πολιτιστικές Επιδράσεις

Η αποδοχή της δασικής πολιτικής από τα άτομα και ομάδες της κοινωνίας που τους αφορά είναι ένα καθοριστικό στοιχείο του σχηματισμού και κυρίως της διαμόρφωσης της. Η ύπαρξη σε μια χώρα ομάδων πληθυσμού με ιδιαίτερα κοινωνικά και πολιτιστικά γνωρίσματα, διαμορφώνει ιδιαίτερες συνθήκες και προϋποθέσεις για την αποδοχή της δασικής πολιτικής, που αναφέρονται στην εναρμόνιση ή τουλάχιστον αποφυγή σύγκρουσης με τις βασικές πεποιθήσεις, δοξασίες και τρόπο ζωής τους (π.χ. ορεινοί, σχετικά απομονωμένοι πληθυσμοί, με συγκεκριμένους πατροπαράδοτους τρόπους σύνδεσης με τα δάση). (Husch, 1987)

2.4.2.5. Πολιτικές Λοιπών Φορέων δράσης

Οι πολυποίκιλοι φορείς δράσης μπορούν να ασκήσουν επίδραση στη δασική πολιτική ανάλογη με τη δύναμη τους και σε κατεύθυνση παράλληλη με τους στόχους και τις επιδιώξεις τους. Αποτελούν ένα σύνθετο σύμπλεγμα με δυσδιάκριτες συχνά διασυνδέσεις και διαδράσεις, που σε ορισμένες περιπτώσεις εμπλέκονται άμεσα στη διαμόρφωση και υλοποίηση της δασικής πολιτικής.

3. ΓΕΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. Ο Ελληνικός Οικότοπος

Οι γεωφυσικοί και κλιματικοί παράγοντες του ελλαδικού χώρου ευνοούν καταρχήν την ανάπτυξη των δασών. Οι κύριοι παράγοντες και τα βασικά χαρακτηριστικά τους είναι οι εξής:

- **Το ανάγλυφο:**
  - ✓ Το 65% της συνολικής επιφάνειας της χώρας έχει ορεινό χαρακτήρα με κυριαρχία του λοφώδους και ημιορεινού.
- **Το κλίμα:**
  - ✓ Ήπιο, γενικώς, μεσογειακού τύπου, θαλάσσιου ή ηπειρωτικού, με ανισοκατανομή των βροχοπτώσεων και θερμοκρασιών μεταξύ θέρους και λοιπών εποχών του έτους.
  - ✓ Σημαντική μέση ετήσια σχετική υγρασία του αέρα, της τάξης του 60-70%.
  - ✓ Αξιόλογο μέσο ετήσιο ύψος, κλιμακούμενο υψομετρικά, από 400-1.200 mm στις πεδινές περιοχές, έως πάνω από 2.000 mm σε ορεινές περιοχές της Δυτικής Ελλάδας, διαφοροποιούμενο πτωτικά από τους δυτικούς ορεινούς όγκους προς ανατολάς, με σημαντική υστέρηση κατά τη θερινή άνομβρη περίοδο και αύξηση της συμμετοχής της μορφής του χιονιού ανάλογα με την υψομετρική ζώνη και το γεωγραφικό πλάτος (βόρεια διαμερίσματα της χώρας)
- **Το γεωαπόθεμα:**
  - ✓ Ποικιλία πετρωμάτων, με πολλές διαταράξεις και μετακινήσεις των γεωστρωμάτων, με συνέπεια τη πολύπλοκη γεωλογική κατασκευή.
  - ✓ Σε συνδυασμό με το κλίμα κάθε περιοχής, δημιουργίας ποικιλίας εδαφών, πρόσφορων για την ανάπτυξη των δασών (Κωτούλας κ.ά., 1989).

3.2. Το Κρίσιμο Ζήτημα της Καταγραφής των Δασών στην Ελλάδα

Το ζήτημα της καταγραφής των δασών με αναλυτικά ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία, με τέτοια πληρότητα και μορφή, που να μπορούν να συμβάλλουν στο σχεδιασμό και προγραμματισμό σε όλα τα επίπεδα (επιστημονικό, πολιτικό, κοινωνικό)

είναι κρίσιμο. Η καταγραφή αυτή είναι απαραίτητο να έχει δυναμικό χαρακτήρα, να είναι δηλαδή αφ' ενός επαναλαμβανόμενη, για να μπορεί να παρακολουθείται η εξέλιξη των στοιχείων και να μπορεί αφ' ετέρου, να προσαρμόζεται στα νέα επιστημονικά δεδομένα και ανακαλύψεις και στις μεταβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες, που στο μακρόχρονο διάστημα εξέλιξης των δασικών οικοσυστημάτων υφίστανται σημαντικές διαφοροποιήσεις και δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να θεωρηθούν σταθερές.

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια για τη καταγραφή των ελληνικών δασών έγινε από τη δασική υπηρεσία με τη «Πρώτη Εθνική Απογραφή Δασών» που ξεκίνησε το 1963 και τα πρώτα αποτελέσματα της δημοσιεύτηκαν το 1992. Τα στοιχεία της απογραφής καλύπτουν σημαντικές ποσοτικές πλευρές των δασών, κατανομημένες γεωγραφικά κατά νομό, υδρολογική λεκάνη και δασαρχείο. Δεν καλύπτουν όμως επαρκώς ποιοτικά στοιχεία, αφ' ενός των δέντρων και αφ' ετέρου του συνόλου του δασικού οικοσυστήματος. (Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010)

Διάγραμμα 3.1: Πρώτη Εθνική Απογραφή Ελληνικών Δασών

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Η υπόθεση της καταγραφής των ελληνικών δασών έχει προχωρήσει αρκετά τα τελευταία χρόνια λόγω των καταστροφών μεγάλης έκτασης δασών και όχι μόνο, από πυρκαγιές κυρίως (λ.χ. Ηλεία, Πάρνηθα, Ρόδος) και οι μεγάλες κοινωνικές αντιδράσεις για την υποβάθμιση του περιβάλλοντος οδήγησαν την πολιτική ηγεσία της χώρας να επισπεύσει τη πλήρη καταγραφή των δασών αλλά και γενικότερα τις περιοχές περιβαλλοντικής σημασίας σε όλη την Ελλάδα μέσω της πλήρους καταγραφής της ελληνικής γης από το Κτηματολόγιο. Για τα δάση ειδικότερα, να αναφέρουμε ότι έχει

δρομολογηθεί από το Υ.Π.Ε.ΚΑ (Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής) η κατάρτιση πλήρων δασικών χαρτών για το σύνολο της ελληνικής επικράτειας και η έκδοσή τους αναμένεται μέσα στο 2011.

3.3. Η Ταυτότητα των Δασών στην Ελλάδα

Πίνακας 3.1: Ιδιοκτησιακή Κατάσταση Ελληνικών Δασών

Μορφή Ιδιοκτησίας	Έκταση (στρέμ.)	Ποσοστό %
Δημόσια	16.440.050	65,5
Κοινοτικά	3.015.270	12
Μοναστηριακά	1.099.460	4,4
Αγαθοεργών	112.250	0,4
Συνιδιόκτητα	2.458.450	9,7
Ιδιότητα	1.998.700	8
Σύνολο Δασών	25.124.180	100

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.2: Μορφές Εδαφοπονίας

Μορφές Εδαφοπονίας	Έκταση (στρέμ.)	Ποσοστό %
Δάση	25.124.180	19
Μερικώς Δασοσκεπείς Εκτάσεις	32.421.400	24,6
Φρυγανότοποι	2.773.135	2,1
Αλπικές Εκτάσεις	4.400.577	3,3
Χορτολίβαδα	17.555.073	13,3
Έλη – Λίμνες – Ποταμοί	2.728.620	2,1
Άγωνα	7.348.513	5,6
Γεωργικές Καλλιέργειες	39.638.500	30
Σύνολο Χώρας	131.990.000	100

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.3: Έκταση των Δασών κατά Δασοπονικό Είδος

Δασοπονικό Είδος	Έκταση (στρέμ.)	Ποσοστό %
A. Κωνοφόρα		
Ελάτη – Ερυθρελάτη	3.297.620	13,1
Χαλέπιος – Τραχεία Πεύκη	4.757.770	18,9
Μαύρη Πεύκη	1.370.470	5,5
Λοιπά Κωνοφόρα	237.870	0,9
Σύνολο Κωνοφόρων	9.663.730	38,4
B. Πλατύφυλλα		
Δρυς	7.475.490	29,8
Οξιά	2.190.700	8,7
Λοιπά Φυλλοβόλα	1.017.650	4,1
Αείφυλλα	4.776.610	19
Σύνολο Πλατύφυλλων	15.460.450	61,6
Γενικό Σύνολο	25.124.180	100

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.4: Διαχειριστικές Μορφές Δασών

Διαχειριστική Μορφή	Έκταση (στρέμ.)	Ποσοστό %
Σπερμοφυής	8.723.630	34,7
Πρεμνοφυής	12.072.430	48
Διφυής	4.328.120	17,3
Σύνολο Χώρας	25.124.180	100

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.5: Δασικοί Βοσκότοποι

Δασικοί Βοσκότοποι	Έκταση (στρέμ.)	Ποσοστό %
Δασολίβαδα	24.671.400	48
Ποολίβαδα	16.700.790	32,5
Θαμνολίβαδα	7.750.000	15,1
Φρυγανολίβαδα	2.255.000	4,4
Σύνολο	51.377.520	100

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

3.4. Οικονομικές Πτυχές

3.4.1. Ο Ρόλος των Δασών στην Εθνική Οικονομία

Πίνακας 3.6: Παραγωγή Ξύλου κατά τα Έτη 2000-2008

(Κυβικά μέτρα στρογγύλης m³ (σ) σε χιλ.)

A/A	Κατηγορία Ξυλείας	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1.	Τεχνικό Ξύλο (Βιομηχ. Ξυλεία)									
	1.1. Κωνοφόρων	440	410	383	401	381	390	384	384	416
	1.2. Πλατύφυλλων	284	259	259	268	248	261	247	262	293
	2.1. Πλατύφυλλων	156	151	124	133	133	129	138	122	123
2.	Καυσόξυλα Εμπορίου	808	806	725	845	845	915	878	889	845
	2.1. Κωνοφόρων	118	108	159	127	113	135	132	183	147
	2.2. Πλατύφυλλων	690	698	566	718	732	780	745	706	698
3.	Καυσ/λα Ατελώς Συλλεγόμενα	724	313	477	405	467	296	404	316	205
	3.1. Κωνοφόρων	71	52	79	67	79	49	67	52	34
	3.2. Πλατύφυλλων	653	261	398	337	387	247	337	264	170
4.	ΣΥΝΟΛΟ (1+2+3)	1.972	1.529	1.586	1.650	1.693	1.601	1.666	1.587	1.466
	4.1. Κωνοφόρων	473	419	497	462	440	445	446	497	474

4.2. Πλατύφυλλων	1.499	1.110	1.088	1.188	1.253	1.156	1.220	1.090	991

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.7: Παραγωγή Δασικών Προϊόντων Δημοσίων και Ιδιωτικών Δασών σε m³ (2008)

ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΔΑΣΩΝ				
ΔΑΣΟΠΟΝΙΚΑ ΕΙΔΗ	ΤΕΧΝΙΚΟ ΞΥΛΟ	ΒΙΟΜ/ΚΟ ΞΥΛΟ	ΚΑΥΣΙΜΟ ΞΥΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
1. ΚΩΝΟΦΟΡΑ				
ΕΛΑΤΗ	76.650	3.467	11.130	91.247
ΕΡΥΘΡΕΛΑΤΗ	13.284	285	20	13.589
ΠΕΥΚΗ	203.280	64.093	68.190	335.562
ΣΥΝΟΛΟ	293.214	67.845	79.340	440.398
2. ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΑ				
ΟΞΥΑ	85.017	5.175	236.158	326.350
ΔΡΥΣ	3.808	1.514	386.054	391.376
ΛΕΥΚΗ	21.367	15.074	1.834	38.275
ΚΑΣΤΑΝΙΑ	11.218	352	3.988	15.558
ΛΟΙΠΑ ΕΙΔΗ	1.519	1.295	46.276	49.089
ΣΥΝΟΛΟ	122.928	23.411	674.310	820.648
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	416.141	91.255	753.650	1.261.046

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.8: Αξία Εισαγωγών και Εξαγωγών Δασικών Προϊόντων

ΕΤΟΣ	Τρέχουσες Τιμές (Ποσά σε χιλ. δρχ. & €)	
	Εισαγωγές	Εξαγωγές
1950	142.468	13.499
1960	1.056.683	237.468
1970	2.856.131	253.843
1980	16.738.658	3.658.179
1990	129.890.465	15.035.495
1991	152.052.112	19.949.601
1992	142.175.880	24.909.370
1993	145.000.000	25.000.000
1994	147.500.000	25.100.000
1995	146.500.000	24.900.000
1996	149.000.000	25.400.000
1997	228.381.973	22.741.665
1998	239.801.070	23.651.332
1999	248.664.884	24.629.207
2000	242.675.544	22.546.923
2001	292.169.761	25.786.273
2002	800.042,00 €	79.696,11 €
2003	823.231,00 €	99.644,29 €
2004	956.105,00 €	107.892,27 €
2005	-	-
2006	-	-
2007	-	-
2008	-	-

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

Πίνακας 3.9: Δαπάνες Δασοπονίας από Όλες τις Πηγές Χρηματοδότησης (2008)

A/A	Δραστηριότητες	Δημόσιες Επενδύσεις	Τακτικός Προϋπ/σμος	Λοιπές Πηγές	Σύνολο
1	Προστασία	-	3.019.072 €	6.225.039 €	9.244.112 €
2	Αναδασώσεις – Φυτώρια	675.660 €	28.316 €	845.934 €	1.549.910 €
3	Οδοποιία – Κτίρια	2.638.766 €	148.712 €	8.193.578 €	10.981.056 €
4	Υποβαθμισμένα Δάση	85.563 €	466.285 €	215.483 €	767.332 €
5	Δασοτεχν. Διευθ. Χείμαρρων	2.988 €	35.842 €	6.467.723 €	6.506.553 €
6	Δασικοί Βοσκότοποι	-	-	-	-
7	Εθνικοί Δρυμοί	514.076 €	43.584 €	1.786.841 €	2.344.501 €
8	Θηραματική Οικονομία & Ιχθυοπονία Ορεινών Υδάτων	-	1.640.567 €	-	1.640.567 €
9	Πρωτογενής Δασ. Παραγωγή	-	25.193.045 €	-	25.193.045 €
10	Ανάπτυξη Μη Δημόσιας Δασοπονίας	3.520.066 €	228.252 €	968.165 €	4.716.483 €
11	Επιδότηση Ρητίνης	-	2.395 €	-	2.395 €
12	Δασ. Εφαρμογές – Εκπαίδευση	-	-	-	-
13	Λοιπά Έργα	36.135 €	4.722.129 €	129.270 €	4.887.534 €
14	Απογραφή και Χαρτογράφηση Δασών	-	-	-	-
15	Ταξινόμηση Γαιών	-	-	-	-
16	Δασικές Έρευνες	-	-	-	-
17	Κτηματολόγιο Δασών	-	-	-	-
18	Λοιπές Μελέτες Έργων	858.886 €	-	166.914 €	1.025.801 €
19	Μισθοί – Δ/κές και Λειτουργικές Δαπάνες	-	76.438.093 €	-	76.438.093 €
20	Κ.Τ.Γ.Κ. & Δασών	-	-	-	-
21	Δάσωση Γεωργικών Γαιών	-	15.807.845 €	-	15.807.845 €
	ΣΥΝΟΛΟ	8.332.141 €	127.774.137 €	24.998.950 €	161.105.227 €

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010 και Ιδία Επεξεργασία

3.4.2. Δάση και Εισόδημα

Το εισόδημα που προσφέρουν τα δάση σε επίπεδο εθνικής οικονομίας και τοπικών πληθυσμών, μόνο κατά ένα πολύ μικρό μέρος αντανακλάται στο Εθνικό Εισόδημα. Η συμμετοχή του δασικού τομέα είναι πολύ ισχυρή, αν ληφθούν υπόψη οι απολήψεις δασικών προϊόντων για αυτοκατανάλωση χωρίς την είσοδο τους στην αγορά. Ο δασικός τομέας προσφέρει πολλές και σημαντικές υπηρεσίες που αποφέρουν εισόδημα, των οποίων η αξία δεν μπορεί να μετρηθεί με αυστηρά οικονομικούς όρους.

Τέτοιες υπηρεσίες είναι οι εδαφολογικές προστατευτικές λειτουργίες ως προς τη γεωργική γη, καθώς και η υδρολογική λειτουργία, που κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος καθιστούν δυνατή τη παραγωγή του αγροτικού τομέα, τη λειτουργία ως φυσικού περιβάλλοντος που καθιστά δυνατή την άσκηση πολλών μορφών τουριστικών και άλλων δραστηριοτήτων αναψυχής, που καταγράφονται στο τομέα των υπηρεσιών, η συμβολή του δάσους στην υγεία του πληθυσμού με τις ωφέλειες που παρέχει κλπ.

3.5. Αίτια Υποβάθμισης των Δασών

Η διαδρομή της νεότερης ιστορίας της χώρας είναι συνδεδεμένη με την ποικιλότητα υποβάθμιση και καταστροφή των δασικών εκτάσεων από ανθρωπογενείς παράγοντες που στη βάση τους λειτουργούσαν οι οικονομικοί παράγοντες. Οι οικονομικοί αυτοί παράγοντες, συνδυαζόμενοι με κατάλληλες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες, οδηγούσαν συνεργιστικά στην αποψίλωση των δασών, είτε στα πλαίσια καταστροφικών μονομερών «χρήσεων» των δασών, είτε με σκοπό την αλλαγή χρήσης της δασικής γης. Αναπτύχθηκε έτσι ένα δυναμικό και αλληλοτροφοδοτούμενο τρίπτυχο «εκχερσώσεις – πυρκαγιές – χρήσεις γης» που επηρέασε καθοριστικά τα ελληνικά δάση και οδήγησε σε μείωση της δασοκάλυψης και σοβαρή υποβάθμιση των δασικών οικοσυστημάτων. (Siry *et al.*, 2005)

3.5.1. Αποψίλωση – Εκχερσώσεις

Οι εκχερσώσεις δασικής γης κατά τη περίοδο της Τουρκοκρατίας και μετά την απελευθέρωση, γίνονταν κυρίως για την εξασφάλιση καλλιεργήσιμων εδαφών στον ορεινό χώρο. Έμμεση μορφή εκχερσώσεων μπορεί να θεωρηθεί και η καταστροφή των δασών από αποψιλωτικές υλοτομίες ή υπερβόσκηση ως τη πλήρη εξαφάνιση του δάσους, που ισοδυναμούσαν με αντικατάσταση της δασικής έκτασης από άλλες μορφές χρήσης γης.

Την περίοδο αμέσως μετά τη Τουρκοκρατία, λόγω «των κοινωνικών συνθηκών φτώχειας, αλληλεγγύης και δημοκρατικού οικονομικού πνεύματος που επικρατούσε στις οικονομικές συναλλαγές μεταξύ των χωρικών», η «οικιακή οικονομία» που επικρατούσε πριν, εξελίχθηκε σε «κοινοτική οικονομία» με κοινόχρηστα εδάφη για βοσκή, ξύλευση, κοινή χρήση υδάτων κλπ., σποραδικές επιβιώσεις των οποίων εξακολουθούν να υπάρχουν και σήμερα. Οι καταβολές αυτές της «κοινοτικής» εκμετάλλευσης των

φυσικών πόρων επέδρασαν αρνητικά στην εξέλιξη των δασικών οικοσυστημάτων (Παπασταύρου και Μακρής, 1985).

Οι εκχερσώσεις δασών απέκτησαν νέο χαρακτήρα με τη βιομηχανική ανάπτυξη της χώρας και το ρεύμα αστυφιλίας και άναρχης εγκατάστασης στα ανερχόμενα αστικά κέντρα που τη συνόδευε. Μέσα σε συνθήκες συνεχούς αύξησης της αξίας της αστικής και περιαστικής γης, οι εκχερσώσεις δασών πραγματοποιούνταν πλέον όχι για «καρπώσεις» οιοδήποτε είδους συναρτώμενες με το δάσος, αλλά για τις χρήσεις γης, είτε ως ιδιοκτησιακού – δυναμικά οικοδομήσιμου – τεμαχίου για τη δημιουργία κατοικίας ή επιχειρηματικής εγκατάστασης, είτε για τη κατασκευή, από τους κρατικούς φορείς, υποδομών εξυπηρέτησης, χρήσεις για τις οποίες το δάσος ακόμα και στη πιο απλή μορφή του αποτελούσε εμπόδιο, θεωρούμενο έτσι το δάσος αντί πηγής πλούτου πηγή «δυσοικονομιών». (Croitoru, 2007)

3.5.2. Πυρκαγιές

Οι πυρκαγιές αποτελούν ένα σημαντικότατο παράγοντα υποβάθμισης και καταστροφής των δασών στη χώρα μας, γι' αυτό και έχουν έλξει τη προσοχή διαφόρων επιπέδων πολιτικών οργάνων και βρίσκονται διαρκώς στο προσκήνιο των οικονομικών, κοινωνικών, πολιτικών και επιστημονικών προβληματισμών. Ο εμπρησμός δασικών εκτάσεων για απόκτηση γόνιμης γεωργικής γης ή βοσκοτόπων, από πολύ παλαιότερα, και για καταπάτηση γης, οικοπεδοποίηση ή οικοδόμηση, πιο πρόσφατα, έχουν επιφέρει αλλεπάλληλα πλήγματα στο δασικό πλούτο της χώρας, ιδιαίτερα όπου υπάρχει επανάληψη εμπρησμών μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα, οπότε η δυνατότητα φυσικής αναγέννησης του δάσους περιορίζεται αισθητά, έως και εξαλείφεται. Το μέγεθος της καταστροφής φαίνεται καθαρά από το πίνακα που ακολουθεί. (Iliadis *et al.*, 2002)

Πίνακας 3.10: Δασικές Πυρκαγιές Περιόδου 1980-2008

ΕΤΟΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΥΡΚΑΓΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΑΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ (ha)	ΚΑΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ ΔΑΣΩΝ (ha)	ΚΑΜΕΝΗ ΕΚΤΑΣΗ ΜΕΡ. ΔΑΣ. & ΑΛΛΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ N (ha)	ΑΝΘΡΩΠΟ ΓΕΝΗ ΑΙΤΙΑ	ΦΥΣΙΚΑ ΑΙΤΙΑ	ΑΓΝΩΣΤΑ ΑΙΤΙΑ
1980	1.207	32.965,0	4.355,0	28.610,0	850,00	20,00	337,00
1981	1.159	81.417,0	38.653,0	42.764,0	719,00	12,00	428,00
1982	1.045	27.372,0	10.843,0	16.529,0	695,00	48,00	302,00
1983	968	19.613,0	10.907,0	8.706,0	545,00	38,00	385,00
1984	1.284	33.656,0	12.018,0	21.638,0	917,00	18,00	349,00
1985	1.442	105.450,0	48.631,0	56.819,0	804,00	38,00	600,00
1986	1.082	24.514,0	10.109,0	14.405,0	596,00	30,00	456,00
1987	1.266	46.315,0	13.605,0	32.710,0	659,00	63,00	544,00
1988	1.898	110.501,0	27.370,0	83.131,0	898,00	49,00	951,00
1989	1.284	42.364,0	23.600,0	18.764,0	599,00	48,00	637,00
M.O.	1.263,5	52.416,7	20.009,1	32.407,6	728,2	36,4	498,9
1990	1.322	38.593,0	21.088,0	17.505,0	643,00	44,00	635,00
1991	941	23.574,0	8.000,0	15.574,0	539,00	18,00	484,00
1992	2.042	66.347,0	23.194,0	43.153,0	868,00	61,00	1.113,00
1993	2.406	54.049,0	24.200,0	29.849,0	860,00	61,00	1.485,00
1994	1.954	52.603,0	23.392,0	29.211,0	765,00	96,00	1.102,00
1995	1.493	19.177,0	9.035,0	10.142,0	539,00	59,00	895,00
1996	1.527	22.990,0	8.111,0	14.879,0	452,00	50,00	1.025,00
1997	2.273	34.781,0	16.119,0	18.662,0	805,00	54,00	1.414,00
1998	1.842	92.901,0	46.077,0	46.824,0	211,00	46,00	1.585,00
1999	1.486	8.289,0	4.773,0	3.516,0	127,00	66,00	1.293,00
M.O.	1.728,6	41.330,4	18.398,9	22.931,5	580,9	55,5	1.103,1
2000	2.581	145.034,0	69.579,0	75.455,0	336,00	129,00	2.116,00
2001	2.658	18.342,0	8.423,0	9.929,0	405,00	177,00	1.953,00
2002	1.400	4.337,0	887,0	3.450,0	140,00	154,00	1.106,00
2003	1.425	3.263,0	960,0	2.303,0	157,00	241,00	1.026,00
2004	1.755	10.722,1	2.586,0	8.136,1			
2005	1.544	6.437,4	2.180,2	4.257,2			
2006	1.417	12.661,4	6.513,1	6.148,3			
2007	1.992	222.894,0	85.970,6	136.923,4			
2008	1.486	29.172,0	13.397,0	15.775,0			
M.O.	1.806,4	50.318,1	21.166,2	29.153,0	259,5	175,3	1.550,3
M.O.	1.596,2	47.942,5	19.813,0	28.129,9	588,7	67,5	925,9

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010

Όπως παρατηρείται ο αριθμός των πυρκαγιών από το 1980 ξεπερνάει, εκτός δύο περιπτώσεων (1983,1991), τις 1.000 και τείνει να σταθεροποιηθεί στο επίπεδο των 2.000 ανά έτος, κάτι το οποίο είναι προφανές και από το μέσο όρο αριθμού πυρκαγιών ανά έτος για κάθε δεκαετία, ενώ οι καμένες εκτάσεις στη πλειονότητα των περιπτώσεων πλησιάζουν ή ξεπερνούν τα 20.000 ha (1 εκτάριο (ha) = 10 στρέμματα).

Ενδιαφέροντα είναι τα στοιχεία που αφορούν τη καμένη έκταση ανά πυρκαγιά των δύο βασικών κατηγοριών, τις δασικές εκτάσεις και τις μερικώς δασικές & άλλες εκτάσεις. Από τους μέσους όρους για κάθε δεκαετία βλέπουμε, ότι για τις δασικές εκτάσεις την δεκαετία του '80 καίγονταν ανά έτος 20.009,1 ha. Την δεκαετία του '90 επήλθε μια μικρή μείωση στα 18.398,9 ha/έτος και την περίοδο 2000-2008 αυξήθηκε σε 21.166,2 ha/έτος. Παρόμοια τάση παρουσιάζουν και οι μερικώς δασικές & άλλες εκτάσεις μεταξύ δεκαετιών. Την δεκαετία του '80 καίγονταν 32.407,6 ha/έτος, την

δεκαετία του '90 22.931,5 ha/έτος και τη περίοδο 2000-2008 29.153 ha/έτος, επιστρέφοντας στα επίπεδα της δεκαετίας του '80.

Όσον αφορά τα αίτια των πυρκαγιών, τα ανθρωπογενή αίτια συχνά επισκιάζουν το ρόλο της φωτιάς ως οικολογικού παράγοντα στα δασικά οικοσυστήματα, που εξασφαλίζει την εκτόνωση των δασικών οικοσυστημάτων από τη μεγάλη συσσώρευση καύσιμης ύλης και την ανανέωση τους με τη διαδοχή των επιμέρους οικοσυστημάτων της χλωρίδας και της πανίδας. Τη δεκαετία του '80 και του '90 οι πυρκαγιές από φυσικά αίτια είναι μηδαμινές σε σχέση με αυτές που προκλήθηκαν από ανθρωπογενή αίτια, όμως τη περίοδο 2000-2003 αυξήθηκε σημαντικά ο αριθμός των πυρκαγιών από φυσικά αίτια σε σχέση με αυτές από ανθρωπογενή αίτια. (Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010)

Αλλά ένα πολύ σοβαρό φαινόμενο είναι η μεγάλη αύξηση του αριθμού των πυρκαγιών από άγνωστα αίτια από το 1990 έως σήμερα. Η παρατηρούμενη διαχρονική μείωση των ανθρωπογενών αιτιών δε σημαίνει κατ' ανάγκη και πραγματική μείωση τους, καθώς ενδέχεται να περιλαμβάνονται στη κατηγορία των αγνώστων αιτιών, κάτι το οποίο σε συνδυασμό με τη μεγάλη αύξηση του αριθμού πυρκαγιών από άγνωστα αίτια, αντανακλά μια διαχρονικά αυξανόμενη αδυναμία ανίχνευσης και ένταξης τους στη συγκεκριμένη κατηγορία.

Ο συνδυασμός των στοιχείων για τις καμένες δασικές εκτάσεις ανά πυρκαγιά και για τα αίτια, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι διαχρονικά υπάρχει τάση αύξησης της ικανότητας καταστολής των πυρκαγιών (μείωση της καμένης επιφάνειας ανά πυρκαγιά) και τάση μείωσης της ικανότητας πρόληψης (αύξηση του αριθμού των πυρκαγιών και του αριθμού των αγνώστων αιτιών).

3.5.3. Υπερβόσκηση

Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά του ελληνικού χώρου (μεγάλο μέρος του εδάφους είναι ορεινό), οι κλιματικές συνθήκες (μεγάλης διάρκειας καλοκαιρινή περίοδος) και ο πλούτος των δασικών οικοσυστημάτων σε συνδυασμό με ιστορικές παραμέτρους, συνέτειναν στην ανάπτυξη της αγελαίας κτηνοτροφίας, ιδιαίτερα προβάτων και κατσικών, στις περιοχές κυρίως που δεν ήταν κατάλληλες για γεωργική χρήση, δηλαδή στα ορεινότερα τμήματα του εδάφους, όπου υπήρχε αρχικά άφθονη φυσική ζωοτροφή

που προσέφεραν τα δάση και οι δασικές εκτάσεις. (Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010)

Η αλόγιστη όμως βόσκηση, ιδιαίτερα από τα αιγοειδή τα οποία μπορούν να κινηθούν σε απρόσιτα μέρη είχε ως συνέπεια να βοσκούν σε περιοχές με μεγάλη κλίση (επικλινείς και απόκρημνες), σε συνδυασμό με τους άλλους καταστροφικούς για τα δάση παράγοντες, οδήγησαν στο περιορισμό και υποβάθμισης των δασικών οικοσυστημάτων με απόλυτη κατάληξη τη μη αναστρέψιμη - από το ίδιο το περιβάλλον - διαδικασία της ερημοποίησης.

4. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1. Νομικό Πλαίσιο για τα Δάση – Νομοθετική Εξουσία

Η νομοθεσία για τα δάση χαρακτηρίζεται από πληθώρα νομοθετημάτων που απευθύνονται στα δασικά ζητήματα είτε αμέσως είτε εμβόλιμα σε άλλα νομοθετήματα. Κεντρικά θέματα στην όλη νομοθεσία υπήρξαν το ιδιοκτησιακό και η διαχείριση των δασών, χωρίς όμως να επιτευχθεί μια αποτελεσματική αντιμετώπιση σε κανέναν από τους δύο τομείς, καθώς η σημερινή κατάσταση των δασών της χώρας επηρεάζεται σε πολλές περιπτώσεις σοβαρά με αρνητικό τρόπο και από τις δύο βασικές πλευρές της δασικής νομοθεσίας. (Hickey *et al.*, 2006)

Η συνοπτική αναφορά στη δασική νομοθεσία είναι απαραίτητη για να αναδειχθούν προβληματικές περιοχές, ιδιαίτερα στη σύνδεση με την εκτελεστική και δικαστική εξουσία. Επίσης είναι σημαντικό να έχουμε μια εικόνα του βασικού δασικού νομικού πλαισίου στην ολότητα του για τη κατανόηση της περιπλοκότητας του, των αλληλοκαλύψεων και των αντιθέσεων που δημιουργούνται μέσα σε αυτό:

- Βασική Νομοθεσία
  - ✓ Σύνταγμα: Άρθρο 24, Άρθρο 117.
  - ✓ Ν.Δ. 86/1969: «*Δασικός Κώδικας*»
  - ✓ Ν. 998/1979: «*Περί Προστασίας των Δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας*».
  - ✓ Ν. 3208/2003: «*Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, Κατάρτιση Δασολογίου, Ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις*».
- Προστασία Δασών
  - ✓ Π.Δ. 67/1981
  - ✓ Π.Δ. 437/1981
  - ✓ Π.Δ. 796/1981
  - ✓ Ν. 1650/1986
- Βοσκότοποι
  - ✓ Ν. 1734/1987
- Επεμβάσεις σε Δάση
  - ✓ Π.Δ. 189/1981
  - ✓ Π.Δ. 190/1981

- ✓ Ν. 1892/1990
- ✓ ΚΥΑ 1726/2003
- Παραχωρήσεις – Μεταβιβάσεις
  - ✓ Π.Δ. 1114/1980
  - ✓ Π.Δ. 126/1986
  - ✓ Ν. 2169/1993
  - ✓ Ν. 2945/2001
  - ✓ Ν. 3105/2003
- Κτηματογράφηση
  - ✓ Π.Δ. 577/1980
  - ✓ Π.Δ. 1141/1980
  - ✓ Ν. 2664/1998
  - ✓ Π.Δ. 187/2000
- Αναδασώσεις
  - ✓ Π.Δ. 1157/1980
  - ✓ Ν. 1892/1990
- Διαχείριση Δασών – Δασικά Προϊόντα
  - ✓ Π.Δ. 19.11.1928
  - ✓ Κ.Δ. 15.09.1941
  - ✓ Β.Δ. 439/1968
  - ✓ Π.Δ. 17/2003
- Δασοπροστασία – Δασοπυρόσβεση
  - ✓ Ν. 1845/1989
  - ✓ Ν. 1892/1990
  - ✓ Ν. 2612/1998
  - ✓ ΚΥΑ 10.11.2000

4.1.1. Το Ιδιοκτησιακό Ζήτημα

Το ιδιοκτησιακό ζήτημα στα δάση αποτελεί σημείο συγκέντρωσης των αντιθέσεων που αναπτύχθηκαν ιστορικά στο τομέα της δασικής πολιτικής, με αποτέλεσμα να αποτελεί κατά κοινή ομολογία τον Γόρδιο Δεσμό του δασικού ζητήματος της χώρας.

Ο πυρήνας του προβλήματος έχει καθοριστικές ιστορικές καταβολές σε δύο βασικά σημεία: 1) τη μετάβαση από την εποχή τουρκοκρατίας σε ένα ελεύθερο κράτος με διαδοχικές προσαυξήσεις του χώρου της επικράτειας μέσα σε διάστημα 118 ετών (1830-1948), τελειώνει με τη προσάρτηση των Δωδεκανήσων μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι περισσότερες από τις οποίες ήταν υπό τουρκική κατοχή και διέπονταν από το Οθωμανικό Δίκαιο και 2) τη χρησιμοποίηση από το Δημόσιο, για τον χαρακτηρισμό εκτάσεων ως δασικές, αεροφωτογραφίες του 1945, περίοδο που μαινόταν ο Εμφύλιος Πόλεμος μετά τη κατοχή και την Εθνική Αντίσταση από το 1940, με αποτέλεσμα την εγκατάλειψη πολλών αγρών στις περιοχές της υπαίθρου και τη φυσική τους αναδάσωση (Τσιτσώνη, 1994).

Οι βασικές νομικές συνέπειες που προέκυψαν από τα παραπάνω δύο σημεία είναι οι ακόλουθες:

- Δημιουργήθηκε τεκμήριο κυριότητας του Δημοσίου για τις δημόσιες γαίες του Οθωμανικού κράτους τις οποίες ανέλαβε ως διάδοχος το ελληνικό, εκτός από εκείνες για τις οποίες υπήρχαν αποδεικτικά στοιχεία ιδιοκτησίας πριν την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα, προκειμένου περί ιδιωτικών δασών, αλλά και σε περίπτωση περιστασιακής απώλειας υφιστάμενων τίτλων, προκειμένου για Δήμους και Μοναστήρια.
- Αναγνωρίστηκε δικαίωμα μόνο έκτακτης χρησικτησίας για τη περίοδο πριν τις 11/09/1915, εφόσον ασκείτο για περισσότερα από 30 χρόνια, καθώς τα δικαιώματα του δημοσίου «...εις ουδεμίαν υπόκεινται εις το μέλλον παραγραφών».
- Υπήρξε διαφορετική αντιμετώπιση του ιδιοκτησιακού ζητήματος δασικών εκτάσεων σε διάφορες περιοχές της χώρας ανάλογα με το χρόνο ένταξής τους στην επικράτεια, καθώς με το ΝΔ 2214/26 σε συνδυασμό με το υπ. Αριθ. 2648/1917 διάταγμα της προσωρινής κυβέρνησης στη Θεσσαλονίκη, καταργήθηκε ο θεσμός των δημοσίων γαιών του Οθωμανικού Δικαίου, όπου δεν ίσχυε δικαίωμα χρησικτησίας.
- Συνδεδόμενη με το παραπάνω ως έναυσμα νομικών διαδικασιών, νομοθετικών και ερμηνευτικών, είναι και η δημιουργία της μικτής (ως προς την ιδιοκτησία και διαχείριση) έννοιας του «διακατεχόμενου» δάσους, όπου ιδιοκτήτης είναι το δημόσιο, αλλά χρήστες και καρπωτές φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που ασκούν τα δικαιώματα κάρπωσης έναντι καταβολής ορισμένου φόρου.

- Θεμελιώθηκε από το 1836 το «δικαίωμα επιτήρησης» του δημοσίου στα ιδιόκτητα δάση που αφορά στο τρόπο διαχείρισης τους με πρόθεση τη προστασία του χαρακτήρα τους ως δασών (Κεμίδης, 1995, Γιαννακούρος, 1988, Παπασταύρου και Μακρής, 1985).

Οι νομικές παράμετροι του ιδιοκτησιακού ζητήματος, καθώς και η διαιώνιση του είχαν πολλαπλές συνέπειες στους βασικούς τομείς της προστασίας και διαχείρισης των δασών:

- Ενέπλεξε την εκτελεστική και δικαστική εξουσία σε σωρεία υποθέσεων, εκτρέποντας σε σημαντικό βαθμό τη πρώτη από τα κύρια καθήκοντα της, της διαχείρισης και ανάπτυξης των δασικών οικοσυστημάτων.
- Σε συνδυασμό με ελλιπή προώθηση των βασικών εργαλείων αποσαφήνισης ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και ανάπτυξης των δασών όπως Εθνικό Κτηματολόγιο, Δασικό Κτηματολόγιο, Δασολόγιο, Εδαφολόγιο, δεν απέτρεψε, αλλά και έμμεσα ενίσχυσε, τις απόπειρες καταπάτησης δασικών εκτάσεων με στόχο την αλλαγή χρήσης της δασικής έκτασης, μέσω αυτής τον απο-χαρακτηρισμό της και στη συνέχεια την αλλαγή ιδιοκτησίας και οριστικοποίησης της καταπάτησης.
- Η χρήση χαρτών φωτοερμηνείας του 1945 ως κύριου μέσου σύνταξης του Δασικού Κτηματολογίου (Ν.248/1976), έχει δημιουργήσει αντιδικίες μεταξύ δημοσίου και κατοίκων, ιδιαίτερα σε ημιορεινές και ορεινές, που αποτελούσαν τις κύριες περιοχές των πολεμικών επιχειρήσεων εκείνη τη περίοδο.
- Δεδομένης της σχετικά χαμηλής παραγωγικότητας των ελληνικών δασών, για λόγους ιστορικής διαμόρφωσης και γεωμορφολογικών χαρακτηριστικών δε δημιούργησε ευνοϊκή ατμόσφαιρα για την ορθολογική διαχείριση των ιδιωτικών δασών και αποπροσανατόλισε τους ιδιοκτήτες προς τις όποιες ενδεχόμενες εναλλακτικές μορφές χρήσης γης.
- Συντέλεσε στη διαμόρφωση του σημερινού ιδιοκτησιακού καθεστώτος (βλ. Πίνακα 4).

Η ιδιοκτησία του δημοσίου στα δύο τρίτα των δασικών εκτάσεων αποτελεί την υλική βάση και ουσιώδες θεσμικό πλεονέκτημα για την άσκηση της δημόσιας δασικής πολιτικής στη χώρα μας, όπου είναι έντονος ο προστατευτικός και κοινωνικός χαρακτήρας των δασών, λόγω της γεωφυσικής διαμόρφωσης της. Πρέπει να

συνδυάζεται με πολλούς άλλους παράγοντες που αναφέρονται στην ικανότητα άσκησης διοίκησης και διαχείρισης, για να λειτουργεί ως πλεονέκτημα και όχι ως ανασταλτικός ή/και επιζήμιος παράγοντας για τη βιώσιμη ανάπτυξη των δασών.

Οι ιστορικές καταβολές του ιδιοκτησιακού ζητήματος, διείσδυσαν στα βασικά νομοθετήματα που ισχύουν, τον Δασικό Κώδικα (Ν.Δ. 86/69), που έχει υποστεί πολυάριθμες τροποποιήσεις και το Ν. 998/1979, με την απουσία αναφοράς στην ουσία του ιδιοκτησιακού ζητήματος και την αντιμετώπιση του με διαδικαστικές αναφορές στο τρόπο επίλυσης των αμφισβητήσεων ως προς το χαρακτηρισμό μιας έκτασης ως δασικής, αφού αποχαρακτηρισμός της έχει ως συνέπεια την εξαίρεση της από το Δασικό Δίκαιο και την υπαγωγή της στις κοινές διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

4.1.2. Η Διαχείριση των Δασών

Το νομικό καθεστώς για τη διαχείριση των δασών, είναι διασπασμένο και διάσπαρτο σε διάφορα νομοθετήματα με βασικό άξονα αναφοράς το είδος του προϊόντος. Η διάσπαση αυτή αντανακλά αφ' ενός τη περιπτωσιακή βάση νομοθέτησης, αποτέλεσμα της έλλειψης συνεκτικής πολιτικής για τη διαχείριση των δασών και αφ' ετέρου τη σύνδεση της με συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων, σχετικών με τη διαχείριση που δημιουργούσαν συνθήκες πολιτικών πιέσεων προς τη νομοθετική εξουσία, πιέσεις τις οποίες προσπαθούσε να εκτονώσει ή/και να προλάβει την εκδήλωσή τους. Ο τρόπος ρύθμισης θεμάτων της διαχείρισης των δασών και της απόληψης από αυτά προϊόντων συχνά δημιουργεί περιπλοκές που ανάγονται, εκτός από την σφαίρα της διαχείρισης καθ' εαυτή, και σε ιδιοκτησιακές αμφισβητήσεις. (Siry *et al.*, 2005)

4.1.2.1. Η Ξυλοπονική Διαχείριση

Τα «περί διαχειρίσεων δασών» ως προς την αποκόμιση ξυλείας καθορίζονται κυρίως στο Ν.Δ. 86/1969 (Δασικός Κώδικας) Βιβλίο Δεύτερον και στο Π.Δ. 19/11/1928 και τα βασικά τους στοιχεία είναι τα ακόλουθα:

Μορφές Διαχείρισης:

- **Δειφόρος:** Ίσες ή περίπου ίσες υλοτομίες διενεργούμενες κάθε έτος του περιτροπικού χρόνου, ανάλογα με τη κανονική επιφάνεια υλοτομίας ή με τη συνολική προσαύξηση στη περίπτωση υψηλών ανομηλίκων δασών.

- Διαλείπουσα: Πρόκειται για αποψιλωτική υλοτομία, όταν υλοτομείται ολόκληρη η έκταση κατά το χρόνο της ωριμότητας.
- Περιοδική: Γίνεται αθροιστική υλοτόμηση εφ' άπαξ του λήμματος σειράς ετών του περιτροπικού χρόνου.

Διαχειριστικά Σχέδια:

- Τακτικά: Συντάσσονται για τα δάση, των οποίων έχει γίνει οριοθέτηση και τακτική καταμέτρηση.
- Προσωρινά: Συντάσσονται για τα δάση, των οποίων δεν έχει γίνει μεν οριοθέτηση, υπάρχουν όμως χάρτες επαρκούς ακριβείας, κλίμακας τουλάχιστον 1:20.000, για να χρησιμοποιούνται σαν βάση για την αναγνώριση των συστάδων.
- Σύντομες Μελέτες ή Εκθέσεις: Χρησιμοποιούνται μέχρι τη σύνταξη τακτικών ή προσωρινών διαχειριστικών σχεδίων βάσει χαρτών μικρής κλίμακας ή αυτοσχέδιων ή προσεγγιστικών τοπογραφικών ή πρακτικών μεθόδων, αλλά και βάσει οριστικής διαχείρισης, προκειμένου για μεμονωμένα δάση έκτασης μικρότερης των 1.000 στρεμμάτων ή που λόγω θέσης, ποιότητας ή του προστατευτικού τους χαρακτήρα, αποδίδουν δυσανάλογα μικρά εισοδήματα ώστε να μπορούν να στηρίζουν μελέτες ή για δασώδεις εκτάσεις που η κυριότερη κάρπωση είναι η βοσκή. (Ν.Δ. 86, ΦΕΚ 7 Τεύχος Α', 18.01.1969)

4.1.2.2. Λοιπές Μορφές Διαχείρισης

Εκτός των ρυθμίσεων για τη ξυλοπονική εκμετάλλευση υπάρχει αριθμός νομοθετικών προβλέψεων για απολήψεις διαφόρων προϊόντων και υπηρεσιών είτε σε εμπορευματική βάση είτε σε βάση προσφοράς προς τους δασόβιους και παραδασόβιους πληθυσμούς. Ειδικής μορφής νομοθετικές ρυθμίσεις αποτελούν οι «παραχωρήσεις» διαφόρων δασικών εκτάσεων προς διάφορες κατηγορίες προσώπων ή ομάδων, με ασαφή νομικά τρόπο, που δημιουργεί ζητήματα στη διαχείριση και προϋποθέσεις αλλαγής του ιδιοκτησιακού καθεστώτος.

Ο νόμος που περιλαμβάνει πληθώρα από τις προαναφερθείσες περιπτώσεις είναι ο υπ. Αριθ. 1734/87 «Περί Βοσκοτόπων». Εκτός από τις ρυθμίσεις για την οριοθέτηση των βοσκοτόπων, τη σύνταξη διαχειριστικών μελετών, τα δικαιώματα χρήσης και βοσκής (άρ.3-5) προβλέπεται η αναστολή των αποφάσεων κήρυξης εκτάσεων ως ανα-

δασωτέων, που είχαν ληφθεί πριν την έναρξη ισχύος του νόμου για όσο χρόνο ισχύει η νομαρχιακή απόφαση περί του βοσκοτόπου (άρ.6), δίνεται η δυνατότητα κατ' εξαίρεση παραχώρησης δασικών εκτάσεων για χειμερινές αθλητικές και ορειβατικές εγκαταστάσεις, περίπτερα και ξενώνες για την εξυπηρέτησή τους, για μεταλλευτικές και λατομικές εργασίες, και κατά κυριότητα παραχώρηση ή χρήση προς ΟΤΑ, συνεταιρισμούς κλπ. για σχολεία, χώρους υγειονομικής ταφής κλπ. (άρ.18). Ο γενικός όρος να μην έχουν οι δασικές εκτάσεις προστατευτική σημασία, σε συνδυασμό με τον άλλο όρο, να μην έχουν κηρυχθεί αναδασωτέες, δεν επαρκούν για τη προστασία των δασικών εκτάσεων από αδόκιμες και βλαπτικές παραχωρήσεις, καθώς αμέλεια, ακούσια ή εκούσια, για κήρυξη μιας έκτασης ως αναδασωτέας αρκεί για να ανοίξει το δρόμο σε παραχώρηση της. Η παραχώρηση εξάλλου έκτασης μέχρι 10 στρέμματα με απόφαση του νομάρχη (τόρα πια περιφερειάρχη ή δημάρχου λόγω σχεδίου Καλλικράτης) χωρίς να προσδιορίζονται ανώτατα όρια κατά κάποια γεωγραφική ή διαχειριστική ενότητα αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο για διαδοχικές παραχωρήσεις δασικών εκτάσεων που μπορεί να διασπών το δασικό οικοσύστημα ανεπανόρθωτα.

Ανάλογα προβλήματα δημιουργούν οι διάσπαρτες διατάξεις για ρητίνευση των δασών, ενώ οι ρυθμιστικές διατάξεις για συλλογή ατελώς καυσόξυλων, απόληψη μέρους του προϊόντος της υλοτομίας από υλοτόμους κ.ά. διαμορφώνουν, ως προς τη διαχείριση, ένα νομικό πλαίσιο εξαιρετικά περίπλοκο και πρακτικά ανεφάρμοστο.

4.1.2.3. Η Σχέση Ιδιοκτησίας – Διαχείρισης

Η σύντομη παρουσίαση των νομικών προσεγγίσεων προς τα ιδιοκτησιακά και διαχειριστικά ζητήματα των δασικών οικοσυστημάτων που παρατέθηκε, αποκαλύπτει τον αποσπασματικό χαρακτήρα που τις διέπει, και ενδοθεματικά με τη κατά περίπτωση ρύθμιση, και στη μεταξύ τους σχέση με τη χαλαρή και άνιση σύνδεση των δύο έντονα συσχετιζόμενων θεμάτων.

Η αρχή που θα μπορούσε να εφαρμόζεται στην επεξεργασία των νομικών πλευρών της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών, είναι αυτή της «ενιαίας αλλά διακριτής αντίληψης διαχείρισης», που αντιμετωπίζει τα δασικά οικοσυστήματα ως ενιαία, αδιάσπαστα, αλλά πολύμορφα συστήματα, βάσει της δομής και λειτουργίας τους αφ' ενός και της πολυκεντρικότητάς τους, αφ' ετέρου. Στα πλαίσια αυτής της αντίληψης, η αναμόρφωση και κωδικοποίηση της δασικής νομοθεσίας σύμφωνα με τις σύγχρονες ανάγκες και προβλήματα, είναι άμεσης προτεραιότητας και ζωτικής σημασίας.

4.2. Διοίκηση και Δασική Πολιτική – Εκτελεστική Εξουσία

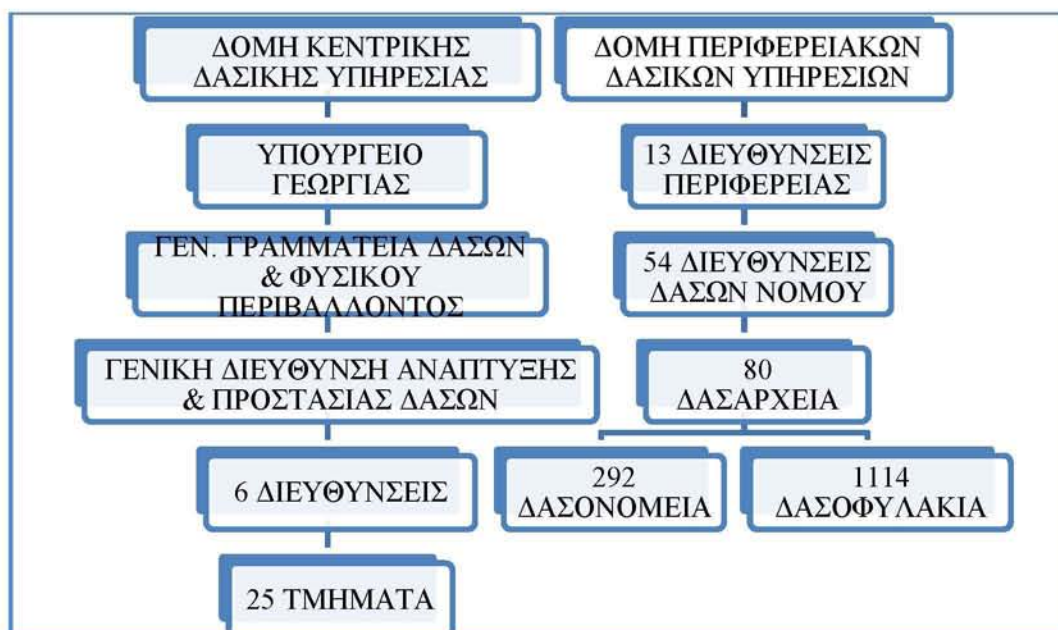
4.2.1. Η Προηγούμενη Διοικητική Δομή

Κεντρικός πολιτικός κυβερνητικός φορέας με ευθύνη για τα δασικά ζητήματα είναι το Υπουργείο Γεωργίας, όπου από το 1991 υπάρχει συγκροτημένη Γενική Γραμματεία Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος, με μία Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών, η οποία ασκεί τα καθήκοντα και έχει την αρμοδιότητα, βάσει του άρθρου 5, παρ. 1 του Ν. 998/1979 για «τη προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων» και τη λήψη των αναγκαίων μέτρων βάσει των διατάξεων του ως άνω νόμου.

Οι αρμοδιότητες αυτές της δασικής υπηρεσίας περιορίζονται ή αναιρούνται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, όπως τα πάρκα, άλση και δενδροστοιχίες που βρίσκονται εντός οικιστικών περιοχών, οπότε τη «μέριμνα για την ανάπτυξη, βελτίωση, αναδάσωση και προστασία» έχει ο οργανισμός τοπικής αυτοδιοίκησης ή άλλος οικιστικός φορέας ή νομικό πρόσωπο, όπως τα αντίστοιχα – καθώς επίσης και τα δάση που βρίσκονται μέσα σε αρχαιολογικούς χώρους (Ν. 998/1979, άρ.5, παρ.2) και τα δάση και οι δασικές εκτάσεις που βρίσκονται στις περιοχές στρατιωτικών οχυρωματικών έργων, τα οποία εκτελούνται «επί απλή ενημερώσει της δασικής υπηρεσίας» και με απόφαση παραχώρησης του Υπουργείου Γεωργίας «τη αιτήσει της οικείας στρατιωτικής αρχής» (Ν.998/1979, άρ.50, παρ.1). Τα παραπάνω σε συνδυασμό με τις αρμοδιότητες του ΠΕΧΩΔΕ, με βάση τον Ν. 1650/1986 για τη ταξινόμηση των Προστατευόμενων Περιοχών και το καθορισμό της διακήρυξης και διαχείρισης τους, δημιουργούν στην εκτελεστική εξουσία διάσπαση θεματολογικών ενοτήτων και επικαλύψεις που υποβαθμίζουν την αναποτελεσματικότητα της δασικής υπηρεσίας και δημιουργούν συγχύσεις.

Στα πλαίσια εφαρμογής του Ν.2503/97 για την αποκέντρωση αναμορφώθηκε η προϋπάρχουσα – σε νομαρχιακή βάση με περιφερειακές Επιθεωρήσεις Δασών – περιφερειακή δομή της Δασικής Υπηρεσίας και συγκροτήθηκαν Περιφερειακές Διευθύνσεις Δασών στην έδρα κάθε Διοικητικής Περιφέρειας. Η κεντρική και η περιφερειακή δομή της δασικής υπηρεσίας παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4.1: Δομή Δασικών Υπηρεσιών – Κεντρική - Περιφερειακή

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Η οργανωτική συγκρότηση της δασικής υπηρεσίας ανταποκρίνεται καταρχήν στην ανάγκη διεύρυνσης των αρμοδιοτήτων των περιφερειακών οργάνων για την αποτελεσματικότερη οργάνωση και εκτέλεση της περιφερειακής πολιτικής με μεγιστοποίηση κατά το δυνατόν της αξιοποίησης των νέων μέσων. Η εμπειρία όμως από το πρώτο χρόνο υλοποίησης στο τομέα δασών δεν ήταν ενθαρρυντική, με γενικό γνώρισμα ένα «κενό εξουσίας», καθώς τα όργανα των περιφερειών ήταν ανέτοιμα να αναλάβουν τις μεταβιβαζόμενες αρμοδιότητες ενώ η κεντρική υπηρεσία ήταν πλέον αναρμόδια για να παρέμβει. (Lazdinis *et al.*, 2005)

Αυτή η δομή της δασικής υπηρεσίας δημιουργεί ούτως ή άλλως σοβαρά ζητήματα συντονισμού των διαφόρων επιπέδων των δύο τμημάτων της, του κεντρικού και του περιφερειακού. Με την υπόθεση αφ' ενός, ότι η ευθύγραμμη κάθετη σχέση Γεν. Γραμματείας → Γεν. Διεύθυνσης → Διευθύνσεων, λειτουργεί ικανοποιητικά και αφ' ετέρου, η άλλη ευθύγραμμη κάθετη σχέση Διεύθυνσης Περιφέρειας → Διεύθυνσης Νομού → Δασαρχείων → Δασονομείων – Δασοφυλακείων, λειτουργεί επίσης ικανοποιητικά, το πέρασμα της κεντρικής υπηρεσίας από άμεσα εκτελεστικό σε επιτελικό/ καθοδηγητικό ρόλο και ο συντονισμός των διαφόρων ιεραρχικών επιπέδων της με τις 13 Διευθύνσεις των Περιφερειών, θέτουν οργανωτικά προβλήματα μεγάλων εκ των υστέρων (*ex post*), ενώ θα έπρεπε να είχαν προετοιμαστεί σε επαρκή βαθμό εκ των προτέρων (*ex ante*).

4.2.2. Η Νέα Διοικητική Δομή

Με τη νέα κυβέρνηση από το 2009 έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές αλλαγές στη διοικητική δομή. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο Γεωργίας έχει μετονομαστεί σε Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ), το ΥΠΕΧΩΔΕ έχει καταργηθεί και οι αρμοδιότητες του διαιρέθηκαν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) και στο Υπουργείο Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων. Με την ύπαρξη αυτόνομου υπουργείου περιβάλλοντος η κεντρική εξουσία έχει μεταφέρει πλέον τον τομέα δασών από το ΥΠΑΑΤ στο ΥΠΕΚΑ, δημιουργώντας την Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος (ΓΔΑΠΔ&ΦΠ). (Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Δ.& Φ.Π., 2010)

Επίσης τον Ιούνιο του 2010 ψηφίστηκε από τη Βουλή το Σχέδιο Καλλικράτης (Ν.3852/2010) για την διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας σε όλα τα επίπεδα διοίκησης. Το αποτέλεσμα του σχεδίου είναι οι δήμοι της χώρας να είναι πλέον 325 από τους πρώην 1034, οι 54 νομαρχίες καταργήθηκαν και τη θέση τους έχουν πάρει οι 13 περιφέρειες και τέλος δημιουργήθηκαν 7 Γενικές Διοικήσεις της Περιφέρειας. Αυτό έγινε με στόχο την αποκέντρωση της εξουσίας προς τις περιφέρειες, που δεν πραγματοποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό στο παρελθόν, και την μετάβαση της κεντρικής εξουσίας σε επιτελικό ρόλο/ ρόλο συντονιστή. Αυτό είχε επίδραση σαφώς και στην οργάνωση του δασικού τομέα, η οποία φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 4.2: Νέα Δομή Δασικών Υπηρεσιών – Κεντρική - Περιφερειακή

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Με την αναδιοργάνωση της διοικητικής δομής γίνεται προσπάθεια για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ταχύτητας ανταπόκρισης της εξουσίας στα προβλήματα του τόπου, όχι μόνο για το δασικό τομέα αλλά όλες τις πτυχές της ζωής των πολιτών. Καθώς έχει περάσει πολύ μικρό χρονικό διάστημα από την εκκίνηση της εφαρμογής της νέας διοικητικής δομής και οι περισσότερες υπηρεσίες βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο ακόμα, δεν είμαστε σε θέση να σχολιάσουμε το πόσο αποτελεσματική είναι η νέα διοικητική δομή μέχρι να αρχίσει να λειτουργεί στη πληρότητα της και να έχει παρέλθει φυσικά κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα για να μπορέσει να πραγματοποιηθεί μια πλήρη αξιολόγηση της.

4.2.3. Γενικές Δυσκολίες κατά την Άσκηση Δασικής Πολιτικής

Τα ζητήματα ελλιπούς καταγραφής των δασών που προαναφέραμε, σε συνδυασμό με τη πολυπλοκότητα των δασικών πόρων δημιουργούν συχνά υπόβαθρο για αποτυχίες στην άσκηση πολιτικής όσον αφορά τις χρήσεις γης. Επισημαίνουμε ωστόσο συνοπτικά και περιεκτικά τρεις βασικούς λόγους αστοχιών στη πολιτική, που ανάγονται κατά κανόνα στην αποσπασματικότητα – για διάφορους κοινωνικοπολιτικούς λόγους – των πολιτικών ως προς τις χρήσεις γης:

- Ανεπαρκής εκτίμηση του βαθμού της μη συμβατότητας χρήσεων γης που αναπτύσσονται σε εγγύτητα η μία προς την άλλη, και σχετική ανεπάρκεια περιορισμού των επιπτώσεων της.
- Αδυναμία εκτίμησης των πολλαπλών ιδιοτήτων του εδάφους, ως φυσικού και περιβαλλοντικού πόρου, με τις περιβαλλοντικές, χωροταξικές, οικονομικές και κοινωνικο-πολιτιστικές πλευρές του.
- Ανεπαρκής συνδυασμός στη κρίσιμη αλληλεξάρτηση πολιτικών χρήσης εδάφους και υδάτινων πόρων.

Οι παραπάνω αδυναμίες συνδέονται σε δεύτερο επίπεδο με ζητήματα που ανάγονται σε ένα φάσμα παραγόντων που εκκινούν από την επιστημονική αβεβαιότητα και φθάνουν ως τη λειτουργία κρυφών κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων. Ειδική σημασία και δυσκολία έχει η εξασφάλιση των απαραίτητων πόρων για την υλοποίηση της δασικής πολιτικής, παράγωγο και αυτή της ανεπαρκούς αξιολόγησης των δασικών πόρων και των ωφελειών τους. (Janse and Ottitsch, 2005)

Ένας τομέας όπου διασταυρώνεται η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία κατά πρώτο λόγο και η δικαστική, κατά δεύτερο, είναι αυτός της εφαρμογής των περιοριστικών, απαγορευτικών διατάξεων του νόμου. Η αναποτελεσματικότητα στο τομέα αυτό δημιουργεί πληθώρα αρνητικών φαινομένων με διάρκεια που υπονομεύουν τη προώθηση της δασικής πολιτικής.

4.3. Έλεγχος Διοίκησης – Δικαστική Εξουσία

Η λειτουργία ειδικών οργάνων στα πλαίσια της δασικής νομοθεσίας ως ειδικού δικαίου επιφορτισμένων με καθήκοντα που ανάγονται στο αστικό και το ποινικό δίκαιο, διαμορφώνει μια ειδικού τύπου δικαστική εξουσία, που η τελική έκβαση των αποφάσεων της, σε περίπτωση προσβολής, κρίνεται από τα ανώτερα τακτικά και αναθεωρητικά δικαστήρια, όπως Εφετεία και Άρειο Πάγο για αστικού δικαίου αμφισβητήσεις και το Συμβούλιο της Επικρατείας για πράξεις της διοίκησης. Ιδιαίτερη σημασία για τη προστασία και βιώσιμη ανάπτυξη των δασών έχει η δραστηριότητα του τελευταίου.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας, ως εκ του θεσμοθετημένου ρόλου του, δραστηριοποιείται στον έλεγχο των πράξεων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας μέσω του αρμόδιου για περιβαλλοντικά ζητήματα Ε' Τμήματος του. Η νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας έχει συμβάλει ουσιαστικά στην αποσαφήνιση της νομικής έννοιας του δάσους και της προστασίας που παρέχει το Σύνταγμα, όπως αυτή εκδηλώνεται στα πλαίσια των αμφισβητήσεων για πράξεις της διοίκησης που αναφέρονται σε επιμέρους πλευρές της, συχνά σχετιζόμενες με πρόθεση αλλαγής χρήσης των δασικών εκτάσεων. (Γιαννακούρος, 1988)

4.4. Η Διαχείριση των Δασών – Φορείς της Διαχείρισης

Η διαχείριση των δασών στη χώρα μας δεν ακολουθεί συστηματικό σχεδιασμό με κατηγορίες προϊόντων και διαμόρφωση στρατηγικών ανάπτυξης για κάθε μία από αυτές. Αν και λειτουργεί κατ' ανάγκη ο διαχωρισμός σε επιμέρους προϊόντα, η γενική διάκριση σε ξυλώδη και μη ξυλώδη δεν έχει υπαισέλθει με συστηματικό τρόπο στη νομοθεσία και οι ρυθμίσεις των διαχειρίσεων ακολουθούν την κατά προϊόν προσέγγιση με βασικό προσανατολισμό στη ξυλοπονική λειτουργία των δασικών οικοσυστημάτων.

Οι βασικοί φορείς της διαχείρισης των δασών στη χώρα μας, όπως έχουν διαμορφωθεί μέσα στην ιστορική εξέλιξη είναι η δασική υπηρεσία ως φορέας των

Κρατικών Εκμεταλλεύσεων Δασών και οι συνεταιρισμοί ως φορείς ανάληψης δασικών εργασιών με εργολαβική κυρίως μορφή.

Οι Δασοκομικοί Συνεταιρισμοί Εργασίας υλοτομούν το 80% περίπου της παραγόμενης ξυλείας, μετατοπίζουν το 50%, πραγματοποιούν το 75% της συλλογής ρητίνης και ασχολούνται με λοιπές δραστηριότητες στην εκτέλεση δασικών έργων. Η ανάπτυξη τους υπήρξε σημαντική μετά το 1985 και έφτασαν από 15.000 μέλη περίπου το 1974, περισσότερα από 22.000 μέλη το 1990, ενώ οι δραστηριότητες τους συνεισφέρουν σε περίπου 300.000 νοικοκυριά, κυρίως ορεινών προβληματικών περιοχών (Κόλλιας, 1992).

Οι δασοκομικοί συνεταιρισμοί, ενώ σαν θεσμός θα μπορούσαν να λειτουργήσουν ως βασικοί κρίκοι προώθησης της βιώσιμης ανάπτυξης και της περιφερειακής πτυχής της σε τοπικό επίπεδο, βαρύνονται με χαρακτηριστικά που καθιστούν αναγκαία την ανασυγκρότηση και τον αναπροσανατολισμό τους για την επιτέλεση ενός τέτοιου ρόλου. Κεντρικά ζητήματα θεωρούμε καταρχήν όσα σχετίζονται με τη φυσιογνωμία τους και τη συγκρότηση τους, που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τα παραπάνω στοιχεία, όπως:

- Έλλειψη συνεταιριστικής συνείδησης με ανάληψη των εργασιών κατ' άτομο ή ζεύγη και ελάχιστες επενδύσεις σε εξοπλισμό με κοινή προμήθεια.
- Συντεχνιακή λειτουργία με προσκόμματα στην εγγραφή νέων μελών.
- Πληθωρισμός συνεταιριστικών οργανώσεων, αντί ενός σε κάθε κοινότητα
- Εγγραφή μελών που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της εντοπιότητας και βασικής ενασχόλησης (Κόλλιας, 1992).

Μια παράγωγη ομάδα προβλημάτων με άμεση σύνδεση με τη προηγούμενη είναι το είδος της διαχείρισης που ασκούν οι δασικοί συνεταιρισμοί. Η μεγάλη απόκλιση στα ποσοστά της υλοτομίας και της μετατόπισης ξυλείας με την οποία ασχολούνται περί τους 200 συνεταιρισμούς σε σύνολο 580 ενεργών στην υλοτομία – δείγμα επιλογής της προσοδοφόρας ενασχόλησης και παραμέλησης των πιο επιβαρυσμένων υποχρεωτικών διαδικασιών της μετατόπισης, καθώς και οι μαρτυρίες για ελλιπή τήρηση των κανόνων υλοτόμησης και προξένηση σημαντικών ζημιών κατά τη διαδικασία τους αναδεικνύουν ζήτημα υποβαθμισμένης επαγγελματικής συνείδησης και ευκαιριακότητας στη σχέση με το δάσος με αποτέλεσμα την παραγνώριση του καθήκοντος προστασίας των

δασικών πόρων που πρέπει να είναι σύμφυτη στις διαδικασίες που ανάγονται στη σφαίρα της κοινοτικής δασοπονίας.

Τα παραπάνω σχετίζονται και με το βραχυπρόθεσμο ορίζοντα δράσης που χαρακτηρίζει τη δράση τους, καθώς ούτε στο τομέα των επενδύσεων σε εξοπλισμό αξιοποιήθηκαν οι δυνατότητες των ειδικών επιδοτήσεων. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί εξάλλου υπό την επίδραση της αύξησης των μελών λόγω αύξησης του αριθμού των ιδιοκτητών με τις διαδικασίες διάσπασης των ιδιοκτησιών εξαιτίας κληρονομιάς, συνεπικουρούμενης από τη μετανάστευση των μελών στα αστικά κέντρα και τη χαμηλή παραγωγικότητα των δασικών εκμεταλλεύσεων, έχουν ουσιαστικά αδρανοποιηθεί και απαιτείται παρέμβαση μεγάλης εμβέλειας μετά από ειδική μελέτη όλων των πτυχών του ζητήματος για την αξιοποίηση του δυναμικού τους (Κόλλιας, 1992).

Η διαχείριση ως προς άλλα προϊόντα όπως η ρητίνη συσχετίζεται ιδιαίτερα με τις κρατούσες τοπικές συνθήκες των δασικών οικοσυστημάτων αλλά και των κοινωνικών – οικονομικών συνθηκών, και συχνά δεν ιεραρχούνται με τη σπουδαιότητα που έχουν για την ανάπτυξη των περιοχών από πλευράς απασχόλησης και εισοδήματος.

Η προώθηση της έρευνας και των πειραματικών εκμεταλλεύσεων σε μη ξυλώδη προϊόντα τα οποία ως σήμερα υφίστανται εκμετάλλευση ευκαιριακή, μέσα στα πλαίσια συνολικού προγράμματος για τα μη ξυλώδη προϊόντα για κάθε χωρική περιφερειακή μονάδα, επεξεργασμένου με βάση τις συγκεκριμένες τοπικές συνθήκες βιοτόπων και οικοσυστημάτων και τις συνθήκες και προοπτικές αξιοποίησης που διαγράφουν οι αγορές και η διαφοροποίηση των αναγκών είναι απαραίτητη προϋπόθεση για αξιοποίηση αυτού που εμφανίζεται ως «συμπληρωματικός πλούτος» των δασών αλλά μπορεί ενδεχομένως να καταστεί «βασικός». (Janse and Ottitsch, 2005)

Πίνακας 4.1: Διαχειριζόμενα Δημόσια Δάση στην Ελλάδα

A/A	Περιφέρειες	Διαχειριζόμενη Έκταση (στρεμ.)	Συνολική Έκταση Δημ. Δασών & Δασικών Εκτάσεων	Ποσοστό Διαχ. Δασών & Δασικών Εκτάσεων
1	Αν. Μακ. & Θράκη	6.998.185	8.052.103	86,91%
2	Κεντρική Μακεδονία	4.582.556	6.489.452	70,62%
3	Δυτική Μακεδονία	2.257.138	4.509.088	50,06%

4	Ηπείρου	742.762	3.606.908	20,59%
5	Θεσσαλίας	2.114.402	3.636.070	58,15%
6	Ιονίων Νήσων	0	0	0%
7	Δυτικής Ελλάδας	265.460	728.580	36,44%
8	Στερεάς Ελλάδας	2.821.659	6.609.819	42,69%
9	Αττικής	106.300	134.012	79,32%
10	Πελοποννήσου	850.510	6.504.400	13,08%
11	Βορείου Αιγαίου	0	249.000	0%
12	Νοτίου Αιγαίου	0	1.946.700	0%
13	Κρήτης	0	1.739.112	0%
Γενικό Σύνολο		20.738.972	44.205.244	46,92%

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Α. & Φ.Π., 2010

Πίνακας 4.2: Διαχειριζόμενα Μη Δημόσια Δάση στην Ελλάδα

A/A	Περιφέρειες	Διαχειριζόμενη Έκταση (στρεμ.)	Συνολική Έκταση Ιδ. Δασών & Δασικών Εκτάσεων	Ποσοστό Διαχ. Δασών & Δασικών Εκτάσεων
1	Αν. Μακ. & Θράκη	74.809	245.295	30,50%
2	Κεντρική Μακεδονία	1.393.122	1.758.173	79,24%
3	Δυτική Μακεδονία	836.878	1.319.543	63,42%
4	Ηπείρου	1.334.620	2.564.298	52,05%
5	Θεσσαλίας	2.209.661	3.723.004	59,35%
6	Ιονίων Νήσων	0	0	0%
7	Δυτικής Ελλάδας	6.450	38.630	16,70%
8	Στερεάς Ελλάδας	1.443.317	1.967.144	73,37%
9	Αττικής	132.584	308.052	43,04%
10	Πελοποννήσου	32.800	105.420	31,11%
11	Βορείου Αιγαίου	150.000	660.000	22,73%
12	Νοτίου Αιγαίου	0	1.946.700	0%
13	Κρήτης	0	0	0%
Γενικό Σύνολο		7.614.241	14.636.259	52,02%

Πηγή: Υ.Π.Ε.ΚΑ-Γ.Δ.Α.Π.Α. & Φ.Π., 2010

4.5. Ο Σχεδιασμός και Προγραμματισμός της Δασικής Πολιτικής

4.5.1. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Δασικής Ανάπτυξης

Το 1986 δημοσιεύτηκε μία μελέτη, προϊόν εργασίας 50 περίπου επιστημόνων και ειδικών, με τον τίτλο «Μελέτη Στρατηγικής για την Ανάπτυξη της Ελληνικής

Δασοπονίας και Ξυλοπονίας», που κάλυπτε μια 25ετία, τη περίοδο 1986-2010. Η ομάδα μελέτης έθεσε στον λήπτη απόφασης προς εξέταση τέσσερις Εναλλακτικές Επιλογές Ανάπτυξης (ΕΕΑ) της Δασοπονίας και έξι ΕΕΑ της Ξυλοπονίας (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).

4.5.1.1. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Δασοπονίας

Οι μακρόπνοοι στόχοι του Μακροχρόνιου Προγράμματος για τη Δασοπονία, διαμορφώθηκαν βάσει της «δοσμένης πολιτικής στο τομέα δασών», ως εξής:

- Αύξηση της παραγωγής υλογενών αγαθών (ξύλο, ρητίνη, βοσκή, νερό, κλπ.).
- Αύξηση των δασών για παροχή κοινωνιών και περιβαλλοντικών υπηρεσιών.
- Ενίσχυση των ορεινών πληθυσμών και της περιφέρειας.
- Προστασία των δασών και γενικότερα του φυσικού περιβάλλοντος (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).

Οι μακρόπνοοι στόχοι προσεγγίζονται μέσω της διαμόρφωσης των εξής επιμέρους αντικειμενικών σκοπών:

- *Αύξηση του ξύλινου κεφαλαίου, με ανόρθωση των υποβαθμισμένων δασών και δημιουργία νέων.*
- *Βελτίωση της βλάστησης των βοσκοτόπων.*
- *Αύξηση των υδατικών αποθεμάτων με τη διαχείριση της βλάστησης.*
- *Ανάπτυξη της δασικής αναψυχής και αισθητικής.*
- *Αύξηση της προσφοράς απασχόλησης στους δασόβιους και παραδασόβιους πληθυσμούς και συμμετοχή τους στα έσοδα από τα δάση.*
- *Προσφορά στη γεωργία για βοσκή ζώων και μελισσών και προστασία της γεωργικής και αστικής γης από τις πλημμύρες.*
- *Προστασία και βελτίωση της πανίδας και χλωρίδας.*
- *Προστασία των ορεινών εδαφών από διάβρωση.*
- *Προστασία από μόλυνση της ατμόσφαιρας και των υδάτων, και ρύθμιση του κλίματος (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).*

Οι ΕΕΑ της Δασοπονίας, διαμορφώθηκαν με τη χρήση των κάτωθι κριτηρίων:

- Να εξυπηρετούνται οι μακρόπνοοι στόχοι και αντικειμενικοί σκοποί.
- Να λαμβάνονται υπόψη η γαιοικανότητα, η αειφορία, η πολλαπλή χρήση, κλπ.

- Να διατηρούνται στο ελάχιστο οι δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- Να υπάρχει ζήτηση για τα δασικά αγαθά που θα παράγονται.
- Να υπάρχει η δυνατότητα διάθεσης των αναγκαίων συντελεστών παραγωγής (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).

Μια σημαντική παρατήρηση για τη μελέτη είναι ότι η εξεργασία και υλοποίηση της έγινε μέσα στα πλαίσια και στους περιορισμούς της Δασικής Υπηρεσίας. Είναι φανερό η αποσπασματική αντιμετώπιση ενός πολυσύνθετου θέματος, όπως η στρατηγική για την ανάπτυξη των δασών, στα πλαίσια μιας υπηρεσίας ή ενός υπουργείου, όταν πολλά ζητήματα, από τη συμβολή των δασών στο βιοτικό επίπεδο των δασόβιων και παραδασόβιων πληθυσμών, έως τη συμβολή τους στη προστασία από πλημμύρες και τροφοδοσία των πεδινών πληθυσμών με ύδατα, είναι άμεσα συνδεδεμένα με αρμοδιότητες άλλων υπουργείων, και απαιτούν διϋπουργική, τουλάχιστον προσέγγιση.

4.5.1.2. Το Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης της Ξυλοπονίας

Η γενική διάταξη του Μακροχρόνιου Προγράμματος Ανάπτυξης της Ξυλοπονίας παρουσιάζεται στο πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.3: Μακροχρόνιο Πρόγραμμα Ανάπτυξης Ξυλοπονίας 1986-2010

A/A	Επιδιώξεις και Μέτρα Ανάπτυξης	Οργάνωση των Συντελεστών Παραγωγής	Αξιολόγηση του Προγράμματος
1	Τομέας Μονάδων Πρίσης	Πρώτη Ύλη – Ενέργεια – Τόπος Εγκατάστασης	Συνεχής και Πλήρης Κάλυψη των Αναγκών της Χώρας σε Ξυλοπονικά Αγαθά
2	Τομέας Ξυλοπλακών	Εργασία	Η Μεγιστοποίηση της Αξίας Χρήσης των Ελληνικών Δασικών Προϊόντων
3	Τομέας Χαρτοπολτού	Επενδύσεις – Κεφαλαιουχικά Αγαθά	Περιφερειακή Ανάπτυξη
4	Τομέας Ρητινικών Προϊόντων		Η Δημιουργία Υποδομής για τον Τομέα
5	Τομέας Ξυλανθράκων		
6	Τομέας Εμποτισμού		

Πηγή: Ελευθεριάδης κ.ά. 1986

Τα ειδικότερα μέτρα που προτείνονται αφορούν στη βελτίωση των υφιστάμενων μονάδων και τη δημιουργία νέων, με στόχο την ορθολογικότερη αξιοποίηση της παραγόμενης πρώτης ύλης και «τη βελτιωμένη χρήση της πρώτης ύλης που θα

παραχθεί από την εφαρμογή του προγράμματος δασοπονίας» (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).

Τα βασικά σημεία αξιολόγησης του προγράμματος είναι τα ακόλουθα:

- Ο συνεχής εφοδιασμός της ελληνικής αγοράς με ξυλοπονικά αγαθά δεν προσεγγίζεται στην 25ετία του προγράμματος.
- Η αύξηση της συνολικής προστιθέμενης αξίας προβλεπόταν να είναι της τάξης του 30%.
- Προβλεπόταν δημιουργία 770 μονίμων θέσεων εργασίας στη περιφέρεια.
- Προβλεπόταν βελτίωση της υποδομής μέσω τεχνολογίας και μεθόδων διοίκησης, χωρίς επιβάρυνση του περιβάλλοντος (Ελευθεριάδης κ.ά., 1986).

Τα βασικά γενικά σημεία σχολιασμού είναι τα ακόλουθα:

- Η ξυλοπονία μπορεί να συμβάλει στην αύξηση της προστιθέμενης αξίας στο δασικό τομέα, στο βαθμό που θα αξιοποιεί εγχώρια πρώτη ύλη.
- Η ξυλοπονία δε μπορεί να αποτελέσει από μόνη της βάση για αύξηση της απασχόλησης.
- Η ανάπτυξη της παρουσιάζει κάποια γενικά χαρακτηριστικά της ελληνικής βιομηχανίας, όπως μεγάλη εξάρτηση από εισαγόμενο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό (το 82% στη περίπτωση του προγράμματος).
- Το ζήτημα της κάλυψης της ελληνικής αγοράς με εγχώρια δασοπονικά προϊόντα, ανάγεται σε χρονικές περιόδους που υπερβαίνουν τα συνήθη πλαίσια του μακροπρόθεσμου προγραμματισμού.

4.5.2. Βασικές Παρατηρήσεις για το Μακροπρόθεσμο Σχεδιασμό

Η εξέταση των βασικών κειμένων που ασχολούνται με μακροπρόθεσμο προγραμματισμό και την επεξεργασία στρατηγικών κατευθύνσεων για τα ελληνικά δάση, αποκαλύπτει την απουσία συστηματικής στήριξης της πολιτικής σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό. Η επανάληψη των στόχων στα κείμενα και η ομολογημένη αδυναμία και ανακολουθία στην εξυπηρέτηση των σκοπών, αντανακλούν το πλαίσιο ανάπτυξης της δασικής πολιτικής, το οποίο συμπυκνώνεται στα εξής σημεία:

- Έλλειψη Εθνικού Προγραμματισμού και καθαρά εθνικών κονδυλίων. Από το 1983 οι αναδασώσεις γίνονται μέσω κονδυλίων των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης.
- Ο προγραμματισμός είναι περιστασιακός. Η Δασική Υπηρεσία προγραμματίζει κατά περιφέρεια, αλλά οι περιορισμένες πιστώσεις αποδυναμώνουν την όποια προσπάθεια.
- Οι χαμηλές και με πτωτική πορεία πιστώσεις περιορίζουν την εμβέλεια της δράσης της δασικής υπηρεσίας. (Riera *et al.*, 2007)

4.6. Η Περιφερειακή Συνιστώσα της Δασικής Πολιτικής στην Ελλάδα

Το περιφερειακό ζήτημα στην Ελλάδα ως προς τη Δασική Πολιτική τίθεται με τις παρακάτω μορφές:

- Είναι κατεξοχήν θέμα αναπτυξιακό, με την έννοια ότι συνδέεται άμεσα με τις περιφερειακές ανισότητες και αφορά με διάφορο τρόπο και τις λιγότερες αναπτυγμένες οικονομικά περιοχές και τους πόλους των αστικών κέντρων.
- Είναι ως εκ τούτου, ζήτημα που αφορά τον στρατηγικό σχεδιασμό και προγραμματισμό της περιφερειακής ανάπτυξης.
- Συνδέεται οργανικά με την ιστορική εξέλιξη της αναπτυξιακής πορείας της χώρας και αποτελεί τη βάση για εξαγωγή πολύτιμων συμπερασμάτων για τη χάραξη των κατευθύνσεων της μελλοντικής διαδρομής της περιφερειακής ανάπτυξης. (Rayner *et al.*, 2001)
- Ως εκ της ιστορικής διαμόρφωσης της σχέσης ανθρωπίνων και δασικών οικοσυστημάτων, εμπλέκει πληθώρα μεγάλης ποικιλίας κοινωνικών και πολιτικών ζητημάτων που αφορούν με διάφορο τρόπο πρακτικά το σύνολο του ελληνικού πληθυσμού με το σύνολο των διαμαχών και αντιθέσεων που έχουν διαμορφωθεί από και μέσα στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, με ισχυρά οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά συμφέροντα, με έντονες αντανακλάσεις στη περιφερειακή πλευρά τους.
- Λόγω της πολυσυνθετότητας του, απαιτεί και παρακινεί προς τη κατεύθυνση της διεπιστημονικής, ολιστικής προσέγγισης, θέτοντας, αφενός ζητήματα νέων μεθοδολογιών για τη διαμόρφωση στρατηγικών και πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης και αφετέρου ζητήματα εξασφάλισης του αναγκαίου εξοπλιστικού και ανθρωπίνου δυναμικού, καθώς και της αντίστοιχης κατάλληλης και

επαρκούς οργανωτικής δομής για την αντιμετώπιση του περιφερειακού ζητήματος.

4.7. Βόσκησι

Η βόσκησι στην Ελλάδα διέπεται από ένα νομικό πλαίσιο το οποίο αποτελείται κυρίως από τα εξής νομοθετήματα:

- Ν. 1734/1987, «Περί Βοσκοτόπων».
- Π.Δ. 410/95, «Διάθεση – Διαχείριση Βοσκοτόπων».
- Ν.Δ. 216/73, «Διαχείριση – Βελτίωση Βοσκοτόπων».
- Π.Δ. 344/2000, παράγραφοι 8,9,10, «Περί Σύνταξης Μελετών Βοσκοτόπων»
- Ν.Δ. 86/69, «Δασικός Κώδικας», (περί απαγόρευσης βοσκής).

Το νομοθέτημα που κυρίως καθορίζει τη πολιτική στο τομέα της βόσκησης και των βοσκοτόπων είναι ο Ν.1734/1987. Σε αυτόν θεσμοθετείται το καθεστώς βόσκησης των βοσκοτόπων, σύμφωνα με το οποίο κάθε βοσκός έχει το δικαίωμα για ελεύθερη βόσκησι επί πληρωμή ανεξάρτητα από το ιδιοκτησιακό καθεστώς της έκτασης, γεγονός που οδηγεί στην υποβάθμισή τους αφού ουσιαστικά δε λαμβάνονται μέτρα για τη διασφάλιση της βοσκοϊκανότητας και την ορθολογική διαχείρισή τους.

Πρόβλημα επίσης δημιουργεί ο χαρακτηρισμός των βοσκοτόπων ως δασικών εκτάσεων γεγονός που σημαίνει ότι μετά από ενδεχόμενη πυρκαγιά οι βοσκοτόποι κηρύσσονται αναδασωτέες εκτάσεις, ενώ τα περιστατικά δάση μπορούν να συνεχίζουν να καταπατώνται παρά τη θεωρητική τους κήρυξη ως αναδασωτέων. Στην περίπτωση των ορεινών περιοχών το πρόβλημα είναι αντίθετο από αυτό των περιστατικών δασών τα οποία όλο και συρρικνώνονται. Στις ορεινές περιοχές το νομοθετικό πλαίσιο για την αποκατάσταση των δασικών εκτάσεων είναι τέτοιο που υπάρχει κίνδυνος μετά από πυρκαγιές, εκτάσεις οι οποίες προηγουμένως χρησιμοποιούνταν ως βοσκοτόποι να αναδασωθούν ή γεωργικές εκτάσεις οι οποίες εγκαταλείφθηκαν για κάποιο διάστημα με αποτέλεσμα το δάσος να επεκταθεί σε αυτές, να μη μπορούν να ξαναχρησιμοποιηθούν παραγωγικά. (Ν. 1734 ΦΕΚ 189 Τεύχος Α', 26/10/1987)

Τα μέτρα αυτά δημιουργούν αρνητικό κλίμα ως προς την αντιμετώπιση του δάσους από τους γεωργοκτηνοτρόφους και απομακρύνουν τις περιοχές αυτές από την ολοκληρωμένη ανάπτυξη στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και της δασοπονίας.

4.8. Δασική Αναψυχή και Δασοτουρισμός

Τα δάση για πολλούς αιώνες θεωρούνται ως σημαντική πηγή διαφόρων προϊόντων και αξιοποιούνται ιδίως για τις παραγωγικές τους λειτουργίες. Στις μέρες μας, αναδεικνύεται επίσης ολοένα και περισσότερο η μεγάλη σημασία των λεγόμενων κοινωνικοπολιτιστικών λειτουργιών, όπως είναι η προσφορά στον άνθρωπο αισθητικών και πνευματικών απολαύσεων, καθώς και ευκαιριών υπαίθριας αναψυχής και περιβαλλοντικής ενημέρωσης - εκπαίδευσης, που συμβάλλουν σημαντικά στη βελτίωση της ποιότητας ζωής του σύγχρονου ανθρώπου.

Η δασική αναψυχή έχει αποκτήσει μεγάλη σπουδαιότητα τις τελευταίες δεκαετίες ως έκφραση της κοινωνικοπολιτιστικής λειτουργίας του δάσους. Ένας συνεχώς αυξανόμενος αριθμός κατοίκων, αισθάνεται την ανάγκη να ξεφύγει προσωρινά από την ένταση της καθημερινής ζωής, αναζητώντας την ηρεμία, και την ευχαρίστηση που προσφέρει η αναψυχή στον ορεινό χώρο και το δάσος. Η οργάνωση του δάσους για αναψυχή στοχεύει κατά προτεραιότητα στην ικανοποίηση σύγχρονων κοινωνικών αναγκών, σε συνδυασμό με την ενημέρωση – εκπαίδευση του κοινού για το δάσος και το φυσικό περιβάλλον. (Κασιούμης, 2010).

Η αξιοποίηση της δασικής αναψυχής είναι ένα πολύ σημαντικό θέμα που θα πρέπει ασφαλώς να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στο πλαίσιο διαμόρφωσης της σύγχρονης δασικής πολιτικής. Η εξέταση της δασικής αναψυχής ως ουσιαστικού στοιχείου της ολοκληρωμένης διαχείρισης των δασών, αναδεικνύει μια ακόμα διάσταση της δασικής αναψυχής. Είναι αυτή που δίνει τη δυνατότητα αντιμετώπισής της σε ένα γενικότερο πλαίσιο δασοτουρισμού ή οικοτουρισμού. Αυτό άλλωστε επιδιώκεται σε πολλές χώρες, με την αξιοποίηση του οικοτουρισμού, ο οποίος αποτελεί μια νέα τουριστική τάση που αναπτύσσεται με γοργούς ρυθμούς και έχει καθιερωθεί διεθνώς ως μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη ταξιδιωτική εμπειρία και επίσκεψη σε σχετικά μη διαταραγμένες φυσικές περιοχές, που αποσκοπεί στην απόλαυση και την εκτίμηση της φύσης, η οποία προάγει την προστασία της φύσης, έχει ελάχιστες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και παρέχει ευκαιρίες κοινωνικοοικονομικής συμμετοχής στον τοπικό πληθυσμό. Το φυσικό περιβάλλον της πατρίδας μας, σημαντικό στοιχείο του οποίου αποτελούν οι δασικές μας περιοχές, μπορεί να προσφέρει, με κατάλληλη οργάνωση, πολλές ευκαιρίες οικοτουριστικής ανάπτυξης της χώρας μας.

5. ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**5.1. Κοινωνικο-πολιτικές Πλευρές****5.1.1. Άμεσα και Υποκείμενα Αίτια της Υποβάθμισης των Δασών****5.1.1.1. Το Διαγνωστικό Πλαίσιο**

Η ανίχνευση της σχέσης των άμεσων και των υποκείμενων αιτίων της αποδάσωσης και της υποβάθμισης των δασών, αποτελεί το στόχο του «Διαγνωστικού Πλαισίου» που επεξεργάστηκε η IPF στη δεύτερη σύνοδο (IPF, 1996).

Η αρχική μορφή του διαγνωστικού πλαισίου, όπως παρουσιάστηκε από την IPF περιείχε ως ενδείξεις της ύπαρξης υποκείμενων αιτίων της αποδάσωσης μόνο τα σημεία «X». Στη παρουσίαση του διαγνωστικού πλαισίου, το οποίο παραθέτουμε, προσθέσαμε τα σημεία «Ο», την ύπαρξη ισχυρής δράσης του αιτίου.

Πίνακας 5.1: Το Διαγνωστικό Πλαίσιο της Αποδάσωσης

	1	2	3	4	5	6	7
ΒΑΣΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ ΑΙΤΙΑ	Παραμορφώσεις Οικονομικές και της Αγοράς	Παραμορφώσεις Πολιτικής	Αβεβαιότητα Μισθώσεων ή Έλλειψη σαφών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας	Έλλειψη ευκαιριών διαβίωσης	Κοβερνητικές αποτυχίες ή ανεπάρκειες στη παρέμβαση ή την επιβολή	Ανάπτυξη υποδομών, τηλεπικοινωνιών ή βιομηχανική	Πληθυσμιακή πίεση που δημιουργεί δίψα για γη
ΑΜΕΣΑ ΑΙΤΙΑ							
Αντικατάσταση από:							
Εμπορικές Δενδροφυτείες	X					X	
Σχεδιασμένη Γεωργική Επέκταση	X O	X O	O		O	X O	
Επέκταση βοσκοτόπων	X O	X O	O		O	X O	
Άναρχη Εγκατάσταση		X O	X O	X	O	X O	X O
Νέες Υποδομές						X O	
Μετατοπιζόμενη Γεωργία			X	X			X
Μετατροπή							
Βλάβες από Υλοτομία	X O		X		X O		
Υπερβόσκηση	O	O	X O	O	X O		

Υπερυλοτόμηση για καυσόξυλα			X		X O		
Υπερβολικές Πυρκαγιές				X	X O		O
Επιβλαβείς οργανισμοί ή ασθένειες					X O		
Βιομηχανική Ρύπανση					X O		

Πηγή: IPF, 1996 – Ιδία Επεξεργασία

Μια λειτουργία του διαγνωστικού πλαισίου σε δεύτερο επίπεδο, είναι η αποκρυπτογράφηση της σημασίας του βαθμού της οριζόντιας και κάθετης πυκνότητας εμφάνισης σημείων. Η πυκνότητα σε οριζόντια διάταξη αποτυπώνει πολυαιτιακά άμεσα αίτια, ποικιλία υποκείμενων αιτίων που δρουν ως προωθητικές δυνάμεις (driving forces) για τα άμεσα αίτια της αποδάσωσης με συνέπεια τη δυσκολία εντοπισμού και απομόνωσης των υποκείμενων αιτίων για τη διαμόρφωση πολιτικής αντιμετώπισης τους.

Η πυκνότητα στη κάθετη διάταξη σηματοδοτεί πολλαπλότητα συνεπειών ενός υποκείμενου αιτίου, που παραπέμπει στην ύπαρξη μιας γενικού χαρακτήρα πολιτικής ή γενικού κοινωνικο-οικονομικού παράγοντα. Στη περίπτωση αυτή, η δυσκολία δεν έγκειται στον εντοπισμό και την απομόνωση του, που είναι ευχερέστερες, αλλά στη κοινωνική έκταση του φαινομένου και τις ενδεχόμενες σχετικές τριβές, καθώς η ποικιλία εμφάνισης στις διάφορες μορφές αποδάσωσης συνήθως συνδέεται με διαφορετικές κοινωνικές ομάδες (άλλοι ασχολούνται με τις εμπορικές δεντροφυτείες, άλλοι με τη γεωργική επέκταση, άλλοι με τους βοσκότοπους, κ.ο.κ.). (IPF, 1996)

5.1.1.2. Η Αξιοποίηση του Διαγνωστικού Πλαισίου

Η επιβαρυσμένη ιστορία των βλαβερών και καταστρεπτικών ανθρώπινων παρεμβάσεων στα ελληνικά δάση, έχουν καταστήσει κοινή συνείδηση την ύπαρξη απώτερων σκοπών και υποκείμενων αιτίων στην υποβάθμιση και καταστροφή των δασών. Το διαγνωστικό πλαίσιο δεν καινοτομεί με κάποια καινούργια διαπίστωση, μπορεί όμως να λειτουργήσει ως μέσο συστηματοποίησης της ανίχνευσης και καταγραφής αυτών των υποκείμενων παραγόντων με πληρότητα και να προετοιμάσει το έδαφος για περαιτέρω έρευνα και διαμόρφωση στρατηγικής και πολιτικής. Παράδειγμα μιας τέτοιας αξιοποίησης του, είναι το παρακάτω:

Υποκείμενο Αίτιο (3): Αβεβαιότητα Μισθώσεων ή Έλλειψη Σαφών δικαιωμάτων Ιδιοκτησίας.

Το ιδιοκτησιακό ζήτημα στην Ελλάδα, όπως αναφέραμε και αλλού, είναι η Αχιλλείος Πτέρνα της δασικής πολιτικής. Η ιστορικά δημιουργημένη ασάφεια σε πολλά σημεία του ιδιοκτησιακού καθεστώτος ως προς τις δασικές εκτάσεις, με συνεργιστική δράση των κυβερνητικών αποτυχιών ή ανεπαρκειών στη παρέμβαση ή την επιβολή, έδωσαν ώθηση στην αντικατάσταση δασών από γεωργικές επεκτάσεις και επεκτάσεις βοσκοτόπων. Ακόμη όμως περισσότερο στην άναρχη εγκατάσταση διπλής μορφής, είτε σχετιζόμενη με τις παραπάνω αντικαταστάσεις, είτε σχετιζόμενη με εσωτερικές μεταναστεύσεις, μετοικήσεις ή οικιστικές επεκτάσεις σε μορφές μη κύριας κατοικίας (δεύτερη κύρια κατοικία, θερινή κατοικία, επαγγελματικοί χώροι, κλπ.) (Τσιτσώνη, 1994).

5.1.2. Ευρύτερο Νομοθετικό και Διοικητικό Πλαίσιο**5.1.2.1. Η Περιφερειακή Διοικητική Οργάνωση**

Οι σημαντικότερες εξελίξεις στο θέμα της περιφερειακής διοικητικής οργάνωσης, ως προς το θέμα των δασών, είναι δύο: 1) η μεταβίβαση των διοικητικών αρμοδιοτήτων της δασικής υπηρεσίας στα όργανα περιφερειακής διοίκησης και 2) η νέα διάρθρωση των οικισμών της υπαίθρου της χώρας σε νέους, μεγαλύτερους δήμους με τη συνένωση των προϋπαρχόντων δήμων. Οι εξελίξεις αυτές δημιουργούν νέες δυνατότητες, αλλά ταυτόχρονα, περικλείουν νέους κινδύνους για τη προώθηση μιας βιώσιμης ανάπτυξης των δασών. Ειδικότερα η μεταβίβαση των διοικητικών αρμοδιοτήτων:

- Προσδίδει μεγαλύτερη ευελιξία στις δυνατότητες προγραμματισμού και παρέμβασης στην πορεία υλοποίησης των προγραμμάτων, λόγω της αυξημένης δυνατότητας εκ του σύνεγγυς παρακολούθησης.
- Δημιουργεί δυνατότητες για συστηματικό προσανατολισμό προς τις τοπικές ανάγκες και τους τοπικούς πόρους.
- Δημιουργεί δυνατότητες για μεγαλύτερη διάρκεια στη προσπάθεια επίτευξης των στόχων, καθώς οι περιφέρειες αντιμετωπίζουν μικρότερο κίνδυνο αυθαίρετων μεταβολών των προτεραιοτήτων σε επίπεδο εθνικής πολιτικής και προκατειλημμένης αντιμετώπισης τους με αυθαίρετες εναλλαγές στις προτιμήσεις κατά τη χρήση των διαφόρων μέσων πολιτικής.

Ταυτόχρονα όμως δημιουργούνται σημαντικοί κίνδυνοι, όπως:

- Ανεπαρκής λειτουργία ως προς την επιτέλεση του έργου των οργάνων περιφερειακής διοίκησης, εξ αιτίας οργανωτικών ελλείψεων και αδυναμιών, ορισμένων εξ αυτών ως αποτέλεσμα της απώλειας των οικονομιών κλίμακας (λ.χ. έλλειψη εμπειρίας, έλλειψη επιστημονικού και ειδικευμένου προσωπικού, χαμηλότερο επίπεδο εξοπλισμού σε σχέση με τις κεντρικές υπηρεσίες, κ.ο.κ.)
- Διάταξη της εναρμόνισης με τη προώθηση των στόχων εθνικής εμβέλειας και εμφάνιση τοπικιστικών στεγανών.
- Εντονότερη κυριαρχία της οικονομοκεντρικής αντίληψης, λόγω αμεσότερης εξάρτησης των αιρετών οργάνων από τις τοπικές κοινωνίες, λόγω διαχείρισης σημαντικών κονδυλίων, πολλά από τα οποία σχετίζονται με πραγματοποίηση τεχνικών έργων, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη στον απαιτούμενο βαθμό οι περιβαλλοντικές παράμετροι. (Riera *et al.*, 2007)

Η συνένωση των δήμων, από την άλλη, σχετίζεται αμεσότερα με τις προοπτικές της δασικής πολιτικής, καθώς αναφέρεται σε καθαρά τοπικό επίπεδο, στο επίπεδο εκείνο που τέμνονται τα ανθρωπογενή (και κατά περίπτωση τεχνολογικά) συστήματα με τα δασικά οικοσυστήματα, στο επίπεδο που βρίσκουν έκφραση όλοι οι παράγοντες του περιβάλλοντος της δασικής πολιτικής, αλλά και των ίδιων των συστατικών της στοιχείων. Οι νέες δυνατότητες που διανοίγονται, είναι:

- Δημιουργία ισχυρότερης βάσης οργανωτικής υποδομής κατά νέο δήμο, που σε επίπεδο καποδιστριακών δήμων ήταν πενιχρή.
- Μεγαλύτερη παρέμβαση στις διαδικασίες προγραμματισμού και υλοποίησης του, λόγω αυξημένων δυνατοτήτων από άποψη συνολικού πληθυσμού, οικονομικών δυνατοτήτων και οικονομικού δυναμικού, ανθρωπίνου δυναμικού, οργανωτικής υποδομής, κλπ.
- Εξασθένιση των τοπικιστικών αντιθέσεων ανάμεσα σε προγενέστερους δήμους, μέσα από τη συνεργασία για κοινούς στόχους.

Παράλληλα όμως δημιουργούνται αντίθετες ή/και αντίρροπες δυνατότητες, όπως:

- Όξυνση των αντιθέσεων των καποδιστριακών δήμων, με μεταφορά υφιστάμενων διαφορών σε επίπεδο νέου δήμου.
- Διαμάχες για τη κυριαρχία σε επίπεδο νέου δήμου, στη βάση των καποδιστριακών δήμων προέλευσης.

- Ανεπαρκής λειτουργία ως προς την επιτέλεση του έργου των οργάνων διοίκησης. Λόγω αναντιστοιχίας της νέας οργανωτικής βάσης και των καθηκόντων που πρέπει να επιτελούνται.
- Προσανατολισμός των στόχων της τοπικής πολιτικής προς την οικονομική θεώρηση και σε βάρος της οικοσυστημικής, λόγω διαφοράς επιπέδου αντίληψης και εμπειρίας – αμεσότερης για τις οικονομικές πλευρές, ασθενούς και ελλιπούς για τα περιβαλλοντικά ζητήματα – που ενισχύεται με την άμεση εμπλοκή στη διαχείριση σημαντικών κονδυλίων.
- Πολωτική ανάπτυξη μέσα στα πλαίσια των παραδασόβιων δήμων, καθώς αυτοί συγκροτούνται από κοινότητες που συχνά εκτείνονται από τη πεδινή ζώνη μέχρι την ορεινή, με μεταφορά πόρων από τους πιο ορεινούς προς τους πεδινότερους, αλλά και ενδεχόμενη υπερίσχυση στόχων κλασικής αγροτικής ανάπτυξης σε βάρος μιας βιώσιμης ανάπτυξης και διαχείρισης γης και των δασών μέσα στα πλαίσια της. (Zhou *et al.*, 2008)

5.1.2.2. Κυβερνητικές Προτεραιότητες και Δεσμεύσεις

Οι κυβερνητικές προτεραιότητες και δεσμεύσεις αποτελούν ένα σημαντικό πολιτικό παράγοντα για τη διαγραφή των προοπτικών της δασικής πολιτικής. Οι δεσμεύσεις αυτές άπτονται ποικιλίας θεμάτων και είδους δεσμεύσεων, ρητά διατυπωμένων ή σε υποβόσκουσα και λανθάνουσα μορφή, ενεργοποιούμενων ανάλογα με τις πολιτικές εξελίξεις και επιδιώξεις, οι βασικότερες από τις οποίες είναι οι εξής:

- Οι στρατηγικές πολιτικές και οικονομικές κατευθύνσεις που διαμορφώθηκαν την τελευταία δεκαετία, μέσα στα πλαίσια της νομισματικής ζώνης του Ευρώ, σχηματίζουν ένα πλαίσιο αυστηρής δημοσιονομικής πειθαρχίας για επίτευξη των αντιπληθωριστικών και δημοσιονομικών στόχων, γεγονός που δεν δημιουργεί κατάλληλο κλίμα για την απαιτούμενη αύξηση των χρηματοδοτήσεων και επενδύσεων στο δασικό τομέα.
- Σε συνδυασμό με το παραπάνω, οι προβληματισμοί στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το μέγεθος της συνεισφοράς των χωρών στη χρηματοδότηση της «συνοχής», δηλαδή τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης, ζήτημα που εγείρεται από τις ισχυρότερες χώρες, δημιουργούν κλίμα αβεβαιότητας για τη ποιότητα και το είδος της εισροής πόρων σχετικών με τη περιφερειακή ανάπτυξη, ενώ την ίδια

ατμόσφαιρα τροφοδοτεί και η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, καθώς δεν έγινε καμία ανακατάταξη κινήτρων υπέρ της δασοπονίας.

- Χρόνιες ανεπάρκειες επενδύσεων και υποδομών, εξάλλου, σε άλλους τομείς ζωτικής κοινωνικής σημασίας, όπως η υγεία, η παιδεία, η κοινωνική πρόνοια κλπ., σε συνδυασμό με νέες ανάγκες που σχετίζονται με τις κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις (λ.χ. μεγάλος αριθμός μεταναστών και λαθρομεταναστών, αύξηση της ανεργίας, κλπ.), διαμορφώνουν ισχυρή βάση ανταγωνισμού για τις πιστώσεις του κρατικού προϋπολογισμού, τακτικού και επενδύσεων, και λειτουργούν ως περιοριστικός παράγοντας για την ανάπτυξη του δασικού τομέα.
- Η προϊστορία περιπτωσιακού και με βάση τη σχέση «πολιτικό όφελος – κόστος» χειρισμού ζωτικών ζητημάτων της δασικής πολιτικής στα σημεία επαφής με άλλους τομείς της πολιτικής σε βάρος των δασών σε συνδυασμό με δεσμεύσεις που απορρέουν από πρακτικές τετελεσμένων γεγονότων των φορέων δράσης και το καθεστώς ανοχής, συνενοχής ή ανεπάρκειας από πλευράς κυβερνητικής εξουσίας και διοίκησης, ιδιαίτερα στο τομέα της αυθαίρετης δόμησης και καταπάτησης δημόσιων δασικών εκτάσεων, προοιωνίζεται καταρχήν αρνητικές ρυθμίσεις σε βάρος των δασών. (Rayner *et al.*, 2001)
- Αντιθέτως, οι δεσμεύσεις σε επίπεδο διακηρύξεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη και η εκκίνηση διεργασιών για τη προώθηση διαφόρων θεμάτων (λ.χ. απερίμωση), λειτουργούν σε αντίρροπη βάση προς τους παραπάνω παράγοντες. Να σημειωθεί, όμως ότι η μετάφραση αυτών των ενεργειών σε οικονομικούς όρους, ώστε να μπορεί να σταθμίζονται από τους φορείς δράσης για τη κατεύθυνση δράσης τους, είναι δύσκολη και απαιτεί μεγάλα διαστήματα χρόνου για να γίνει αντιληπτή. (Kissling-Näf and Bisang, 2001)

Με βάση τα παραπάνω, όσον αφορά το βάρος των κυβερνητικών δεσμεύσεων, η πλάστιγγα κλίνει μάλλον σε βάρος των προοπτικών της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών και η προώθηση της επαφίεται σε κοινωνικούς φορείς που μπορούν να δημιουργήσουν και να στηρίξουν διεκδικητικά μέτωπα για την αποτελεσματική προστασία και αξιοποίηση των δασών μέσα στα πλαίσια της.

5.2. Τεχνο-οικονομικοί Παράγοντες

Τεχνο-οικονομικοί παράγοντες που παίζουν μεγάλο ρόλο στην εφαρμογή της δασικής πολιτικής όπως η χρηματοδότηση του δασικού τομέα, οι διοικητικές δομές και

λοιποί άλλοι παράγοντες, αναλύονται εκτενώς στα κεφάλαια 3 και 4 της παρούσας εργασίας και δεν χρειάζονται επανάληψη στο παρόν κομμάτι της εργασίας, καθώς περαιτέρω ανάλυση και σχολιασμός κρίνεται ως μη απαραίτητος.

6. Η ΔΑΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΦΙΛΑΝΔΙΑ

Μετά την παρουσίαση του πως πρέπει να δομείται και να λειτουργεί ο δασικός τομέας σε μία χώρα, που απορρέουν από την εκάστοτε δασική πολιτική και την πλήρη παρουσίαση των χαρακτηριστικών και τρόπου λειτουργίας της δασικής πολιτικής και του δασικού τομέα εν γένει στην Ελλάδα, κρίνεται απαραίτητο και μεγάλης σημασίας, λόγω του μεγάλου προβλήματος της ακαμψίας και μη-προσαρμοστικότητας της ελληνικής δασικής πολιτικής με αποτέλεσμα την αποσπασματική εφαρμογή και ελλιπή προστασία των δασών, η εισαγωγή μεθοδολογίας και κυρίως δόμησης και τρόπου εφαρμογής της δασικής πολιτικής σε μια χώρα.

Στην Ευρώπη οι Σκανδιναβικές Χώρες εφαρμόζουν σε πολύ ικανοποιητικό βαθμό τις δασικές πολιτικές τους και εξασφαλίζουν την κατάλληλη προστασία και φροντίδα που χρειάζεται το σημαντικότερο τμήμα του περιβάλλοντος τους, που είναι τα δάση. Από τις Σκανδιναβικές Χώρες έχει επιλεγεί η Φιλανδία για να παρουσιαστεί η δασική πολιτική της, η οποία απαρτίζεται από σχέδια στρατηγικής για τα δάση, εφαρμογής και διαχείρισης.

Στην Ελλάδα ως δασική πολιτική εκλαμβάνεται από την Πολιτεία η δασική νομοθεσία κυρίως χωρίς την ανάγκη δημιουργίας και εφαρμογής πλήρων σχεδίων εφαρμογής και διαχείρισης, και ότι ο τρόπος εφαρμογής είναι συμπληρωματικός και μπορεί να καθοριστεί αποσπασματικά σε τοπικό επίπεδο από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις (περιφέρειες, καλλικρατικοί δήμοι), κάτι το οποίο είναι μεγάλο λάθος και αυτή η νοοτροπία είναι το βαθύτερο αίτιο που η δασική πολιτική της χώρας μας ασθενεί και σε συνδυασμό με τα γενικότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει ως σύνολο η Δημόσια Διοίκηση, καθιστά τη δασική μας πολιτική σε μεγάλο βαθμό μη εφαρμόσιμη.

Όλα τα παρακάτω στοιχεία απορρέουν κυρίως από το Εθνικό Πρόγραμμα Δασών της Φιλανδίας το οποίο αναθεωρείται τακτικά ανά πενταετία και θα μας βοηθήσουν στην επιλογή δράσεων - προτάσεων για την επίλυση των ζητημάτων της ελληνικής δασικής πολιτικής και των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά δάση εν γένει.

6.1. Η διασφάλιση ενός ανταγωνιστικού περιβάλλοντος λειτουργίας για τη δασική βιομηχανία και διαχείριση των δασών

6.1.1. Αύξηση της προστιθέμενης αξίας και την παροχή νέων προϊόντων και υπηρεσιών

Το ξύλο χρησιμοποιείται με περισσότερους τρόπους από ό, τι σήμερα για την παροχή πελατοκεντρικών, ανταγωνιστικών προϊόντων και υπηρεσιών. Η ανταγωνιστικότητα της φινλανδικής δασικής βιομηχανίας βασίζεται σε πελατοκεντρικά προϊόντα με υψηλή προστιθέμενη αξία. Η κερδοφορία των τρεχόντων προϊόντων μπορεί να ενισχυθεί με τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας τόσο της παραγωγής όσο και τη χρήσης των πρώτων υλών, καθώς και με τη βελτίωση της τεχνολογίας. Νέα προϊόντα και πρακτικές, επίσης πρέπει να αναπτυχθούν, καθώς και εντελώς νέες μορφές λειτουργίας των επιχειρήσεων. Η τεχνολογική εμπειρογνωμοσύνη πρέπει να συμπληρώνεται από βελτιωμένες εμπορικές δεξιότητες, καθώς και από τη δημιουργία νέων τεχνολογικών και παροχής υπηρεσιών επιχειρήσεων. (Schanz, 2002)

Ευκαιρίες για νέα προϊόντα ξυλείας υπάρχουν στις βιομηχανίες ξύλου, κατασκευών, έξυπνου χαρτιού, βιοενέργειας και τα προϊόντα βιοδιυλιστηρίων, καθώς και στις βιομηχανίες τροφίμων και φαρμάκων. Η χρήση του ξύλου μπορεί να αυξηθεί με την ανάπτυξη προϊόντων ξυλείας στα οποία η δομή του ξύλου έχει τροποποιηθεί με χημικό ή φυσικό τρόπο, ή το ξύλο συνδυάζεται με άλλα υλικά. Άλλες επιχειρησιακές έννοιες μπορούν να συνδυαστούν με τη παρασκευή προϊόντων ξυλείας, όπως η αύξηση της παροχής υπηρεσιών (εγκατάσταση, συντήρηση και υπηρεσίες). Βιοδιυλιστήρια σχεδιάζονται για να λειτουργούν σε συνδυασμό με πολτοποιητές, χρησιμοποιώντας βιομάζα για την παραγωγή πρώτης ύλης για βιοντίζελ, αιθανόλης και προϊόντων για τη χημική βιομηχανία. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Η εκμετάλλευση ευκαιριών που σχετίζονται με τη ξυλεία προσκαλεί ενδιαφέρον για E & A (Ερευνα & Ανάπτυξη), προθυμία για αλλαγή και ανάληψη ρίσκων, και καινοτόμα συνεργασία σε ολόκληρο το σύμπλεγμα των δασών.

Αναγκαία μέτρα

1) Η κυβέρνηση θα υποστηρίξει την έρευνα και ανάπτυξη για τη βελτίωση του περιβάλλοντος καινοτομίας του δασικού τομέα με τρόπους που ορίζονται στην Ενότητα 6.5.2. 2) Οι εταιρείες στο δασικό τομέα θα αυξήσουν τους πόρους για την E & A και θα τους κατευθύνουν προς την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών. 3) Οι

συντελεστές του δασικού τομέα θα εντείνουν τη συνεργασία τους στην έρευνα, την ανάπτυξη και την παραγωγή. 4) Οι συνθήκες λειτουργίας των μικρών επιχειρήσεων δασικών προϊόντων στις αγροτικές περιοχές θα βελτιωθούν μέσω της ανάπτυξης και τις επενδυτικές επιδοτήσεις. 5) Οι αποσβέσεις για τις επιχειρήσεις θα πρέπει να διατηρηθούν τουλάχιστον στα τρέχοντα επίπεδα, για να ενθαρρυνθεί η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών. 6) Οι πωλήσεις των προϊόντων της δασικής βιομηχανίας στις εξαγωγικές αγορές, θα προωθηθούν με τη συμμετοχή σε έργα διεθνούς συνεργασίας και με την υποστήριξη της προώθησης των πωλήσεων στη Φινλανδία και τις γειτονικές περιοχές. 7) Ένα πρόγραμμα θα καταρτιστεί για την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων παροχής υπηρεσιών στο δασικό τομέα.

Στόχος για το 2015: Η αξία των δασικών βιομηχανιών και βιομηχανιών προϊόντων ξύλου στη Φινλανδία έχει αυξηθεί κατά 20% (μέση αύξηση € 19.560 εκ. / έτος τη περίοδο 2002-2006).

6.1.2. Η Αξιοποίηση του Δυναμικού Συγκομιδής

Η ζήτηση για εγχώρια στρογγυλή ξυλεία αναμένεται να αυξηθεί απότομα λόγω της μειωμένης εξάρτησης από την εισαγόμενη ξυλεία και τους στόχους της ΕΕ για την αύξηση του μεριδίου των ανανεώσιμων πηγών στην κατανάλωση ενέργειας. Κατά μέσο όρο, η δασική βιομηχανία χρησιμοποίησε 71 εκατομμύρια κυβικά μέτρα στρογγυλής ξυλείας ετησίως τη περίοδο 2002-2006, εκ των οποίων το μερίδιο της εγχώριας ξυλείας ήταν περίπου 55 εκατομμύρια. (Brooks, 2003)

Σύμφωνα με την τελευταία Εθνική Απογραφή Δασών, η ετήσια αύξηση (98,5 εκατ. m³), θα επέτρεπε μεγαλύτερο όγκο συγκομιδής απ' ό,τι σήμερα. Ο ετήσιος κατάλληλος όγκος συγκομιδής, χωρίς να τίθεται σε κίνδυνο η βιωσιμότητα της παραγωγής στρογγυλής ξυλείας και χωρίς πρόσθετη διατήρηση, είναι 72 εκατομμύρια κυβικά μέτρα. Η προστιθέμενη δυνατότητα υλοτόμησης είναι ως επί το πλείστον στα ιδιωτικά δάση. Οι υλοτομήσεις μπορούν να αυξηθούν ιδιαίτερα σε περιοχές που καλύπτονται κυρίως από πεύκα και μικρής διαμέτρου αποθέματα (stock) καθώς και σε περιοχές τύρφης (peat). Το κύριο ζήτημα είναι ότι οι ιδιοκτήτες δασικών εκτάσεων θα πρέπει να έχουν ενημερωμένες πληροφορίες για την δυνατότητα συγκομιδής και τις ανάγκες διαχείρισης των δασών τους. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φινλανδίας, 2008)

Τα ιδιωτικά δάση (εκτός από τα δάση που ανήκουν στη βιομηχανία και σε θεσμικούς οργανισμούς), που ονομάζονται επίσης και οικογενειακά δάση, αντιπροσωπεύουν το 80% όλης της εγχώριας στρογγυλής ξυλείας που χρησιμοποιείται από τη δασική βιομηχανία. Η σημαντικότητα των κρατικών δασών για την προμήθεια στρογγυλής ξυλείας είναι η μεγαλύτερη σε βόρεια και ανατολική Φινλανδία. Προκλήσεις για την προμήθεια περιλαμβάνουν τα μικρό μέγεθος των οικογενειακών δασικών ιδιοκτησιών, τις διαρθρωτικές αλλαγές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς τους, και την ανάγκη να επικεντρωθούν οι υλοτομήσεις όλο και περισσότερο στην αραίωση και σε περιοχές τύρφης. (Mäntymaa *et al.*, 2009)

Η έκταση της δασικής γης στη νότια Φινλανδία ειδικότερα, θα μειωθεί καθώς όλο και μεγαλύτερες εκτάσεις γης απαιτούνται για την ανάπτυξη και μεταφορά. Παραγωγή στρογγυλής ξυλείας και ευκαιρίες υλοτόμησης περιορίζονται από το χωροταξικό σχεδιασμό και τις κοινωνικές υποχρεώσεις σε όλη τη χώρα.

Στόχοι 6.1.2, 6.1.3 και 6.1.4 (αξιοποίηση του δυναμικού της συγκομιδής, αειφορία της παραγωγής στρογγυλής ξυλείας και αποδοτικότητα της δασικής διαχείρισης) είναι πάρα πολύ αλληλοεξαρτώμενοι. Ως εκ τούτου, κάθε μέτρο που σχετίζεται με αυτούς, υποστηρίζει την επίτευξη και των τριών στόχων, και επίσης, έχει σχέση με τις ανάγκες εργασιών του δασικού τομέα. (Dekker *et al.*, 2007)

Αναγκαία μέτρα

1) Ο σχεδιασμός διαχειριστικών και συμβουλευτικών υπηρεσιών για τους ιδιοκτήτες δασών θα βελτιωθεί εξασφαλίζοντας ότι οι πληροφορίες σχετικά με τους δασικούς πόρους είναι ενημερωμένες, καθώς και με την ενίσχυση και τη βελτίωση των μεθόδων συλλογής και χρήσης των εν λόγω πληροφοριών. 2) Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες για τους ιδιοκτήτες δασών θα αναπτυχθούν και θα βελτιωθούν προκειμένου να εξασφαλισθεί ότι οι ιδιοκτήτες δασών έχουν επίγνωση του δυναμικού συγκομιδής και τις ανάγκες διαχείρισης των δασών τους, όπως και εναλλακτικές μεθόδους για την εφαρμογή των μέτρων διαχείρισης. 3) Οι συμβουλευτικές υπηρεσίες για τους ιδιοκτήτες δασών που παρέχονται από τα Κέντρα Δασών, θα ολοκληρώσουν τη μετάβαση στα ηλεκτρονικά συστήματα, για τη παραγωγή ηλεκτρονικών υπηρεσιών που βασίζονται σε στοιχεία των δασικών πόρων για τους ιδιοκτήτες δασών. 4) Για να επιτευχθούν αυξημένες υποχρεώσεις, η δημόσια διοίκηση του δασικού τομέα θα βελτιωθεί, η κατανομή των αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων για τα δάση θα αποσαφηνιστεί,

καθώς και οι προϋποθέσεις της ανταγωνιστικότητας θα βελτιωθούν. 5) Ένα ολοκληρωμένο εθνικό πρόγραμμα για τις περιοχές τύρφης θα καταρτιστεί, καθώς και ένα πρόγραμμα ανάπτυξης για τη βελτίωση της σχέσης κόστους-αποτελεσματικότητας στη περίπτωση των αυξημένων αραιώσεων και τις υλοτομήσεις σε περιοχές τύρφης. στ) Θα μελετηθούν οι συνέπειες των περιορισμών στις χρήσεις γης στην εκμετάλλευση του περιφερειακού δυναμικού συγκομιδής. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Οι ετήσιες υλοτομήσεις στρογγυλής ξυλείας αυξάνονται σε 65 έως 70 εκατομμύρια κυβικά μέτρα (Μέσος όγκος τη περίοδο 2002-2006 ήταν 44 εκατομμύρια m³). Ειδικά ενημερωμένα σχέδια δασικής διαχείρισης σχετικά με τη ιδιοκτησία καλύπτουν το 75% των περιοχών ιδιωτικών δασικών εκτάσεων (σημερινό ποσοστό 43% το 2006).

6.1.3. Αειφορία της Παραγωγής Στρογγυλής Ξυλείας

Η αύξηση της ποιότητας και της ποσότητας της παραγωγής στρογγυλής ξυλείας διασφαλίζει τις μακροπρόθεσμες προϋποθέσεις για την βιομηχανία επεξεργασίας ξύλου, καθώς και τη προστασία της βιοποικιλότητας και τις μη-ξυλώδεις χρήσεις των δασών. Ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής και η αυξανόμενη χρήση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, απαιτούν αμφότεροι αύξηση της παραγωγής ξύλου.

Η τελευταία Εθνική Απογραφή Δασών (2007) καταδεικνύει ότι τη περίοδο 2006-2015 η ανάγκη φροντίδας δενδρυλλίων αυξάνεται 1,6 φορές και η ανάγκη για πρώτη αραιώση 2,2 φορές σε σχέση με τη χρήση εργασιών κατά τη προηγούμενη δεκαετή περίοδο. Υπάρχει επίσης μεγάλη διακύμανση στη ποιότητα της αναγέννησης των δασών, τόσο σε περιφερειακό επίπεδο όσο και σε επίπεδο χρησιμοποιούμενων μεθόδων. Αύξηση της χρήσης εγχώριου ξύλου θα αυξήσει τη ποσότητα των δασοκομικών έργων. Μελέτες δείχνουν ότι οι συμβουλευτικές υπηρεσίες για τους ιδιοκτήτες δασών και η δημόσια οικονομική στήριξη μπορούν να επιφέρουν σημαντική αύξηση της ζήτησης εργασίας στον τομέα της διαχείρισης των δασών. (Van Gossum *et al.*, 2005)

Αναγκαία μέτρα

1) Η επίτευξη των στόχων για τη διαχείριση των δασών και τη βελτίωση των δασών, θα προωθηθεί από τα μέσα της χρηματοδοτικής υποστήριξης, των συμβουλευτικών υπηρεσιών και το σχεδιασμό διαχείρισης των δασών. 2) Η ποιότητα της αναγέννησης

θα βελτιωθεί με τη θέσπιση συστήματος παρακολούθησης της ποιότητας της αναγέννησης των δασών, το οποίο καλύπτει το σύνολο της χώρας. 3) Εφαρμογή του προγράμματος Παραγωγή Δέντρων 2050 θα συνεχιστεί, εξασφαλίζοντας επίσης τη διαθεσιμότητα του δασικού αναπαραγωγικού υλικού το οποίο είναι κατάλληλης προέλευσης για τη περιοχή και πληρεί τα ποιοτικά κριτήρια για την δασοκομία. 4) Ένα σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών (GIS), θα συσταθεί από το 2010 που θα καλύψει τους αριθμούς των άλκεων και τις ζημιές που προκλήθηκαν από αυτούς. Θα διαμορφωθούν μέθοδοι για τη μείωση ζημιών από άλκεις, χρησιμοποιώντας ενεργά μέτρα στη διαχείριση των δασών. Το Υπουργείο Γεωργίας και Δασών θα εκπονήσει μια εθνική στρατηγική για τη διαχείριση των άλκεων και θα αναθεωρήσει το σύστημα αποζημιώσεων λόγω ζημιών από άλκεις. 5) Θα προωθηθεί η ανάπτυξη και υιοθέτηση μηχανοποιημένων μεθόδων δασικής διαχείρισης. 6) Θα διασφαλισθεί ότι ξένα παράσιτα δεν θα εξαπλωθούν στα δάση μέσω των ροκανίδια κωνοφόρων ή αγαθά προιονιδιών ή συσκευασίας κατασκευασμένης από αυτά. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Από την έκταση των δενδρυλλίων και των νεαρών τεχνητών δασών, 80-85% είναι καλής ή ικανοποιητικής ποιότητας όσον αφορά τη διαχείριση των δασών (το ποσοστό για το 2006 ήταν 69%). Η ετήσια αύξηση είναι τουλάχιστον 100 εκατ. m³ (98,5 εκατ. m³ το 2006).

6.1.4. Αποδοτικότητα και Μέγεθος της Ιδιοκτησίας σε Ιδιωτικά Δάση

Η αποδοτικότητα των ιδιωτικών δασών βελτιώνεται και την μέσο μέγεθος των ιδιοκτησιών αυξάνεται. Δύο από τους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την αποδοτικότητα της διαχείρισης των δασών είναι η εμπορική τιμή του ξύλου και του όγκου των πωλήσεων. Η αποδοτικότητα μπορεί να βελτιωθεί με την αξιοποίηση των διαθέσιμων ευκαιριών συγκομιδής, με τη διενέργεια χρονικά κατάλληλων έργων διαχείρισης, με την ανάπτυξη και βελτίωση των μεθόδων δασικής διαχείρισης, με τη προώθηση του ανταγωνισμού στην αγορά των δασικών υπηρεσιών, καθώς και με τη σύνδεση τοποθεσιών καταχωρημένων για διαχείριση και συγκομιδή. Οι ιδιοκτήτες δασών μπορούν επίσης να βελτιώσουν την αποδοτικότητα με την εκτέλεση έργων διαχείρισης στην ιδιοκτησία τους από μόνοι τους. Η αύξηση της χρήσης ξύλου για ενέργεια και εμπόριο σε οικολογικές αξίες και αξίες αναψυχής επίσης υποστηρίζει τη βελτίωση της αποδοτικότητας. (Kangas *et al.*, 2010)

Για να γίνει χρήση των πολλών ευκαιριών που προσφέρονται από τα δάση και για να βελτιωθεί η αποδοτικότητα, χρειάζονται συμβουλευτικές υπηρεσίες και εκπαίδευση, καθώς και η εμπορική προώθηση (marketing) των υπηρεσιών δασικής διαχείρισης. Αυτά θα πρέπει να απευθύνονται ιδιαίτερα προς τους νέους ιδιοκτήτες δασών, γυναίκες ιδιοκτήτες και τους ιδιοκτήτες που ζουν σε πόλεις.

Υπάρχουν περίπου 443.000 οικογενειακές δασικές ιδιοκτησίες τουλάχιστον δύο εκτάρια σε μέγεθος, με το μέσο μέγεθος να είναι τα 24 εκτάρια. Στις μικρότερες ιδιοκτησίες είναι δύσκολο να συμμετάσχουν σε μακροπρόθεσμη δασοκομική αποδοτικότητα. Οι ιδιοκτησίες συνήθως διαιρούνται σε μικρότερα οικόπεδα σε σχέση με τη μεταφορά μεταξύ γενεών, αλλά πολλά κτήματα επίσης παραμένουν αχώριστα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Μια γενική τάση υπάρχει από τη δεκαετία του 1990 για τις μικρές ιδιοκτησίες να γίνονται ακόμη μικρότερες, αν και οι μεγάλες ιδιοκτησίες έχουν επίσης μεγαλώσει περαιτέρω σε κάποιο βαθμό. Νέες, αναπτυγμένες μορφές συνιδιοκτησίας σπάνια έχουν εφαρμοστεί στις δασικές ιδιοκτησίες. (Mäntymaa *et al.*, 2009)

Η δομή της ιδιωτικής δασικής ιδιοκτησίας αναμένεται να αλλάξει, με τη μέση ηλικία των ιδιοκτητών να συνεχίζει να αυξάνεται μέσα στα επόμενα δέκα χρόνια, με το ποσοστό των αστικών και των γυναικών ιδιοκτητών να αυξάνεται και εκείνο των αγροτών να μειώνεται. Μια σημαντική αλλαγή στο ιδιοκτησιακό καθεστώς των δασών θα πραγματοποιηθεί όταν τα δάση που ανήκουν στη γενιά του 'baby boom' μεταβιβαστούν στην επόμενη γενιά μετά το 2015. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Αναγκαία μέτρα

1) Προϋποθέσεις για τις μεταφορές μεταξύ γενεών, την αύξηση του μεγέθους της ιδιοκτησίας και της διαχείριση των δασών γενικά, θα βελτιωθούν με τη χρήση της φορολογίας. 2) Θα μελετηθούν οι δυνατότητες για τη χρήση επιπλέον φορολογικών εκπτώσεων για τη στήριξη της εφαρμογής των τελικών υλοτομήσεων, της αναγέννησης των δασών και της δασικής διαχείρισης. 3) Η νομοθεσία θα αναπτυχθεί σχετικά με την ίδρυση νέων μορφών δασικής ιδιοκτησίας, όπως το real estate και επενδυτικά κεφάλαια, και με τη μείωση των χρονικών περιόδων που οι ιδιοκτησίες μπορούν να παραμείνουν αχώριστες. 4) Πρακτικές για την ανακατανομή των δασικών ιδιοκτησιών, θα αναπτυχθούν με σκοπό τη βελτίωση της διάρθρωσης των οικοπέδων. Η

συνιδιοκτησία δασών επίσης θα αναπτυχθεί και θα αυξηθεί η σχετική πληροφόρηση και οι συμβουλευτικές υπηρεσίες. 5) Θα αναθεωρηθεί η δασική νομοθεσία ώστε να υποστηρίζει τους στόχους του Εθνικού Προγράμματος Δασών καλύτερα από ότι στο παρόν. 6) Το φινλανδικό Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών θα μελετήσει τη δομή της ιδιωτικής δασικής ιδιοκτησίας και θα καταρτίσει προβλέψεις σχετικά με τις διαρθρωτικές αλλαγές και τις επιπτώσεις της, προκειμένου να διευκολυνθεί η αξιολόγηση των αναγκών για τη βελτίωση της διάρθρωσης της ιδιοκτησίας και για την ανάπτυξη υπηρεσιών για τους ιδιοκτήτες δασών. 7) Θα διεξαχθεί ένα πρόγραμμα E & A, που θα βελτιώσει τη σχέση κόστους-αποτελεσματικότητας και τη ποιότητα των δασοκομικών εργασιών και οι μέθοδοι εργασιών που θα αναπτυχθούν στο πλαίσιο αυτού θα τεθούν σε εφαρμογή έως το 2011. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φινλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Το καθαρό αποτέλεσμα (αποτέλεσμα εκμετάλλευσης) της ιδιωτικής δασοπονίας στη Φινλανδία είναι τουλάχιστον € 120/ha (τη περίοδο 2002-06 κατά μέσο όρο ανήλθε σε € 98/ha, σε τιμές 2006). Το μέσο μέγεθος των ιδιωτικών δασικών ιδιοκτησιών αυξάνεται σε 50 εκτάρια έως το 2050 (24ha το 2006).

6.1.5. Κατάσταση των Δικτύων Μεταφορών

Το δίκτυο μεταφορών συντηρείται και αναπτύσσεται για να επιτρέπει τις ανταγωνιστικές -σχετικά με τα δάση- μεταφορές καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ο δασικός τομέας είναι ο πιο σημαντικός χρήστης των υπηρεσιών μεταφορών στη Φινλανδία. Το μερίδιο της δασικής βιομηχανίας του συνολικού όγκου της σιδηροδρομικής κυκλοφορίας είναι περίπου 60%, περίπου το 30% των οδικών εμπορευματικών μεταφορών, και σχεδόν το ήμισυ των θαλάσσιων μεταφορών. Μεγάλες αποστάσεις απαιτούν αποδοτική υλικοτεχνική (logistics) και ένα δίκτυο μεταφορών που να μπορεί να χρησιμοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Για να είναι σε θέση να αυξήσουν τη χρήση του εγχώριου ξύλου και τα ροκανίδια των δασών, το οδικό και το σιδηροδρομικό δίκτυο πρέπει να είναι σε καλή κατάσταση. Αυξανόμενοι όγκοι απόκτησης στρογγυλής ξυλείας θα επιμηκύνουν την διανύμενη απόσταση των μεταφορών, κάτι το οποίο θα αυξήσει την ανάγκη για σιδηροδρομικές μεταφορές. Σχεδόν 1.000 χιλιόμετρα φινλανδικών σιδηροδρομικών γραμμών κινδυνεύουν να κλείσουν, κάτι το οποίο θα οδηγούσε σε περισσότερες οδικές μεταφορές και μεγαλύτερες εκπομπές ρύπων. (Brooks, 2003)

Στην πρώτη αλυσίδα της διαδρομής μεταφορών (transport route), στρογγυλή ξυλεία και ξυλεία για ενέργειες καθώς και εξοπλισμός συγκομιδής μεταφέρονται με φορτηγά, χρησιμοποιώντας δασικούς δρόμους κυρίως, καθώς και το οδικό δίκτυο χαμηλού όγκου και τις γέφυρες. Δεν είναι δυνατή η ανενόχλητη μεταφορά ξύλου χωρίς ένα δίκτυο μεταφορών που να μπορεί να χρησιμοποιηθεί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Ένα σημαντικό μέρος αυτού του δικτύου αποτελείται από επαρχιακούς δρόμους χαμηλού όγκου και ιδιωτικούς δρόμους, όλα τα οποία είναι σημαντικά στοιχεία για τη συνολική λειτουργία του δικτύου διαδρομών κίνησης.

Η βελτίωση της κατάστασης των δρόμων εξυπηρετεί τη γεωργία και άλλους πόρους διαβίωσης, την κινητικότητα του αγροτικού πληθυσμού, καθώς και τη διαχείριση και ψυχαγωγική χρήση των δασών. Είναι επίσης απαραίτητη προϋπόθεση για τη μείωση της εποχικής διακύμανσης των όγκων συγκομιδής και μακρινών εμπορευματικών μεταφορών ξύλου. (Brooks, 2003)

Αναγκαία μέτρα

1) Ελλείψεις στη χωρητικότητα του κύριου σιδηροδρομικού δικτύου θα διορθωθούν, και θα εφαρμοστούν οι προτάσεις της ομάδας εργασίας για την εξασφάλιση μεταφοράς ξυλείας στα δρομολόγια των σιδηροδρόμων με χαμηλούς όγκους κίνησης (2007) για τη βελτίωση του σιδηροδρομικού δικτύου. 2) Η ασφάλεια και η λειτουργικότητα του κύριου οδικού δικτύου, καθώς και η ποιότητα των δημόσιων δρόμων χαμηλού όγκου θα βελτιωθεί, θα αυξηθεί ο αριθμός των επισκευών λόγω ζημιών από παγετό, και θα βελτιωθεί η χειμερινή συντήρηση των δρόμων. 3) Θα διατηρηθούν επαρκείς εσωτερικές και θαλάσσιες πλωτές οδοί για να καλυφτούν οι ανάγκες εφοδιασμού πρώτων υλών και οι εξαγωγές της δασικής βιομηχανίας. 4) Η κυβερνητική στήριξη σε ιδιωτικούς δρόμους θα είναι αυξημένη, θα υποστηριχθούν οι ενώσεις και οι υπηρεσίες συντήρησης δρόμων, και θα αναθεωρηθούν οι αρχές για τον υπολογισμό των μονάδων συντήρησης του οδικού δικτύου. 5) Η κατάσταση των δασικών δρόμων θα βελτιωθεί στα εδάφη όλων των κατηγοριών ιδιοκτητών. 6) Θα καταρτιστεί ένα πρόγραμμα για τη βασική βελτίωση των βασικών διαδρομών των οδικών μεταφορών στρογγυλής ξυλείας, και θα εφαρμοστεί στους ιδιωτικούς δρόμους. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Το συνολικό μήκος των δρόμων που υπόκεινται σε περιορισμούς λόγω ζημιών από παγετό είναι το πολύ 500 χιλιόμετρα (911 χιλιόμετρα το 2006). Ως αποτέλεσμα της επιδιόρθωσης του σιδηροδρομικού δικτύου, το πολύ 550 χιλιόμετρα

παραμένουν στην χαμηλότερη κατηγορία υπηρεσιών (Κατηγορία T4, χωρητικότητα μικρότερη των 20 τόνων) (για την κατηγορία T4 το 2006 ήταν 759 χιλιόμετρα). Ο ετήσιος συνολικός όγκος των επισκευασμένων δασικών δρόμων είναι 4.000 χιλιόμετρα (2.457 το 2006).

6.1.6. Επάρκεια Εργατικού Δυναμικού και Επιχειρηματικότητας

Οι σύγχρονες τάσεις στην παραγωγικότητα της εργασίας θα οδηγήσουν σε μειωμένη ανάγκη για εργασία. Ωστόσο, η ζήτηση για εργατικό δυναμικό στον τομέα της διαχείρισης των δασών αυξάνεται ως αποτέλεσμα του αυξανόμενου όγκου στρογγυλής ξυλείας και συγκομιδής ξύλου για ενέργεια, καθώς και των δασοκομικών εργασιών. Οι απαιτήσεις αρμοδιοτήτων του εργατικού δυναμικού αυξάνονται ως αποτέλεσμα της διαφοροποίησης των θέσεων εργασίας.

Καθιερωμένοι καθώς και νέοι τρόποι χρήσης των δασών θα δημιουργήσουν νέα ευκαιρίες για απασχόληση και επιχειρηματικότητα. Οι ευκαιρίες αυτές θα είναι ιδιαίτερα σημαντικές σε αγροτικές περιοχές. Η αυξανόμενη εξάρτηση από την τεχνολογία, η αναδιοργάνωση των εργασιών και η διαφοροποίηση των θέσεων εργασίας, καθώς και η διεθνοποίηση, όλα αυτά απαιτούν συνεχή εκπαίδευση στη δουλειά (on-the-job training). (Kangas *et al.*, 2010)

Αναγκαία μέτρα

1) Οι μέθοδοι, η τεχνολογία και τα λειτουργικά μοντέλα της δασοπονίας και της απόκτησης στρογγυλής ξυλείας θα αναπτυχθούν για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και των συνθηκών εργασίας και για να προσφέρουν απασχόληση καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. 2) Η ευημερία των εργαζομένων και η χωρητικότητα για εργασία θα βελτιωθούν στις εταιρείες και σε ολόκληρο το τομέα, με την πλήρη αξιοποίηση της υποστήριξης και της εμπειρογνομosύνης των οργανισμών ανάπτυξης και χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα. 3) Θα αναπτυχθεί η επαγγελματική κατάρτιση, η εταιρική και οικονομική συμβουλευτική καθώς και η συναφής έρευνα στο μάρκετινγκ, οι δεξιότητες διαχείρισης, οι επιχειρηματικές δεξιότητες και η διαχείριση των κινδύνων για τους επιχειρηματίες των δασών. 4) Θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα στον τομέα των δασών με τη βελτίωση της νομοθεσίας και της ενίσχυση της εταιρικής χρηματοδότησης. 5) Θα βελτιωθεί η κατάρτιση στατιστικών

στοιχείων σχετικά με τις εργασίες των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων του τομέα των δασών και οι απαραίτητες υπηρεσίες πληροφόρησης υπηρεσίες.

Στόχος για το 2015: Η δασοπονία παρέχει απασχόληση σε τουλάχιστον 23.000 και οι δασικές βιομηχανίες σε τουλάχιστον 50.000 ανθρώπους, (το 2006 ο αριθμός των απασχολουμένων στη δασοπονία ήταν 22.700 και στις δασικές βιομηχανίες 66.700).

6.2. Ενίσχυση των Κλιματικών και Ενεργειακών Οφελών των Δασών

6.2.1. Ενέργεια από Ξύλο

Η συνολική χρήση ενέργειας με βάση το ξύλο αυξάνεται και ο όγκος των υπολειμμάτων των δασών (forest chips) που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή ενέργειας ανέρχεται σε 8-12 εκατομμύρια m³ ανά έτος. Η αύξηση της παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας είναι ζωτικής σημασίας για την επίτευξη των στόχων της κλιματικής και της ενεργειακής πολιτικής και την ενεργειακή αυτάρκεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πιο πολλά υποσχόμενες προοπτικές για την αύξηση της χρήσης της ξυλείας για ενέργεια είναι να αυξηθεί η χρήση των ροκανιδιών στα εργοστάσια θερμότητας και να αναπτύξει την έννοιας του βιοδιυλιστηρίου στα εργοστάσια παραγωγής πολτού. Μιας και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας δημιουργούν ευκαιρίες για τις επιχειρήσεις και την απασχόληση σε αγροτικές περιοχές ειδικότερα, η περιφερειακή πολιτική υποστηρίζει το στόχο αυτό. (Gluck and Humphreys, 2002)

Πέντε με έξι εκατομμύρια κυβικά μέτρα ξύλου χρησιμοποιούνται ετησίως σε μικρές κατοικίες, εκτός από την οποία πάνω από τρία εκατομμύρια κυβικά μέτρα ροκανιδιών συγκομίζονται από τα δάση για την παραγωγή ενέργειας. Τα υπολείμματα των δασών αποτελούνται κυρίως από κλαδιά (branches), κόμες των δέντρων (crowns) και πρέμνες (stumps) που συλλέγονται σε συνδυασμό με τις υλοτομήσεις αναγέννησης, καθώς και υπολείμματα από τα δέντρα που υλοτομήθηκαν σε αραιώσεις. Σε τεχνο-οικονομικούς όρους το δυναμικό παραγωγικής ικανότητας των δασικών υπολειμμάτων εκτιμάται σε περίπου 12 με 15 εκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως. Περίπου 350 χιλιάδες τόνοι συσσωματώματα ξύλου (wood pellets) επίσης παράγονται ετησίως, εκ των οποίων το ένα πέμπτο χρησιμοποιείται στην εγχώρια αγορά. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Η χρήση καυσίμων με βάση το ξύλο και το μερίδιό τους στη συνολική κατανάλωση ενέργειας έχει αυξηθεί από το 2001. Το 2006, τα υγρά απόβλητα και άλλα

υποπροϊόντα της δασικής βιομηχανίας αντιπροσώπευαν το 52% της κατανάλωσης καυσίμων με βάση το ξύλο, το 32% ήταν σε εργοστάσια παραγωγής ενέργειας και θερμότητας, και το 16% σε μικρές κατοικίες.

Αναγκαία μέτρα

1) Η εθνική στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και το πρόγραμμα βιοενέργειας που θα βασίζεται σε αυτή, θα προωθήσει τη χρήση του ξύλου για ενέργεια, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες λειτουργίας της δασικής βιομηχανίας, και θα προσδιορίζει τα μέσα για την προώθηση της αποκεντρωμένης παραγωγής ενέργειας και θερμότητας από ξύλο. 2) Θα διεξαχθούν πειραματικά προγράμματα, προγράμματα επίδειξης και εμπορικής εκμετάλλευσης για την επέκταση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας της παραγωγής ενέργειας με βάση το ξύλο, και θα αναπτυχθούν μέθοδοι για τη παραγωγή ξύλου για ενέργεια. 3) Η συγκομιδή και η σμίλευση μικρής διαμέτρου ξύλου για παραγωγή ενέργειας θα υποστηριχθεί, και θα προωθηθεί η επιχειρηματικότητα στο τομέα της θερμότητας. 4) Θα συνεχιστεί η πρακτική της στήριξης της μετάβασης των μικρών κατοικιών από τα συστήματα ηλεκτρικής ενέργειας και θέρμανσης με πετρέλαιο σε βασισμένα στο ξύλο και άλλα συστήματα θέρμανσης που χρησιμοποιούν ανανεώσιμα καύσιμα. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Ετήσια χρήση των δασικών υπολειμμάτων είναι 8-12 εκατομμύρια m³ (3,4 εκ. m³ το 2006).

6.2.2. Προϊόντα Ξυλείας

Η δέσμευση άνθρακα στα προϊόντα ξυλείας αυξάνεται. Η κατασκευή ξύλου και η παραγωγή προϊόντων ξυλείας αντιπροσωπεύουν αειφόρους χρήσεις των φυσικών πόρων και τη μακροπρόθεσμη δέσμευση του άνθρακα. Τα μεγαλύτερα οφέλη όσον αφορά την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων και τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής μπορεί να παραχθούν με τη χρήση ξύλου για την αντικατάσταση άλλων υλικών. (Sirgy *et al.*, 2005)

Τα περισσότερα από τα προϊόντα της βιομηχανίας προϊόντων ξύλου χρησιμοποιούνται στις κατασκευές και τους εσωτερικούς χώρους. Το ξύλο είναι μια ενεργειακά αποδοτικό και οικονομικά αποδοτικό υλικό. Επειδή ένας πολύ μεγάλος

αριθμός κτιρίων στη Φινλανδία είναι κατασκευασμένα από ξύλο, η συντήρησή τους αυξάνει την ανάγκη για ανακαίνιση.

Η ανάπτυξη προηγμένων προϊόντων που κατασκευάζονται από πριστή ξυλεία και ξυλίνες σανίδες θα αυξήσει τη χρήση του ξύλου ως μέρος της συνήθους κατοικίας. Το φυσικά ή χημικά παρασκευασμένο σύνθετο ξύλο θα αυξήσει επίσης τη χρήση του ξύλου. Χρειάζονται έρευνα καθώς και επαγγελματική κατάρτιση για την ανάπτυξη νέων, οικονομικά αποδοτικών μεθόδων κατασκευής (βλέπε ενότητα 6.5.2).

Αναγκαία μέτρα

1) Οι προϋποθέσεις που απαιτούνται για την προώθηση της χρήσης του ξύλου στις κατασκευές θα εξασφαλιστούν με την αναθεώρηση και την εναρμόνιση των κανονιστικών διοικητικών αποφάσεων και ειδικότερα των οικοδομικών κωδίκων. 2) Προκατασκευασμένες κατοικίες με βάση το ξύλο και πολυώροφες κατοικίες θα αναπτυχθούν για τις αστικές περιοχές, και ειδικότερα με μεθόδους κατασκευής χαμηλής ενεργειακής κατανάλωσης. 3) Ο κύκλος ζωής των προϊόντων και τα πλεονεκτήματα του ξύλου για την αειφόρο ανάπτυξη θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αναθεώρηση οδηγιών για τις δημόσιες συμβάσεις. 4) Μέθοδοι θα αναπτυχθούν για την αξιολόγηση των επιπτώσεων της δέσμευσης του άνθρακα σε προϊόντα ξυλείας και τις επιπτώσεις του κύκλου ζωής των προϊόντων ξύλου. 5) Η ανταγωνιστικότητα στο τομέα του ξύλου θα βελτιωθεί με τη συμμετοχή στην εναρμόνιση της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς και τη τυποποίηση των προϊόντων ξύλου. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φινλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Η ετήσια κατανάλωση της πριστής ξυλείας στη Φινλανδία είναι τουλάχιστον 1,2 m³ ανά κάτοικο (0,94 m³ το 2006).

6.2.3. Η Κλιματική Αλλαγή και η Δασοπονία

Η δέσμευση του άνθρακα προωθείται στη προστασία και τη διαχείριση των δασών και έχουν γίνει προετοιμασίες για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Το διοξείδιο του άνθρακα απορροφάται και αποθηκεύεται από τα δάση. Τα δάση είναι σημαντική δεξαμενή άνθρακα. Η ικανότητα των δασών να λειτουργούν ως καταβόθρες άνθρακα μπορεί να προστατευθεί με τη διασφάλιση της κατάλληλης και καλά συγχρονισμένης διαχείρισης και η αναγέννησης των δασών, με τη δάσωση μη δενδρωδών περιοχών και εμποδίζοντας την καταστροφή των δασών ως

αποτέλεσμα των χρήσεων της γης. Η αειφόρος διαχείριση των δασών σε συνδυασμό με την αυξανόμενη χρήση των προϊόντων ξυλείας προσφέρουν ένα εξαιρετικό τρόπο για την άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής. Η σημασία των δασών για τον υπολογισμό των εκπομπών CO₂ καλύπτονται από το Πρωτόκολλο του Κιότο. (Siry *et al.*, 2005)

Η κλιματική αλλαγή αναμένεται να οδηγήσει σε ανοδικές τάσεις και στη θερμοκρασία και τις βροχοπτώσεις, και στην αύξηση των ακραίων καιρικών φαινομένων, όπως η αυξανόμενη επικράτηση των έντονων βροχοπτώσεων και κύματα καύσωνα με τη συντόμευση των περιόδων χιονιού και παγετού. Τα δέντρα είναι γενετικά προσαρμοσμένα στο κλίμα της περιοχής τους. Όσο πιο άφθονος και γενετικά διαφοροποιημένος ο πληθυσμός των δέντρων, τόσο το καλύτερο είναι σε θέση να προσαρμοστεί στις μεταβαλλόμενες κλιματικές συνθήκες. Εντούτοις, η κλιματική αλλαγή επίσης αυξάνει τον κίνδυνο πολλών ειδών δασικών ζημιών (καταιγίδες, χιόνι, μύκητες, έντομα), καθώς βελτιώνει τις συνθήκες για την αναπαραγωγή και την επιβίωση πολλών εντόμων και μυκήτων.

Αναγκαία μέτρα

1) Προβλέψεις θα εκπονηθούν όσον αφορά τον κίνδυνο των δασικών ζημιών που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή, το σύστημα παρακολούθησης των δασικών ζημιών θα βελτιωθεί και θα καταρτιστούν σχέδια έκτακτης ανάγκης στην περίπτωση δασικών ζημιών. 2) Θα αναθεωρηθούν οι συστάσεις και οι οδηγίες για τη διαχείριση των δασών με βάση τα τελευταία αποτελέσματα ερευνών, με έμφαση στη ζωτικότητα των δασών, τις επιπτώσεις τους ως δεξαμενές άνθρακα και τα μέτρα για τη βελτίωση των συνθηκών συγκομιδής τους. 3) Πρώην περιοχές παραγωγής τύρφης θα μετατραπούν σε καταβόθρες άνθρακα 4) Λειτουργικά μοντέλα για το εμπόριο ή τη χρηματοδοτική μίσθωση δεξαμενών άνθρακα θα μελετηθούν, καθώς και άλλοι τρόποι για την αύξηση της δέσμευσης από τα δάση. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Η ετήσια δεξαμενή άνθρακα του αυξανόμενου αποθέματος και του εδάφους είναι τουλάχιστον 10-20 εκατομμύρια τόνοι CO₂ (ο μέσος όρος για την περίοδο 2002-2006 ήταν 35,4 εκ. τόνοι CO₂).

6.3. Προστασία της Βιοποικιλότητας και των Περιβαλλοντικών Οφελών των Δασών

6.3.1. Η Βιοποικιλότητα των Δασών

Η επιδείνωση των δασικών βιοτόπων και των ειδών παύει και εγκαθίσταται μια σταθερή θετική τάση της βιοποικιλότητας. Οι διεθνείς συνθήκες για τη διατήρηση της δασικής βιοποικιλότητας απαιτούν τα συμβαλλόμενα μέρη να εφαρμόσουν εθνικά μέτρα για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί από τις Συνθήκες. Οι εθνικοί στόχοι στη Φινλανδία καθορίζονται από το κυβερνητικό ψήφισμα σχετικά με την Εθνική Στρατηγική για τη διατήρηση και την αειφόρο χρήση της βιοποικιλότητας στη Φινλανδία 2006-2016. (Gluck and Humphreys, 2002)

Τα δάση αποτελούν το κύριο ενδιαίτημα για περισσότερο από το ένα τρίτο των ειδών απειλούμενων με εξαφάνιση στη Φινλανδία. Σύμφωνα με την τελευταία εκτίμηση, που έγινε το 2000, το 37,5% του συνόλου των ειδών απειλούμενων με εξαφάνιση έχει το κύριο τους ενδιαίτημα σε δάση, ως επί το πλείστον δάση πλούσια σε βότανα και παλιά δάση θαμνοτόπων. Το πρόγραμμα της δασικής βιοποικιλότητας για τη Νότια Φινλανδία 2008-2016 (METSΟ) καταρτίστηκε για τη συμπλήρωση του ΕΠΔ στη διατήρηση της βιοποικιλότητας των δασών. Η γνωστική βάση για τη δασική βιοποικιλότητα και τη διατήρηση της, θα αναπτυχθεί επίσης με τη χρήση έρευνας και παρακολούθησης. (Hickey *et al.*, 2006)

Οι αρχές για τη διατήρηση της γενετικής ποικιλότητας των δασικών δέντρων και το σχετικό σχέδιο δράσης είναι εγγεγραμμένα στο εθνικό πρόγραμμα για τους φυτογενετικούς πόρους για τη γεωργία και τη δασοπονία. Ο βασικός στόχος του προγράμματος είναι η προστασία της φυσικής γενετικής ποικιλότητας των δασών και να εξασφαλισθεί η επιβίωση επαρκούς ποικιλότητας σε αναπαραγωγικούς πληθυσμούς και τεχνητά δάση.

Αναγκαία μέτρα

1) Τα μέτρα που προτείνονται στο πρόγραμμα METSO θα εφαρμοστούν. 2) Η εφαρμογή των παλαιών προγραμμάτων προστασίας θα ολοκληρωθεί το 2009 για το τμήμα των ιδιωτικών δασών. 3) Η βιοποικιλότητα στα εμπορικά δάση θα προστατεύεται κατά τη διάρκεια της συγκομιδής και τη διαχείριση μέσω της χρήσης ενός ευρέος φάσματος εργαλείων. 4) Θα μελετηθούν οι επιπτώσεις στη βιοποικιλότητα των δασών, στο νερό και στην ισορροπία των θρεπτικών στοιχείων του εδάφους της

επιτάχυνσης της συγκομιδής ξύλου για ενέργεια και των μεθόδων συγκομιδής, και η νομοθεσία και οδηγίες θα τροποποιηθούν ανάλογα με τις ανάγκες. 5) Η γενετική ποικιλότητα των δασικών δέντρων θα προστατεύονται σύμφωνα με το εθνικό πρόγραμμα για τους φυτογενετικούς πόρους για τη γεωργία και τη δασοπονία. 6) Η Φιλανδία θα συμμετάσχει στη δημιουργία και συντήρηση ενός δικτύου για τη διατήρηση των δασικών γενετικών πόρων στην Ευρώπη. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Το πρόγραμμα METSO έχει πραγματοποιηθεί όπως ορίζεται στο κυβερνητικό ψήφισμα.

6.3.2. Νερό και Έδαφος

Η δασοπονία συμβάλλει στην επίτευξη μιας υγιούς οικολογικής κατάστασης των υδάτων. Τα μέτρα διαχείρισης των δασών πραγματοποιούνται λίγες μόνο φορές κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός δάσους. Ανάλογα με τη σύνθεση των ειδών δέντρου και τη γεωγραφική θέση, ο κύκλος κυμαίνεται από 60 έως 120 χρόνια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, τα αποτελέσματα της διαχείρισης σε αυξημένα φορτία θρεπτικών ουσιών και αιωρούμενων στερεών, ιδιαίτερα σε πηγές ποταμών. Τα μέτρα προστασίας για το νερό μπορούν να περιορίσει τέτοια φορτία σημαντικά. Ο στόχος της οδηγίας-πλαίσιο της ΕΕ για τα ύδατα, είναι η επίτευξη καλής κατάστασης των υδάτων στα κράτη μέλη έως το έτος 2015. Καθορίζονται εθνικοί στόχοι και μέτρα στα Περιφερειακά Σχέδια Διαχείρισης Υδάτων, τα οποία η κυβέρνηση είχε προγραμματιστεί να τα επικυρώσει το 2009. (Gluck and Humphreys, 2002)

Οι αυξημένοι όγκοι συγκομιδής σημαίνουν αύξηση των τελικών υλοτομήσεων. Ομοίως, η αύξηση της χρήσης της ξυλείας για ενέργεια θα αντικατοπτρίζεται στους όγκους των καθέτων (slash) και πρεμνών (stumps) που συλλέγονται. Όλες αυτές τα μέτρα επιφέρουν αλλαγές στο δασικό έδαφος και τους μικροοργανισμούς του εδάφους. Αμβλύνοντας των αρνητικών επιπτώσεων της αύξησης της συγκομιδής για τη δασική βιοποικιλότητα, η οικονομία θρεπτικών ουσιών του εδάφους και τη παραγωγική ικανότητα του δάσους, καθώς και η πρόληψη της διάβρωσης του εδάφους θα είναι ολόένα και πιο σημαντικές πτυχές του σχεδιασμού και της υλοποίησης της διαχείρισης των δασών. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Η αλλαγή του κλίματος εκτιμάται ότι θα αυξήσει την ετήσια βροχόπτωση και απορροή, οι οποίες με τη σειρά τους αυξάνουν τον κίνδυνο προσάμμωσης και διάβρωσης, ειδικά σε λεπτόκοκκα εδάφη σε σχέση με την προετοιμασία του εδάφους, τη συγκομιδή των πρεμνών και την επιδιόρθωση τάφρων. Η κλιματική αλλαγή μπορεί επίσης να αυξήσει απόπλυση θρεπτικών ουσιών και συνεπώς να αποδυναμώσει την ποιότητα του νερού. Η οδηγία-πλαίσιο της ΕΕ για το έδαφος απαιτεί οι διατάξεις για την προστασία του εδάφους να συμπεριλαμβάνονται στο εθνική νομοθεσία. Έτσι απαιτούνται πιο εμπειριστατωμένα στοιχεία για το έδαφος και τους μικροοργανισμούς του.

Αναγκαία μέτρα

1) Οι οδηγίες και οι συστάσεις για την προστασία των υδάτων στη δασική διαχείριση θα πρέπει να επικαιροποιούνται χρησιμοποιώντας τις πιο πρόσφατες έρευνες και εμπειρίες. 2) Η προστασία των υδάτων στη δασική διαχείριση θα υλοποιηθεί με αποδοτικές από πλευράς κόστους μεθόδους. 3) Θα δημιουργηθεί και θα συντηρείται ένα εθνικό δίκτυο για την παρακολούθηση των περιβαλλοντικών φορτίων στο νερό που προκαλούνται από τη δασοπονία. 4) Έρευνα σχετικά με τις περιβαλλοντικά φορτία στα ύδατα και στο έδαφος που προκαλούνται από τη δασοπονία θα διεξαχθεί, και ειδικότερα από το οπτική γωνία της κλιματικής αλλαγής. 5) Ένα σύστημα γεωγραφικών πληροφοριών (GIS) θα γίνει διαθέσιμο έως το 2010 το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την αξιολόγηση του κινδύνου διάβρωσης που προκαλείται από τη δασική διαχείριση και να καταδειχθούν οι ιδιότητες απορροής που συμβάλλουν στην εμφάνιση του κινδύνου. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Το φορτίο στο νερό που προκαλείται από τη δασοπονία και τη διαχείριση των δασών μειώνεται (Η ποιότητα της προστασίας των υδάτων στη συγκομιδή και την προετοιμασία του εδάφους σε χώρους αναγέννησης είναι εξαιρετική ή καλή στο 95% της έκτασης μέχρι το 2015, το 2007 το ποσοστό των εξαιρετικών και καλών τόπων ήταν 96% στη συγκομιδή, και 82% στο πλαίσιο της προετοιμασίας του εδάφους).

6.4. Προώθηση της Χρήσης των Δασών ως Πηγής Αναψυχής και Πολιτισμού

6.4.1. Ο Οικοτουρισμός και η Βιομηχανία Φυσικών Προϊόντων

Η επιχειρηματικότητα με βάση τον οικοτουρισμό προωθείται και οι επιχειρήσεις με βάση την επεξεργασία φυσικών προϊόντων αναπτύσσονται. Το 2003 η κυβέρνηση ενέκρινε ένα ψήφισμα σχετικά με ένα πρόγραμμα δράσης για την ανάπτυξη της χρήσης της φύσης για αναψυχή και οικοτουρισμό (πρόγραμμα VILMAT). Μεταξύ άλλων στόχων, το πρόγραμμα αποσκοπεί στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας στον οικοτουρισμό και τα φυσικά προϊόντα και την αύξηση της συνεργασίας μεταξύ των φορέων στο τομέα αυτό. (Janse and Ottitsch, 2005)

Παράγοντες που συμβάλλουν στην αύξηση του εγχώριου οικοτουρισμού περιλαμβάνουν την αστικοποίηση, τη γήρανση, τα αυξανόμενα επίπεδα εισοδήματος και χρόνου αναψυχής καθώς και την ευαισθητοποίηση σε θέματα ευεξίας και υγείας. Είναι ζωτικής σημασίας για την τουριστική βιομηχανία να αναπτυχθούν οι πρακτικές και το προφίλ του αειφόρου τουρισμού. Ο στόχος του συμπλέγματος αρμοδιοτήτων για την Διαχείριση Τουρισμού και Εμπειριών του Προγράμματος Κέντρων Τεχνογνωσίας είναι η αύξηση των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με βάση την εγχώρια και διεθνή ζήτηση για τουρισμό σε συμμόρφωση με τους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης.

Τα πλεονεκτήματα της φινλανδικής βιομηχανίας φυσικών προϊόντων είναι φυσικά προϊόντα τα οποία είναι εύγευστα και επαληθευμένα υγιή, ειδικά τα μούρα και τα βρώσιμα μανιτάρια. Η καινοτόμα περαιτέρω ανάπτυξη των φυσικών προϊόντων απαιτεί συνεργασία με τις βιομηχανίες τροφίμων, καλλυντικών και φαρμάκων, μεταξύ άλλων. (Janse and Ottitsch, 2005)

Αναγκαία μέτρα

1) Η κατάρτιση στατιστικών για τον οικοτουρισμό θα αναπτυχθεί περαιτέρω, καθώς και οι πληροφορίες που απαιτούνται για την επιχειρηματικότητα με βάση τη φύση. 2) Η επιχειρηματικότητα θα προωθηθεί με τη βελτίωση της νομοθεσίας και της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων και με τη δημοσίευση πληροφοριών σχετικά με ευκαιρίες χρηματοδότησης. 3) Εκτίμηση της αξίας των άυλων οφελών των δασών καθώς και ανάπτυξη της εμπορευματοποίησής τους. 4) Θα ενταθεί η έρευνα και ανάπτυξη σχετικά με τις επιπτώσεις του ξύλου και άλλων δασικών προϊόντων στην υγεία. 5) Ευκαιρίες για την περιφερειακή εξειδίκευση όσον αφορά την πολλαπλές

χρήσεις των δασών θα μελετηθούν σε συνδυασμό με τα Περιφερειακά Προγράμματα Δασών. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Ο κύκλος εργασιών στον τομέα του τουρισμού και των υπηρεσιών αναψυχής στις αγροτικές περιοχές είναι υψηλότερος κατά 25% σε σχέση με το 2004 (ποσό το 2004 € 510 εκατ.).

6.4.2. Η Χρήση Αναψυχής των Δασών και το Δικαίωμα Δημόσιας Πρόσβασης

Το παραδοσιακό δικαίωμα της δημόσιας πρόσβασης διατηρείται και οι ανάγκες των χρήσεων ψυχαγωγικής λαμβάνονται υπόψη στη διαχείριση των δασών. Η χρήση για αναψυχή των δασών βασίζεται στο δικαίωμα πρόσβασης του κοινού. Εμπορικά δάση προσφέρουν πολλές ευκαιρίες για απόλαυση της φύσης στην ύπαιθρο και για τη συλλογή άγριων μούρων και τα μανιταριών. Το δικαίωμα δημόσιας πρόσβασης μπορεί να διατηρηθεί και στο μέλλον, μόνο αν όλοι όσοι ασκούν το δικαίωμα, ξέρουν πώς να το κάνουν χωρίς να προκαλούν ζημιά ή ενόχληση στον ιδιοκτήτη γης.

Προκλήσεις στον τομέα της χρήσης αναψυχής περιλαμβάνουν η ισορροπία προσφοράς και ζήτησης για ευκαιρίες αναψυχής και η ένταξη της χρήσης αναψυχής και παραγωγής στα δάση. Τα εθνικά πάρκα επίσης εξυπηρετούν τις ανάγκες αναψυχής, με την επιφύλαξη της προστασίας της φύσης. Υπάρχει επίσης μεγάλη ανάγκη για βελτίωση των πρακτικών αποζημίωσης και συμβάσεων/συμβολαίων στο πλαίσιο της χρήσης αναψυχής των δασών. (Mäntymaa *et al.*, 2009)

Το δασικό τοπίο είναι ένα σημαντικό στοιχείο της φινλανδικής πολιτιστικής κληρονομιάς, της έλξης των αγροτικών περιοχών και των επιχειρηματικών ευκαιριών για τον τουρισμό. Η Φινλανδία έχει επικυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Τοπίου, οι στόχοι της οποίας τίθενται σε εφαρμογή από κάθε χώρα με τις δικές της προϋποθέσεις.

Αναγκαία μέτρα

1) Τα σχέδια διαχείρισης των δημόσιων περιοχών αναψυχής θα πρέπει να αναθεωρηθούν την περίοδο 2008-2010, μονοπάτια της φύσης και συναφείς δομές υπηρεσιών θα συντηρηθούν και θα κατασκευαστούν, καθώς και θα εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα υπηρεσιών ξενάγησης. 2) Οι παράγοντες που θα λαμβάνονται υπόψη κατά το σχεδιασμό μονοπατιών της φύσης περιλαμβάνουν τη ζήτησή τους, τη διάρθρωση της ιδιοκτησίας γης και τη συνέχιση της συντήρησης. 3) Δημοτικά δάση

αναψυχής θα αναπτυχθούν, λαμβάνοντας υπόψη όχι μόνο ψυχαγωγικές πλευρές, αλλά και τις πολιτιστικές και κοινωνικές αξίες των δασών. 4) Θα υιοθετηθούν τρόποι λειτουργίας προσανατολισμένοι προς τους ιδιοκτήτες δασών για την παραγωγή αξιών αναψυχής, όπως το εμπόριο αξιών αναψυχής και των πρακτικών συμβάσεων/συμβολαίων μεταξύ των ιδιοκτητών γης και τους αγοραστές αξιών αναψυχής. 5) Η δεύτερη εθνική απογραφή των χρήσεων αναψυχής της φύσης θα πραγματοποιηθεί τη περίοδο 2008-2010. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Οι συμβάσεις/συμβόλαια μεταξύ των ιδιοκτητών γης και των αγοραστών αξιών αναψυχής αποτελεί καθιερωμένη πρακτική.

6.4.3. Πολιτισμός Βασισμένος σε Δάση και Ξυλεία

Τα δάση είναι σημαντικά εδώ και αιώνες. Αυτό πιστοποιείται από τα προϊστορικά μνημεία καθώς και κειμήλια και κατασκευές που χρονολογούνται από την εποχής της διαχείρισης των δασών κατά τη βιομηχανική εποχή, όπως πρώην πλωτά κανάλια κορμών και καμπίνες από κορμούς. Η διατήρηση παλαιών κτιρίων και κατασκευών επίσης υποστηρίζει τις νέες κατασκευές από ξύλο. Η γνώση και η συνειδητοποίηση των παραδόσεων, προωθεί την κατασκευή ευχάριστων περιοχών κατοικίας. Οι βιομηχανικές εγκαταστάσεις της δασικής βιομηχανίας και οι κοινότητες που έχουν αναπτύξει αποτελούν μέρος της φινλανδικής αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Θρησκευτικά ήθη και έθιμα που αφορούν τα δάση και τα δέντρα έχουν διαμορφώσει τη Φινλανδική κουλτούρα και έχουν αποτυπωθεί στη συλλογική τους μνήμη και ονοματολογία. Τα δάση έχουν διαδραματίσει και εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη μουσική, τη λογοτεχνία και τις εικαστικές τέχνες. Υπάρχουν πολλές παραδόσεις σχετικά με τα δάση και στον τομέα των τροφίμων και των φυσικών φαρμάκων. Ένας πολιτιστικά βιώσιμος δασικός τομέας λαμβάνει υπόψη τις παραδοσιακές χρήσεις των δασών, τις ενισχύει και δημιουργεί νέους τρόπους χρήσης των δασών. Για παράδειγμα, τα προϊόντα ξυλείας και τα φυσικά προϊόντα, κατασκευές από ξύλο καθώς και ο οικοτουρισμός, δημιουργούν όλοι σήμερα νέες μορφές πολιτισμού των δασών. Ο πολιτισμός βασισμένος στα δάση αντιπροσωπεύει μία χιλιετή συνέχεια για τις επιχειρήσεις, τις δραστηριότητες αναψυχής καθώς και πηγή για προσωπική ευχαρίστηση και εμπειρίες. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Αναγκαία μέτρα

1) Θα καταρτιστεί ένα πρόγραμμα για την πολιτιστική κληρονομιά των δασών. 2) Μια απογραφή των περιοχών πολιτιστικής κληρονομιάς σε δημόσια δάση θα διεξαχθεί κατά την περίοδο 2008-2013, και θα ξεκινήσει η συλλογή δεδομένων στα ιδιωτικά δάση. 3) Θα ενισχυθεί η εκπαίδευση και κατάρτιση στο παραδοσιακό τρόπο κατασκευής με ξύλο. (Joyce, 2003)

Στόχος για το 2015: Οι περιοχές πολιτιστικής κληρονομιάς σε δημόσια δάση έχουν απογραφεί, και η απογραφή στα ιδιωτικά δάση είναι σε εξέλιξη.

6.5. Η Ενίσχυση Δεξιοτήτων, Εξειδίκευσης και Αποδοχής στο Δασικό Τομέα

6.5.1. Εργασίες Διερεύνησης Προοπτικής στο Δασικό Τομέα

Μελέτες διερεύνησης προοπτικής στο δασικό τομέα έχουν γίνει όλο και περισσότερο κοινές στη δεκαετία του 2000. Το φόρουμ για το μέλλον των δασών στη Φινλανδία στο Πανεπιστήμιο του Joensuu λειτουργεί ως μέρος της διαδικασίας υλοποίησης του Εθνικού Προγράμματος Δασών 2010 της Φινλανδίας. Μελλοντολογικές μελέτες για το δασικό τομέα έχουν διεξαχθεί από πολλά Φινλανδικά ερευνητικά ιδρύματα, εταιρείες συμβούλων, πανεπιστήμια, εταιρείες δασικής βιομηχανίας και ομάδες ενδιαφερόμενων για το κλάδο. Εκθέσεις Διερεύνησης Προοπτικής άλλων στενά συνδεόμενων βιομηχανιών έχουν επίσης δώσει συστάσεις για τις δραστηριότητες πρόβλεψης για το δασικό τομέα. (Van Gossum *et al.*, 2005)

Οι Εργασίες Διερεύνησης Προοπτικής στο σύμπλεγμα των δασών θα εξακολουθούν να χρειάζονται στο μέλλον. Οι προσδοκίες/προβλέψεις προετοιμάζουν για αλλαγές στο περιβάλλον λειτουργίας και θέτουν τα θεμέλια για μελλοντικές δυνατότητες στην επιχειρηματικότητα βασισμένη στα δάση και την επιχειρηματική δραστηριότητα. Οι προσδοκίες/προβλέψεις είναι μια ενεργή στρατηγική εργασία που πραγματοποιούνται σε συνεργασία με άλλες βιομηχανίες και τομείς. (Schanz, 2002)

Αναγκαία μέτρα

1) Οι Εργασίες Διερεύνησης Προοπτικής θα υιοθετηθούν ως ενεργό μέρος της ανάπτυξης μελλοντικών συνθηκών λειτουργίας στο δασικό τομέα, και θα υποστηριχθούν οι εφαρμογές των αποτελεσμάτων διερεύνησης προοπτικής. 2) Οι προβλέψεις θα ενσωματωθούν στην προετοιμασία της αναπτυξιακού προγράμματος για

τη παραγωγή βιομηχανικών υπηρεσιών και της εθνικής πολιτικής για το κλίμα. 3) Η συμβολή του συμπλέγματος αρμοδιοτήτων για το μέλλον της δασικής βιομηχανίας στο Πρόγραμμα Κέντρων Τεχνογνωσίας θα εστιάζει ειδικά σε τεχνολογικές προβλέψεις.

Στόχος για το 2015: Οι Εργασίες Διερεύνησης Προοπτικής στο δασικό τομέα βελτιώνονται.

6.5.2. Έρευνα και Ανάπτυξη για τη Στήριξη Επιχειρήσεων και της Επιχειρηματικότητας

Η έρευνα και ανάπτυξη, βελτιώνει την ανταγωνιστικότητα και την ανανέωση του δασικού τομέα. Η συνεχής συντήρηση της υψηλού διεθνούς επιπέδου τεχνογνωσίας στο δασικό τομέα και η επιτυχία των επιχειρήσεων και των εταιριών σε αυτό το τομέα, απαιτούν εφαρμοσμένη έρευνα και ανάπτυξη βασισμένη σε βασική έρευνα διαρκούς υψηλής ποιότητας βασικής καθώς και από υψηλή ικανότητα. Η πρόκληση είναι να συνδυαστούν διεπιστημονικές ειδικότητες κατά τέτοιο τρόπο ώστε να δημιουργηθούν επιστημονικά επιτεύγματα και ευκαιρίες για νέες επιχειρήσεις. (Joyce, 2003)

Καινοτομίες συχνά αναπτύσσονται κατά τη συνάντηση διαφορετικών επιστημονικών κλάδων, γεγονός που καθιστά τη στενή διεπιστημονική αλληλεπίδραση μια αναγκαιότητα. Οι αναπτυξιακές ανάγκες του συστήματος καινοτομιών εστιάζουν σε ολόκληρο το σύμπλεγμα των δασών, συμπεριλαμβανομένων της χημικής δασικής βιομηχανίας, της βιομηχανίας προϊόντων ξυλείας, τη βιομηχανία ενέργειας, την αναψυχή και τον οικοτουρισμό, καθώς και τη βιομηχανία φυσικών προϊόντων. Απαιτείται περισσότερη έρευνα στον τομέα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων βασισμένων στα δάση και άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων, καθώς και σε απορίες σχετικά με την κοινωνική σημασία των δασών. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Τα συμπλέγματα στρατηγικής τεχνογνωσίας είναι ένα νέος τρόπος προσέλκυσης διάσπαρτων ερευνητικών πόρων σε τομείς που είναι ζωτικής σημασίας για τις εταιρείες καθώς και για τη κοινωνία. Οι ερευνητικοί οργανισμοί με δημόσια χρηματοδότηση μπορούν να αναπτυχθούν έτσι ώστε να συνεργάζονται στενότερα με το τομέα των επιχειρήσεων, διασφαλίζοντας ότι οι ανάγκες για την έρευνα θα γνωστοποιούνται στους παραγωγούς της γνώσης και τα αποτελέσματα της έρευνας στους χρήστες της γνώσης.

Μια ευρωπαϊκή τεχνολογική πλατφόρμα για τα δάση προσφέρει την ευκαιρία για τη διεξαγωγή κοινών ερευνητικών προγραμμάτων με το δασικό τομέα και να επηρεάσει τη στοχοθέτηση των ερευνητικών προγραμμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αναγκαία μέτρα

1) Οι συνθήκες λειτουργίας του συμπλέγματος στρατηγικής τεχνογνωσίας του συμπλέγματος των δασών θα διασφαλιστούν και θα υποστηριχθεί η στρατηγική της έρευνας για τη βιομηχανία προϊόντων ξύλου. 2) Οι ευκαιρίες που προσφέρουν οι χρηματοδοτήσεις από την ΕΕ θα τεθούν σε χρήση και θα καταβληθούν προσπάθειες για τον επηρεασμό του περιεχόμενου των ερευνητικών προγραμμάτων της ΕΕ. 3) Το τομεακό ερευνητικό σύστημα θα αναθεωρηθεί και θα διασφαλιστούν πόροι για τη βιομηχανία φυσικών προϊόντων και τη δασική έρευνα. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Οι δημόσιες πιστώσεις για έρευνα και ανάπτυξη στο δασικό τομέα είναι 200 εκατομμύρια ευρώ ετησίως (€ 135 εκ.. το 2006).

6.5.3. Επαγγελματική Κατάρτιση στο Δασικό Τομέα

Η εκπαίδευση στο δασικό τομέα παρεμποδίζεται από τις μικρές μονάδες και τον κατακερματισμό της διοίκησης και του θεσμικού δικτύου. Η συγκέντρωση της εκπαίδευσης σε μονάδες με ισχυρούς πόρους και ισχυρή εκπαιδευτική ικανότητα, θα επέτρεπε τη παροχή ποικίλης, υψηλής ποιότητας και αποδοτικής από πλευράς κόστους εκπαίδευσης.

Η ελκυστικότητα του συνόλου των επιστημονικών κλάδων του δασικού τομέα πρέπει να βελτιωθεί, καθώς και να μειωθεί το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν τις σπουδές τους. Η μαθητεία και η εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της δουλειάς δίνουν στους μαθητές μια σωστή ιδέα για τις πρακτικές και τις ανάγκες του χώρου εργασίας και προωθούν την εκμάθηση πρακτικών επαγγελματικών δεξιοτήτων. Επίσης δίνουν στους σπουδαστές μια θετική οπτική για τα επαγγέλματα του δασικού τομέα.

Το τεχνολογικά αυξανόμενο περιβάλλον εργασίας, η διαφοροποίηση θέσεων εργασίας και η αναδιοργάνωση των εργασιών, όλα αυτά απαιτούν πιο ευέλικτη τεχνογνωσία, καθώς και ειδικές δεξιότητες στο τομέα της εποπτείας και της διαχείρισης. Προβλέψεις για τις εκπαιδευτικές ανάγκες του δασικού τομέα θα πρέπει να

συντονίζονται σε εθνικό επίπεδο και να πραγματοποιούνται σε συνεργασία με το επιχειρηματικό τομέα. (Parrotta and Arce, 2003)

Αναγκαία μέτρα

1) Θα ιδρυθεί ένα συμβούλιο της εκπαίδευσης για τον δασικό τομέα και θα επιφορτιστεί με τον συντονισμό, την παρακολούθηση και την εποπτεία της εκπαίδευσης στο τομέα αυτό. 2) Προκειμένου να ενισχυθεί η ελκυστικότητα του δασικού τομέα, θα ενισχυθεί η δημόσια εικόνα του τομέα ως ένα πεδίο που παρέχει σύγχρονες και ποικίλες ευκαιρίες απασχόλησης. 3) Η δασική εκπαίδευση θα συγκεντρωθεί σε μονάδες με ισχυρή τεχνογνωσία και πόρους, και θα εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα επαρκών αριθμών ικανών εκπαιδευτικών. 4) Θα αναπτυχθεί και θα συντηρείται ένα σύστημα για την παρακολούθηση της τοποθέτησης των αποφοίτων της δασικής εκπαίδευσης στην αγορά εργασίας, και θα προβλέπονται μελλοντικές εξελίξεις στην ανάγκη για εργατικό δυναμικό. (Υπ. Γεωργίας και Δασών Φιλανδίας, 2008)

Στόχος για το 2015: Ο αριθμός των αποφοίτων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης στους τομείς της διαχείρισης των δασών, της βιοενέργειας, της βιομηχανίας ξύλου και χάρτου, αντανακλά τις ανάγκες για προσλήψεις στο τομέα, περίπου 3.000 - 3.500 άτομα ανά έτος (2.508 απόφοιτοι το 2006).

6.5.4. Κοινωνική Αποδοχή του Δασικού Τομέα

Οι δραστηριότητες του δασικού τομέα μπορούν να αναπτυχθούν σε νέες κατευθύνσεις μόνο αν ο τομέας απολαμβάνει δημόσια αποδοχή. Η δημόσια αποδοχή πρέπει να επιτευχθεί σε δεοντολογικά, κοινωνικά, πολιτικά και οικονομικά επίπεδα. Μια βασική διάσταση της δημόσιας αποδοχής είναι η κοινωνική ευθύνη. Επιπρόσθετα στην οικονομική αποδοτικότητα, οι εταιρίες και η διοίκηση πρέπει να φέρουν την ευθύνη για το περιβάλλον και την κοινωνία στο σύνολο της.

Η αποδοχή μπορεί να επιτευχθεί μόνο κάνοντας τα σωστά πράγματα, χρησιμοποιώντας τη καλύτερη δυνατή επαγγελματική τεχνογνωσία και με το να είναι ανοικτοί και ειλικρινείς σχετικά με τις ενέργειες τους. Είναι σημαντικό να θεσπιστούν διαδικασίες που να υποστηρίζουν τη δημόσια συμμετοχή, για να επιτραπεί σε όλους τους φορείς και τους μεμονωμένους πολίτες να εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τη διαχείριση των δασών και να συμμετέχουν σε λήψεις αποφάσεων. (Van Gossum *et al.*, 2005)

Αναγκαία μέτρα

1) Οι φορείς του δασικού τομέα θα αναλάβουν το δυναμικό των δασών για την βελτίωση της ευημερίας των πολιτών, τη προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και την άμβλυνση της κλιματικής αλλαγής. 2) Νέες συμμετοχικές διαδικασίες σχεδιασμού θα αναπτυχθούν για το δασικό τομέα, για να χρησιμοποιούνται για την δημιουργία π.χ. Περιφερειακών Προγραμμάτων Δασών και Σχέδια Φυσικών Πόρων.

Στόχος για το 2015: Περισσότερο από το 90% των Φιλανδών πολιτών είναι σύμφωνοι με τη γνώμη, ότι η ευημερία των Φιλανδών πολιτών θα βασίζεται στα δάση και στο μέλλον (82% το 2007).

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι κοινοτικές και διεθνείς περιβαλλοντικές δεσμεύσεις της Ελλάδας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών απαιτήσεων στο σύνολο των επιμέρους τομειακών πολιτικών, απαιτούν ένα νέο πλαίσιο δράσης της ελληνικής διοίκησης με την υπέρβαση εγγενών χαρακτηριστικών, όπως η αδυναμία συμμόρφωσης, ο κατακερματισμός και η έλλειψη συντονισμού της διοικητικής δράσης, η αδυναμία διαμόρφωσης συνεκτικών στόχων και επίτευξης απτών αποτελεσμάτων.

Το γεγονός της απουσίας Εθνικού Δασικού Προγράμματος και Εθνικής Δασικής Πολιτικής, αφενός, καταδεικνύει ότι ο δασικός τομέας στην Ελλάδα δεν αποτέλεσε ποτέ μέρος εθνικής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη. Παρά την ύπαρξη επαρκούς νομοθετικού πλαισίου στην Ελλάδα για την προστασία των δασών, τα μέτρα που παίρνονται είναι κατά κανόνα αποσπασματικά και χωρίς στρατηγική και μακροπρόθεσμη προοπτική, γεγονός που συνδέεται με την έλλειψη Εθνικού Δασικού Προγράμματος και Εθνικής Δασικής Πολιτικής. Επιπρόσθετα, η δασική νομοθεσία της χώρας είναι περίπλοκη με αποσπασματικές και πολλές φορές αντιφατικές ρυθμίσεις στο καθεστώς που διέπει τα δάση και τις δασικές εκτάσεις και ιδιαίτερα στο ιδιοκτησιακό. Αυτά σε συνδυασμό με την απουσία εθνικού κτηματολογίου και δασικών χαρτών, έχει οδηγήσει στη μη ικανοποιητική προστασία του δασικού χώρου και στη διαίωση των ιδιοκτησιακών εκκρεμοτήτων επί μακρό χρονικό διάστημα, με αμφισβητήσεις τόσο επί του δασικού ή όχι χαρακτήρα των εκτάσεων, όσο και επί του ιδιοκτησιακού καθεστώτος από το οποίο αυτές διέπονται.

Η απουσία περισσότερων Εθνικών Απογραφών Δασών στην Ελλάδα, δυσχεραίνει τις ενέργειες συντονισμού και επικοινωνίας της χώρας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, δεδομένου ότι η επικοινωνία γίνεται κατά κύριο λόγο στη βάση στατιστικών δεδομένων και στοιχείων. Τα προβλήματα αυτά αποδεικνύουν ότι η ανταπόκριση της ελληνικής διοίκησης στις πρωτοβουλίες της Ε.Ε. για την προστασία των δασών, παραμένει ευκαιριακή και πάντως μη συστηματική.

Οι προτάσεις για την επίλυση των ζητημάτων των ελληνικών δασών θα παρουσιαστούν σε 3 θεματικές ενότητες: 1) Θεσμικές αλλαγές, 2) Οργανωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις και 3) Εκσυγχρονισμός σε επίπεδο αναπτυξιακής υποδομής.

1. Θεσμικές αλλαγές

- Κατάργηση του άρθρου 1, εδάφιο 3 του Ν. 3208/2003 και επαναφορά το άρθρου 3, παράγραφοι 1, 2 και 3 του Ν. 998/89. Περιλαμβάνει αντισυνταγματικές ρυθμίσεις και αλλοιώσεις στον επιστημονικό ορισμό του δάσους και διευκολύνει τον αποχαρκτηρισμό δασών και δασικών εκτάσεων.
- Ανανέωση των προδιαγραφών εκπόνησης σχεδίων διαχείρισης δασών (Εγκύκλιοι 10223/958/1953 και 158072/1120/1965). Το υφιστάμενο πλαίσιο εκ των πραγμάτων έχει ξεπεραστεί, λόγω παλαιότητας, αλλά και εξαιτίας των επελθουσών αλλαγών τόσο στην τεχνολογία και τεχνογνωσία διαχείρισης δασών όσο και στις κοινωνικές απαιτήσεις που απευθύνονται σήμερα στο δάσος.
- Εναρμόνιση της Δασικής με την Περιβαλλοντική Νομοθεσία. Επικαλύψεις μεταξύ βασικών Νόμων, όπως ο 998/1979 για τα δάση και ο Ν. 1650/86 για το περιβάλλον και τις προστατευόμενες περιοχές είναι ανάγκη πλέον να αποτελέσουν ένα ενιαίο πλαίσιο νομοθεσίας για τα δάση και το φυσικό περιβάλλον, αίροντας αλληλοεπικαλύψεις και εναρμονίζοντας επιμέρους διατάξεις. Μονοδιάστατες και ξεπερασμένες αντιλήψεις για το ρόλο των δασών πρέπει άμεσα να υποκατασταθούν από λογικές της πολυλειτουργικής Δασοπονίας και της πολλαπλής χρήσης των δασικών οικοσυστημάτων.
- Θεσμική κατοχύρωση του ρόλου των ΜΚΟ. Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) σε τομείς, όπως ο περιβαλλοντικός έλεγχος και η παρακολούθηση του φυσικού περιβάλλοντος, η υποστήριξη δράσεων προστασίας, φύλαξης, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, έχει ήδη αναγνωριστεί και πρέπει και θεσμικά να κατοχυρωθεί.

2. Οργανωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Διευθέτηση συναρμοδιοτήτων. Η σύζευξη Δασικών Υπηρεσιών με τις Υπηρεσίες του πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ που χειρίζονται κοινά ζητήματα (διαχείριση περιβάλλοντος, Κτηματολόγιο κλπ) είναι μια αναγκαιότητα, διαφορετικά αναμένονται συντεχνιακά προβλήματα και αγκυλώσεις μέσα στο ίδιο το Υπουργείο. Η σύζευξη αυτή επιβάλλεται και από μια βασική αρχή διαχείρισης περί σφαιρικής και ολοκληρωμένης διαχείρισης των φυσικών πόρων. Αειφορική

- διαχείριση των δασών και κατ' επέκταση και του Φυσικού Περιβάλλοντος μπορεί γίνει μόνον εφόσον υπάρχει ενιαίο σχέδιο και ενιαίος φορέας διαχείρισης
- Δασική-περιβαλλοντική πολιτική και διοικητικές μεταρρυθμίσεις. Οποιαδήποτε αναδιάρθρωση, τόσο κεντρικά όσο και περιφερειακά, πρέπει να απορρέει και να εξυπηρετεί τη δυνατότητα άσκησης συγκεκριμένης πολιτικής διαχείρισης των φυσικών πόρων και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας. Περιμένουμε εδώ και πολλά χρόνια να διαμορφωθεί μια Εθνική Πολιτική για τα δάση της χώρας, εξαιτίας της σύγχυσης και των επικαλύψεων μεταξύ ΥΠΑΑΤ και ΥΠΕΚΑ στα ζητήματα περιβάλλοντος. Τώρα πρέπει να ξεπεραστούν όλες οι αγκυλώσεις και να διαμορφωθεί μια ενιαία πολιτική για τα δάση της χώρας με την υλοποίηση Εθνικού Προγράμματος Δασών.
  - Υπαγωγή και των Περιφερειακών Δασικών Υπηρεσιών στο ΥΠΕΚΑ. Το πείραμα της τελευταίας δεκαετίας με την Κεντρική Δασική Υπηρεσία στο ΥΠΑΑΤ και τις περιφερειακές Δασικές Υπηρεσίες στις Περιφέρειες και το Υπουργείο Εσωτερικών οδήγησε στα πρόθυρα διάλυσης ολόκληρο το σύστημα διαχείρισης και προστασίας των δασών, με σοβαρές και μη αναστρέψιμες συνέπειες τόσο για παραγωγικές διαδικασίες όσο και τα ίδια τα δασικά οικοσυστήματα της χώρας. Η κατάσταση αυτή πρέπει τώρα να ανατραπεί και οι περιφερειακές Δασικές Υπηρεσίες να υπαχθούν ευθέως στο νέο Υπουργείο, χωρίς να αποκοπούν πλήρως από τις περιφερειακές δομές διοίκησης (Περιφέρειες και Δήμους).

3. Εκσυγχρονισμός σε επίπεδο αναπτυξιακής υποδομής

- Χαρτογράφηση δασών. Για να αναπτυχθεί οποιαδήποτε δασική πολιτική χρειάζεται, πέραν των απαιτήσεων της κοινωνίας, να γνωρίζουμε μερικά πολύ βασικά πράγματα για τα δάση της χώρας, όπως κατ' ελάχιστο όριο είναι: η έκταση των δασών, η συγκρότησή τους, το δυναμικό παραγωγής και απόδοσης σε προϊόντα και υπηρεσίες, καθώς και η δυναμική εξέλιξης αυτών, η κατάσταση υγείας και εξέλιξης κλπ. Στη δεκαετία του '60 ξεκίνησαν δυο δασικές απογραφές, μια απογραφή βάσει ερωτηματολογίου και στατιστικής των Δασικών Υπηρεσιών και μια Εθνική Απογραφή Δασών, που ξεκίνησε το 1965 και τελείωσε το 1985. Οι αδυναμίες και η ιδιαίτερος μεγάλη διάρκεια του χρόνου απογραφής, που καθιστούσε μη συγκρίσιμες τις πληροφορίες των διαφόρων περιοχών που απογράφηκαν σε διαφορετικά χρονικά διαστήματα,

δεν επέτρεψαν να έχουμε σήμερα μια σαφή εικόνα για τα δάση της χώρας. Έκτοτε η σύνδεση της χαρτογράφησης των δασών με το ιδιοκτησιακό ζήτημα, το Δασολόγιο, το Κτηματολόγιο κλπ δεν επέτρεψε να διαφανεί η πρόταση για χαρτογράφηση των δασών και η διενέργεια μιας δεύτερης δασικής απογραφής, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη το ιστορικό και τα προβλήματα του παρελθόντος.

- Εθνικό Σύστημα Απογραφής Δασών. Σχεδιασμός και άμεση έναρξη εφαρμογής ενός Εθνικού Συστήματος Απογραφής Δασών που να εξυπηρετεί όχι έναν στόχο, αλλά πολλαπλούς και να δίνει στοιχεία προς τις ακόλουθες κατευθύνσεις: 1) Στοιχεία για την έκταση των δασών και δασικών εκτάσεων, κατανεμημένη σε μορφές κάλυψης γης και δασικούς τύπους. 2) Στοιχεία για τη δομή και την εσωτερική συγκρότηση των δασών, όπως δομή συστάδων, ξυλαποθέματα, ηλικίες, προσαύξηση και παραγωγικό δυναμικό, κατάσταση υγείας και εξέλιξης, καθώς και μια σειρά άλλων παραμέτρων. 3) Στοιχεία για τη βιομάζα και τον αποθηκευμένο άνθρακα στα δασικά οικοσυστήματα. Αυτό το σύστημα απογραφής, επαναλαμβανόμενο ανά τακτά χρονικά διαστήματα, μπορεί να δημιουργεί εισροές για την αντιμετώπιση των μεγάλων ζητημάτων της Ελληνικής Δασοπονίας.
- Ανάπτυξη ενός ενιαίου Συστήματος Γεωγραφικών Πληροφοριών. Είναι ανάγκη να αναπτυχθεί μια κεντρική γεωγραφική βάση δεδομένων και με απλές διαδικασίες και χωρίς σοβαρές δαπάνες να εμπλουτιστεί με πληροφορίες των περιφερειακών Δασικών και άλλων Υπηρεσιών. Αυτή η βάση είναι σε θέση να αποτελέσει στη συνέχεια το Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών του Υπουργείου Περιβάλλοντος, το οποίο εμπλουτιζόμενο με ποσοτικές και θεματικές πληροφορίες μπορεί να καλύπτει πολλαπλές ανάγκες, όπως: 1) Εποπτεία στον χώρο του φυσικού περιβάλλοντος της χώρας, 2) Ένταξη και αναφορά όλων των περιβαλλοντικών πληροφοριών, 3) Υποστήριξη της διαχείρισης των φυσικών πόρων, της παρακολούθησης και προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος συνολικά, 4) Αφετηρία για την κατάρτιση του Δασολογίου της χώρας, 5) Υποστήριξη της αντιπυρικής προστασίας και της αποκατάστασης καμένων εκτάσεων κλπ, 6) Ανταπόκριση της χώρας σε Διεθνείς Οργανισμούς κλπ.
- Δασικό Κτηματολόγιο. Το πρόβλημα των ιδιοκτησιών στα δάση είναι και θα είναι διαρκές γι' αυτό και πρέπει να διασφαλίσουμε τη λειτουργία μιας διαρκούς διαδικασίας νομικής επίλυσης των διεκδικήσεων και εν συνεχεία ένταξης του

αποτελέσματος στο Εθνικό Κτηματολόγιο. Παράλληλα, η Δασική Υπηρεσία πρέπει να συνεχίσει να κάνει τη δουλειά της απαλλαγμένη από το πρόβλημα των αναγνωρίσεων και των νομικών διευθετήσεων.

- Ερευνητική υποστήριξη. Το νέο ΥΠΕΚΑ είναι ανάγκη να υποστηριχθεί και από ερευνητικά ιδρύματα που ασχολούνται με τα θέματα των δασών και του φυσικού περιβάλλοντος γενικότερα. Η αναγνώριση προβλημάτων και η επεξεργασία λύσεων, οι προβλέψεις για το μέλλον του φυσικού περιβάλλοντος, η μεταφορά τεχνογνωσίας και η υποστήριξη στη διαμόρφωση πολιτικής είναι μερικά ζητήματα που η εφαρμοσμένη έρευνα μπορεί να υποστηρίξει αποτελεσματικά. Υπάρχουν ήδη δυο πολυθεματικά Ινστιτούτα Δασικής Έρευνας (Θεσσαλονίκη και Αθήνα), καθώς και άλλα (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.) που δραστηριοποιούνται στο χώρο του φυσικού περιβάλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣΕλληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Γιαννακούρος Ευσ. Π., 1988. Δασική Νομοθεσία, Αθήνα, Αφοί Π. Σάκκουλα.
- Κεμίδης Κ., 1995. Δασική Ιδιοκτησία, Κομοτηνή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Κωτούλας Δ. & Άλλοι, 1989. Ελληνικά Δάση, Κηφισιά, Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.
- Ντάφης Σπύρος Αθ., 1986. Δασική Οικολογία, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Γιαχούδη – Γιαπούλη.
- Παπασταύρου Α. – Μακρής Κ., 1985. Δασική Πολιτική (Τόμος Α'), Θεσσαλονίκη, Ιδιωτική Έκδοση.
- Παπασταύρου Α. – Μακρής Κ., 1988. Δασική Πολιτική (Τόμος Β'), Θεσσαλονίκη, Ιδιωτική Έκδοση.
- Ρούσης Γ., 1984. Εισαγωγή στη Θεωρία της Δημόσιας Διοίκησης, Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg.

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Hammond H., 1991. Seeing the Forest Among the Trees – The Case of Wholistic Forest Use, Canada- Vancouver, Polestar Press Ltd.

Θεσμικά Κείμενα

- Νομοθετικό Διάταγμα 86 ΦΕΚ 7 Τεύχος Α', 18/01/1969 : Δασικός Κώδικας
- Νόμος 998 ΦΕΚ 285 Τεύχος Α', 29/01/1979: Περί προστασίας των δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της χώρας.
- Νόμος 1650 ΦΕΚ 160 Τεύχος Α', 16/10/1986: Για τη προστασία του περιβάλλοντος.
- Νόμος 1734 ΦΕΚ 189 Τεύχος Α', 26/10/1987: Βοσκότοποι και ρύθμιση ζητημάτων σχετικών με κτηνοτροφική αποκατάσταση και με άλλες παραχωρήσεις καθώς και θεμάτων που αφορούν δασικές εκτάσεις.

- Νόμος 2503 ΦΕΚ 107 Τεύχος Α', 30/05/1997: Διοίκηση, οργάνωση, στελέχωση της περιφέρειας, ρύθμιση θεμάτων για την τοπική αυτοδιοίκηση και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 3208 ΦΕΚ 303 Τεύχος Α', 24/12/2003: Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις.
- Νόμος 3852 ΦΕΚ 87 Τεύχος Α', 07/06/2010: Νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης.

Ανέκδοτα Κείμενα – Μελέτες

- Ελευθεριάδης & Άλλοι, 1986. Μελέτη Στρατηγικής για την Ανάπτυξη της Ελληνικής Δασοπονίας και Ξυλοπονίας, Μελέτη, Θεσσαλονίκη, Υπουργείο Γεωργίας – Ι.Δ.Ε.Θ.
- Κόλιας Λ., 1992. Δασικοί Συνεταιρισμοί και Περιφερειακή Ανάπτυξη, Πτυχιακή Εργασία στο ΠΠΑ, Ανέκδοτη.
- Τσιτσώνη Θ., 1994. Δασική Ανάπτυξη – Ιδιοκτησιακό – Χωροταξικό. Πρακτικά 6^{ου} Πανελληνίου Δασολογικού Συνεδρίου 06-08/04/1994, Χανιά, Θεσσαλονίκη.
- Υπ. Γεωργίας – Γ.Γ.Δ. & Φ.Π., 1992. Αποτελέσματα Πρώτης Εθνικής Απογραφής Δασών, Υπ. Γεωργίας.
- Υπ. Γεωργίας και Δασών της Φιλανδίας, 2008. Εθνικό Πρόγραμμα Δασών της Φιλανδίας 2010-2015, Εκδόσεις του Υπουργείου Γεωργίας και Δασών της Φιλανδίας, Νο 3b/2008.
- Υ.Π.Ε.ΚΑ – Γ.Δ.Α.Π.Δ. & Φ.Π., 2010. Απολογισμός δραστηριοτήτων δασικών υπηρεσιών έτους 2008, Υπ. Περιβάλλοντος.
- Husch B., 1987. Guidelines for Forest Policy Formation, FAO Forestry Paper, Italy, Rome, FAO.
- IPF, 1996. Methodologies for proper valuation of the multiple benefits of forests, Report of the Secretary – General, 2nd Session, (E/CN. 17/IPF/1996/7). Διαθέσιμο στο URL: <http://www.un.org/esa/forests/documents-ipf.html>
Πρόσβαση: 29/01/2011.
- Merlo M. – Pavera M., 1997. Formation and Implementation of Forest Policy: A Focus on the Policy Mix, XI World Forest Congress, Turkey, Antalya, FAO.

Επιστημονικά Άρθρα

- Κασσιούμης Κ., 2010. Η σημασία της αναγνώσης και του δασοτουρισμού στη διαχείριση των δασών. *“ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.”* 40 (2010): 17-19.
- Arts B., 2011. Forests policy analysis and theory use: Overview and trends. *“Forest Policy and Economics”* xxx (2011): xxx-xxx, In Press.
- Brooks D., 2003. Analysis of environmental effects of prospective trade agreements: the forest products ATL as a case study in the science - policy interface. *“Forest Policy and Economics”* 5 (2003): 385-394.
- Croitoru L., 2007. How much are Mediterranean forests worth? *“Forest Policy and Economics”* 9 (2007): 536-545.
- Dekker M., Turnhout E., Bauwens B., Mohren G., 2007. Interpretation and implementation of Ecosystem Management in international and national forest policy. *“Forest Policy and Economics”* 9 (2007): 546-557.
- Gluck P., Humphreys D., 2002. Research into National Forest Programmes in a European context. *“Forest Policy and Economics”* 4 (2002): 253-258.
- Hickey G., Innes J., Kozak R., Bull G., Vertinsky I., 2006. Monitoring and information reporting for sustainable forest management: An inter-jurisdictional comparison of soft law standards. *“Forest Policy and Economics”* 9 (2006): 297-315.
- Iliadis L., Papastavrou A., Lefakis P., 2002. A computer-system that classifies the prefectures of Greece in forest fire risk zones using fuzzy sets. *“Forest Policy and Economics”* 4 (2002): 43-54.
- Irimie D., Essmann H., 2009. Forest property rights in the frame of public policies and societal change. *“Forest Policy and Economics”* 11 (2009): 95-101.
- Janse G., Ottitsch A., 2005. Factors influencing the role of Non-Wood Forest Products and Services. *“Forest Policy and Economics”* 7 (2005): 309-319.
- Joyce L., 2003. Improving the flow of scientific information across the interface of forest science and policy. *“Forest Policy and Economics”* 5 (2003): 339-347.

- Kangas A., Saarinen N., Saarikoski H., Leskinen L., Hujala T., Tikkanen J., 2010. Stakeholder perspectives about proper participation for Regional Forest Programmes in Finland. *“Forest Policy and Economics”* 12 (2010): 213-222.
- Kissling-Näfi I., Bisang K., 2001. Rethinking recent changes of forest regimes in Europe through property-rights theory and previous term policy analysis. *“Forest Policy and Economics”* 3 (2001): 99-111.
- Lazdinis M., Carver A., Tõnisson K., Silamikele I., 2005. Innovative use of forest policy instruments in countries with economies in transition: experience of the Baltic States. *“Forest Policy and Economics”* 7 (2005): 527-537.
- Mäntymaa E., Juutinen A., Mönkkönen M., Svento R., 2009. Participation and compensation claims in voluntary forest conservation: A case of privately owned forest in Finland. *“Forest Policy and Economics”* 11 (2009): 498-507.
- Nilsson S., 2005. Experiences of policy reforms of the forest sector in transition and other countries. *“Forest Policy and Economics”* 7 (2005): 831-847.
- Parrotta J., Arce J., 2003. Improving communication across the forest science /policy interface. *“Forest Policy and Economics”* 5 (2003): v-vi.
- Rayner J., Howlett M., Wilson J., Cashore B., Hoberg G., 2001. Privileging the sub-sector: critical sub-sectors and sectoral relationships in forest policy-making. *“Forest Policy and Economics”* 2 (2001): 319-332.
- Riera P., Aranda L., Mavsar R., 2007. Efficiency and equity of forest policies: A graphic analysis using the partial equilibrium framework. *“Forest Policy and Economics”* 9 (2007): 852-861.
- Schanz H., 2002. National forest programmes as discursive institutions. *“Forest Policy and Economics”* 4 (2002): 269-279.
- Siry J., Cabbage F., Ahmed M., 2005. Sustainable forest management: global trends and opportunities. *“Forest Policy and Economics”* 7 (2005): 551-661.
- Van Gossum P., Luysaert S., Serbruyns I., Mortier F., 2005. Forest groups as support to private forest owners in developing close-to-nature management. *“Forest Policy and Economics”* 7 (2005): 589-601.

- Zhou M., Liang J., Buongiorno J., 2008. Adaptive versus fixed policies for economic or ecological objectives in forest management. “*Forest Ecology and Management*” 254 (2008): 178-187.